

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

73703
**BASININ KAMUOYU
OLUŞTURMA FONKSİYONU**

(Bir Örnek Olay Olarak 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri
Sonrasında ANAP-RP Koalisyon Görüşmelerine
Basının Yaklaşımı)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Nurettin GÜZ

Hazırlayan
Metin IŞIK

T 73703

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ankara - 1998

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Metin IŞIK'a ait, "Basının Kamuoyu Oluşturma Fonksiyonu: Bir Örnek Olay Olarak 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri Sonrasında ANAP-RP Koalisyon Görüşmelerine Basının Yaklaşımı" adlı Çalışma, jürimiz tarafından Gazetecilik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Üye Doç. Dr. Nurettin GÜZ (Danışman)

Üye

ÖZET

Bu çalışma basının kamuoyu oluşturma fonksiyonunu incelemeye yönelik olarak yapılmıştır. Çalışmanın amacı, Türkiye'de basının kamuoyu oluşum sürecine olası etkilerini ortaya çıkarmaktır. Bu çalışma ile basının kamuoyu oluşturmaya çalışırken, suskunluk sarmalı ve gündem oluşturma sürecini işlettiği tesbit edilmiştir. Ayrıca basının, haberleri sunuş biçimiyle de etki ettiği gözlenmektedir.

Gerçek görevi belirli bir doğrultuda kamuoyu oluşturma olmayan, dolayısıyla kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkı sağlaması gereken basın organlarının, toplumu yönlendirmeye çalışıp çalışmadığı sözkonusu araştırma ile açığa çıkarılmak istenmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'de basının 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri sonrasında ANAP ile RP arasında yapılan koalisyon görüşmeleri sürecine etki etmeye çalıştığı yapılan inceleme neticesinde tesbit edilmiştir.

SUMMARY

This study has been carried out with an aim of examining press function of establishing public opinion. The goal of this study is to find out the potential influence of press on the process of public opinion formation. With this study it has been found that trying to establish public opinion the press causes the processes of spiral of silence and agenda setting to operate. It has also been observed that the press influences these process with its way of news presentation.

With this study the problem of whether the press of which basic obligation is to contribute to the free formation of public opinion not to establish it towards a certain tendency is trying to direct the society has been aimed to reveal.

As a result of the research conducted it has been found that after December 24 th Turkish General Elections the press tried to influence the coalition talks process between ANAP and RP.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
-------------	---

1. BÖLÜM İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİMİ

I- İLETİŞİM KAVRAMI.....	8
II- İLETİŞİM ÇEŞİTLERİ	9
A- KİŞİ İÇİ İLETİŞİM.....	10
B- KİŞİLER ARASI İLETİŞİM.....	10
1- Sözlü İletişim.....	11
2-Sözsüz İletişim.....	11
a- Yüz İfadeleri.....	12
b- Jestler.....	12
c- Kişiler Arası Mesafe.....	12
d- Giysiler.....	13
C- ÖRGÜT İÇİ İLETİŞİM.....	13
D- KİTLE İLETİŞİMİ.....	14
III- KİTLE İLETİŞİMİ KAVRAMI.....	14
A- KİTLE KAVRAMI.....	14
B- KİTLE KÜLTÜRÜ.....	15
C- KİTLE İLETİŞİMİ.....	16
D- KİTLE İLETİŞİM SÜRECİ.....	18
1- Kaynak.....	19
2- Kod.....	20
3- Kanal.....	20
4- İleti.....	22
5- Hedef Kitle.....	23
6- Feedback.....	24

2. BÖLÜM

KAMUOYU VE BASIN

I- KAMUOYU KAVRAMI.....	26
A- KAMU VE OY KAVRAMLARI.....	27
B- KAMUOYUNU OLUŞTURAN ETMENLER.....	29
1- Aile.....	30
2- Eğitim Kurumları ve Kültür.....	31
3- Meslek ve İş Grupları.....	33
4- Din.....	34
5- Kitle İletişim Araçları.....	35
a- Yazılı Basın.....	35
b- Radyo.....	38
c- Televizyon.....	39
II- BASIN KAVRAMI.....	39
A- BASIN KURAMLARI.....	39
1- Otoriter Kuram.....	40
2- Özgürlükçü Kuram.....	41
3- Toplumsal Sorumluluk Kuramı.....	42
4- Sovyet Totaliter Kuram.....	44
B- BASININ FONKSİYONLARI.....	45
1- Haber ve Bilgi Verme.....	45
2- Denetim ve Eleştiri.....	47
3- Eğitim ve Eğlendirme.....	48
4- Kamuoyu Oluşturma ve Açıklama.....	49

3. BÖLÜM
BASININ KAMUOYUNU OLUŞTURURKEN KULLANDIĞI
KURAM VE MODELLER

I- SUSKUNLUK SARMALI KURAMI.....	53
II- BİLGİ AÇIĞI HİPOTEZİ.....	55
III- BAĞIMLILIK MODELİ.....	58
IV- GÜNDEM OLUŞTURMA MODELİ.....	60

4. BÖLÜM
1995 GENEL SEÇİMLERİ SONRASI TÜRK
BASINI VE GÜNDEM

I- SEÇİM ÖNCESİ VE SONRASINDA	
BASININ YAKLAŞIMI.....	67
II- UYGULAMA-İÇERİK ANALİZİ.....	69
A- BİRİNCİ HAFTA.....	69
1- 14 Şubat 1996 Çarşamba.....	69
2- 15 Şubat 1996 Perşembe.....	71
3- 16 Şubat 1996 Cuma.....	74
4- 17 Şubat 1996 Cumartesi.....	78
5- 18 Şubat 1996 Pazar.....	81
6- 19 Şubat 1996 Pazartesi.....	83
7- 20 Şubat 1996 Salı.....	85
B- İKİNCİ HAFTA.....	88
1- 21 Şubat 1996 Çarşamba.....	88
2- 22 Şubat 1996 Perşembe.....	92
3- 23 Şubat 1996 Cuma.....	95
4- 24 Şubat 1996 Cumartesi.....	100
5- 25 Şubat 1996 Pazar.....	103
III-DEĞERLENDİRME.....	107
SONUÇ.....	109

KISALTMALAR CETVELİ

A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
ANAP	: Anavatan Partisi
A.Ö.F.	: Açık Öğretim Fakültesi
Bkz.	: Bakınız
B.Y.Y.O.	: Basın Yayın Yüksek Okulu
C.H.P.	: Cumhuriyet Halk Partisi
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
D.S.P.	: Demokratik Sol Parti
D.Y.P.	: Doğru Yol Partisi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
S.B.F.	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
T.D.K.	: Türk Dil Kurumu
T.Y.	: Tarih Yok
Y.Y.Y.	: Yayın Yeri Yok

ÖNSÖZ

Basının faaliyet gösterdiği toplumun sosyal ve siyasi yapısının aynası olduğu bilinen bir gerçektir. Bu sebeple, Türkiye'de 24 Aralık 1995 genel seçimleri sonrasında gelişmeleri ortaya koymak için bu dönemdeki gazeteleri incelemek gerekmektedir.

Türkiye'deki seçimler sonrasında hiç bir partinin tek başına iktidara gelemeyeceğinin ortaya çıkmasının ardından, basın organlarında hükümetin hangi partiler tarafından kurulması gerektiği konusunda yayınlar yapıldığı ve hiç bir dönemde Türkiye'de basının bu kadar siyasetle doğrudan ilişki içerisine girmediği görülmektedir.

Basının koalisyon kurulması sürecinde yönlendirme niteliği taşıyan yayınlara başvurup başvurmadığını ortaya koyma amacını taşıyan bu çalışmamda, çalışmanın başlangıcından sonuna kadar her türlü yardım ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Sayın Doç. Dr. Nurettin GÜZ Hocama, ayrıca değerli görüşleriyle çalışmaya destek veren öğretim görevlisi Ahmet KALENDER Hocama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Metin Işık
Konya, 1997

GİRİŞ

Günümüz demokratik toplumlarında yasama, yürütme ve yargının ardından dördüncü güç olarak nitelendirilen¹ basın organları, demokrasinin olmazsa olmaz koşullarındandır. Basının toplumsal yaşamda bir güç haline gelmesi, toplumsal hayatın bir sonucu olan örgütlenme neticesinde gerçekleşmiştir. Basının bir güç merkezi haline dönüşmesinde rol oynayan bir diğer etmen de, kullanım amaçları ve mülkiyet biçimleri olarak göze çarpmaktadır. Basın organları bireylere olayları aktarırken, belirli konularda yoğunlaşarak kamuoyunu etkileme amacı güdebilmektedir. Bu durumda birey olayları basın yoluyla öğrenirken, aynı zamanda basının bu olaylara yüklediği önemin boyutunu da kavrayabilmektedir. Basının asli fonksiyonunun belirli bir konuda kamuoyu oluşturmak değil; kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkı sağlamak² olduğu gerçeği gözden uzak tutulmamalıdır.

Basın organları toplumsal yaşamda cerayan eden çeşitli olayları, okuyucularına haber olarak yansıtırken objektif davranmak durumundadırlar. Ancak basın organlarının yayınlarında objektif davranıp davranmadıklarının tesbit edilebilmesi çok güç olmaktadır. Zira tarafsız gibi görünen basın organları bile okuyucularına gerçek olmayan haber ve bilgileri sunabilmekte, bu durumda yanlış bilgilerin doğru olduğuna okuyucularını inandırmaya çalışabilmektedir.³ Böyle bir durumda ise haberler arasından hangilerinin gerçek hangilerinin ise gerçek dışı olduğunu anlamak güçleşmektedir. Bu sebepten ötürü haberlerin objektiflik ilkesine riayet edilerek oluşturulması ve sunulması gerekmektedir. Haberler hazırlanırken, basın meslek ilkelerinin gözardı edilmemesi ve habere muhabirin ya da bir başkasının görüş ve yorumunun girmemesi gerekmektedir.

¹ BOZDAĞ, İsmet: Dünyada ve Türkiye'de Basın İstibdadı, Emre Yayını, İstanbul 1992, s. 270.

² İÇEL, Kayhan: Kitle Haberleşme Hukuku, Beta Yayını, İstanbul, 1990, s. 94-95

³ JANQUA, Daniel: (Çev. Oya Tatlıpınar) "Mesleği Gazeteci", CHARON, J. Marie (Der.), *Medya Dünyası* içinde, İletişim Yayınları, Ankara, 1992, s. 34

Bu çalışmada basının 24 Aralık 1995 genel seçimleri sonrasındaki ANAP- RP koalisyon görüşmelerine yaklaşımı ve bu doğrultuda bir yönlendirme amacı taşıyan haber ve yorumlara yer verip vermediğini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Demokratik rejimlerde siyasal sistemin sağlıklı işleminin teminatı olarak görülen basın organlarının, siyasal ve toplumsal yaşamda önemli işlevler üstlendiği görülmektedir.⁴ Bu işlevler arasında haber ve bilgi verme, eğitme, eğlendirme, kamuoyu oluşturma ve açıklama ile yöneticileri halk adına denetleme sayılabilir. Basın organlarının işlevlerini yerine getirmesi siyasal sistemin sağlıklı işlemlerini sağlamaktadır.

Günümüz demokrasilerinde basın, toplumun seçim yoluyla ortaya koyduğu kurumların çalışmalarını gözlemlemek için ortaya çıkardığı bir kurum olarak kabul edilmektedir.⁵ Basın halkın temsilcisi olma göreviyle birlikte bazı sorumluluklar da yüklenmektedir. Seçim yoluyla kendini yönetecekleri belirli bir süre için işbaşına getiren toplum fertleri, siyasal iktidarın görevini yerine getirip getirmediğini, varsa aksaklık ve eksikliklerin neler olduğunu izleyememektedir. İşte tam bu aşamada devreye giren basın organları toplum adına tüm bu görevleri üstlenmekte, adeta toplumun ağzı, gözü ve kulağı olmaktadır.

Bireyin siyasal tercihte bulunurken, parti ya da aday tercihi yaparken, bilgi aldığı kaynakların başında basın organları gelmektedir. Bu açıdan birey tercihlerine etki edebilen basın organlarının bireylere ne oranda doğru ve objektif haber sunduğu önem kazanmaktadır. Basın organlarının zaman zaman herhangi bir parti yada aday lehine yanlı yayın yaptığı, bir siyasi partinin iktidara gelmesinde rol oynadığı iddia edilmektedir.⁶

⁴ GÜZ, Nurettin: "Türk Basınında Kamuoyu Araştırmalarının Yönlendirme Aracı Olarak Kullanılması", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.1, S. 1, Ankara, 1997, s. 47

⁵ BOZDAĞ, İsmet: a.g.e., s. 270

⁶ DEMİRKENT, Nezihe: Medya Medya, Dünya Yayınları, İstanbul, 1995, s. 237

Halkın sözcülüğünü yapması gereken basın organlarının tercihini halktan yana değil de belirli güç odaklarından yana kullanması ve buna bağlı olarak bir siyasi partinin destekleyicisi durumunda olması anlamına gelen bu olgunun temelinde bir takım çıkar ilişkilerinin olduğu söylenebilir. Bu durumda basının teorik olarak istediği haberi vermede özgür olması; belirli bir siyasi partiyi işbaşına getirmesi, çıkarlarına ters düşen iktidarlara ise yıpratmaya çalışması sonucunu doğurabilmektedir.⁷

Türkiye'de basın organlarının kamuoyu oluşumu sürecine katkı sağlamak yerine, bu oluşumda birinci etmen olma çabası içerisinde olduğu iddia edilmektedir.⁸ Oysa basının asli görevinin olay yaratmak değil, mevcut olayları titizlikle inceleyerek haberde yoruma kaçmadan kamuoyuna aktarmak olması gerekmektedir. Ülkemizde ise basın kendi görüşlerini kamuoyunun görüşüymüş gibi sunarak başta gündem oluşturma ve suskunluk sarmalı süreçlerini işletmek suretiyle kamuoyunu yönlendirme amacı gütmekte, böylece bir takım sonuçlara ulaşmaya çalışmaktadır. Söz konusu çalışmanın amaçlarından bir tanesi de; Türkiye'deki basın organlarının ANAP ile RP arasındaki koalisyon görüşmeleri süresince, bu görüşmelere etki etme çabası içerisinde olduğu varsayımını test etmektir.

24 Aralık seçimleri sonrasında oluşan tablonun hiç bir partinin tek başına iktidara gelemeyeceğini ortaya çıkarmasıyla birlikte, bazı basın organları siyasetle ilgili konularda söz sahibi olmaya çalışmışlardır. Hatta sözkonusu basın organları, işi daha da ileriye götürerek hükümetin hangi partiler tarafından kurulması gerektiği konusuna varıncaya kadar bir dizi yayın politikası sürdürmüşlerdir. Bu ilginç gelişmelerin yanısıra seçimler sonrasında kurulan iki koalisyon hükümetinin uzun ömürlü olmaması da, bu çalışmanın konusunun seçilmesinde rol oynayan önemli bir faktör olmuştur.

Basının kamuoyu oluşturma fonksiyonuna yönelik olarak yapılan bu çalışma; teorik çerçeve ve içerik analizini kapsamaktadır. Teorik çerçeve içerisinde basının kamuoyu oluştururken kullandığı kuram ve

⁷ DEMİRKENT, Nezi: a.g.e., s. 184

⁸ DEMİRKENT, Nezi: a.g.e., s. 30-72

modeller ile, basının kamuoyu oluşturma konusuyla ilgili olarak iletişimbilimcilerin ortaya attığı düşünce ve yaklaşımlar sunulmaktadır. Teorik çerçevenin oluşturulmasının ardından 24 Aralık 1995 genel seçimleri sonrasında ANAP ve RP arasında koalisyon görüşmelerinin yapıldığı 14-25 Şubat 1996 tarihleri arasındaki dönemde yayınlanan Türkiye, Cumhuriyet, Sabah ve Hürriyet gazetelerinin ilk sayfalarının içerik analizi yöntemiyle incelenerek, araştırma varsayımının test edilmesi, çalışmanın diğer boyutunu oluşturmaktadır.

Basın olgusu üzerinde yapılan bu çalışma ile; basının "kamuoyu oluşumu sürecine" olası etki ve müdahaleleri, örnek olay olarak koalisyon görüşmeleri sırasında seçilen basın organları incelenerek tespit edilmeye çalışılmaktadır. İletişim ve kitle iletişim olguları çalışmanın temelini oluşturduğundan, çalışma kapsamı içerisinde genel olarak ele alınmıştır.

Ardından, kamuoyu ve basın kavramlarına değinilerek; kamuoyunu oluşturan etmenler beş ana başlık altında incelenmektedir. Bu etmenlerin her birinin, kamuoyu oluşumuna ne oranda etki ettikleri ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Siyasi sistem ile basın sistemi arasında bir ilişki olduğu, dolayısıyla yönetim biçiminin ülkenin basın sistemini de etkilediği bilinen bir gerçektir. Bu sebeple basının tarihi gelişim süreci içerisinde ortaya çıkan dört temel kuramın ele alınmasında yarar görülmektedir. Ayrıca, bugüne kadar pek çok şekilde tasnifi yapılan basının temel fonksiyonları; "haber ve bilgi verme", "denetim ve eleştiri", "eğitim ve eğlendirme" ile "kamuoyu oluşturma ve açıklama" olmak üzere dört ana başlık altında ele alınmaktadır. Bu tasnifi dörtten daha fazla başlık altında incelemek mümkün olmakla birlikte, başta "toplumsallaştırma" olmak üzere bazı fonksiyonlar çalışmadaki dört başlık içerisinde değerlendirilmektedir.

Çalışmada ayrıca, basının kamuoyunu oluştururken kullandığı çeşitli model ve kuramlar ele alınarak, basının kamuoyu oluşturma konusuyla ilgili iletişim bilimcilerin ortaya attıkları düşünce ve kuramsal yaklaşımlar sunulmaktadır.

Türk basınının 24 Aralık 1995 genel seçimleri sonrası hükümet kurulması çalışmalarını nasıl değerlendirdiği, söz konusu dönem içerisinde yayınlanan ve yukarıda adı geçen gazeteler içerik analizine tabi tutulmak suretiyle irdelenmektedir. 24 Aralık genel seçimlerinin ardından ANAP ile RP arasında koalisyon görüşmelerinin yapıldığı yaklaşık iki haftalık bu dönem, araştırma açısından her ne kadar kısa bir dönemi kapsıyor gibi görünse bile, kamuoyunun oluşumu, değişimi ve dönüşümü açısından oldukça yoğun bir dönemi kapsadığından, içerik analizi bu süreyle sınırlı tutulmaktadır.

İçerik analizi yapılan gazetelerin seçilmesinde ise traj, konum, genel yayın politikası, okuyucu profili ve etkinlik gibi bir takım kriterler dikkate alınmaktadır. Bu gazetelerin toplam baskısı 2 milyonun üzerindedir.⁹ Gazete seçiminde mümkün olan en fazla sayıdaki değişik görüşün bir sentezi yapılmaya çalışılmaktadır. Bu sebeple; merkez sağı temsilen Türkiye gazetesi, merkez solu temsilen Cumhuriyet gazetesi, Türkiye'deki basın organlarının yaklaşık % 69'unu elinde bulunduran¹⁰ Bilgin ve Doğan gruplarından Sabah ve Hürriyet gazeteleri içerik analizine tabi tutulmaktadır.

Sözkonusu içerik analizi yapılırken bu gazetelerin birinci sayfaları baz alınmaktadır. Bunun temelinde birinci sayfanın gazetenin vitrini olarak nitelendirilmesi yatmaktadır. Zira, gazetelerinin ilk sayfalarının haber niteliği taşıyan bilgilerden oluştuğu bu sebeple okuyucuların genellikle ilk sayfaya önyargısız olarak yaklaştıkları kabul edilmektedir.¹¹ Makale ve köşe yazıları yazarın subjektif görüşlerini yansıttığından içerik analizi çalışmasından kapsama alınmamıştır.

⁹ Bkz: 14-25 Şubat 1996 tarihleri arası Türkiye, Cumhuriyet, Sabah ve Hürriyet Gazeteleri'nde yer alan baskı raporları.

¹⁰ NEBİLER, Halil: Medyanın Ekonomi Politikası, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 18.

¹¹ GÜZ, Nurettin: "Türk Basınında Gündem Oluşturma", Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı, Yıl 2, Sayı 12, Ankara, 1996, s. 989.

Bu çalışmanın varsayımının test edilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. 11 günü kapsayan içerik analizinde gazeteler; haberin konumu, sunumu, niteliği, kaynağı, tarafsızlık, yorum, eksik yön, önyargı ve sonuç açılarından değerlendirilmiş ve tablolandırılmıştır. Haberin konumu sayfa içerisindeki yerini; sunumu yazı, fotoğraf veya karikatür şeklinde verilip verilmediğini; niteliği iddia, eleştiri ya da açıklama özelliği taşıyıp taşımadığını; kaynağı ise habere esas teşkil eden bilgilerin nerelerden elde edildiğini ifade etmektedir. İçerik analizi yapılırken kullanılan kriterlerden tarafsızlık, haber okunduğunda neden ya da kimden yana olup olunmadığını; yorum haberi yazarın kişisel görüşlerinin katılıp katılmadığını; eksik yön, habere esas teşkil eden olayın bütün yönlerinin ele alınıp alınmadığını, önyargı da haberi yazarın olaya belirli bir amaç doğrultusunda yaklaşıp yaklaşmadığını belirtmektedir. Haberde sonuçtan kastedilen ise; habere konu teşkil eden olayın ne derece gerçekleşip gerçekleşmediğinin ortaya konulmasıdır.

İçerik analiziyle ilgili belirtilmesi gereken son bir nokta da, bu analizin sayısal veriler açısından değil, anlam açısından yapılmasıdır. Çalışmanın konusu itibarıyla basın kamuoyu oluşturma fonksiyonu ve bunda ne derece başarılı olduğu önem taşıdığından, sayısal verilere dayalı içerik analizinin fonksiyonel bir fayda sağlamayacağı düşünülmüş ve sadece anlam üzerinde yoğunlaşmıştır.

Kamuoyu oluşumu, iletişim biliminin yanısıra siyaset bilimine de konu teşkil etmektedir. Bu açıdan teorik çerçeve oluşturulurken temel siyaset bilimi kaynaklarından yararlanılmıştır. Siyaset bilimi kaynaklarının yanısıra teorik çerçevenin oluşturulmasında, konunun iletişim boyutunu oluşturan kaynaklara da ulaşılarak bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

Basının kamuoyu oluşturma fonksiyonuna yönelik olarak yapılan bu çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, iletişim ve kitle iletişim olguları genel olarak ele alınmıştır. İkinci bölümde, kamuoyu ve basın olguları irdelenmiştir. Üçüncü bölümde, basının kamuoyu oluştururken kullandığı kuram ve modeller ortaya konmuştur. Dördüncü bölümde ise, içerik analizi yöntemiyle 1995 genel seçimleri

sonrası Türk basınının ANAP-RP arasındaki koalisyon görüşmelerine yaklaşımı tespit edilmeye çalışılmıştır.

İçerik analizinden elde edilen veriler çalışmanın dördüncü bölümünün sonunda değerlendirilmekte ve sözkonusu kriterlere dayanılarak oluşturulan tablolar tarih sırası itibariyle verilmektedir. Sonuç bölümünde ise; genel bir değerlendirme yapılmakta, basının kamuoyunu istediği doğrultuda yönlendirmeye çalıştığı ve bunda da başarılı olduğu gözler önüne serilmektedir.

1.BÖLÜM

İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİMİ

Konuşması ve düşünmesiyle diğer bütün canlılardan ayrılan insanoğlunun, toplu halde yaşamasının bir gereği olarak diğer insanlarla ve doğayla ilişki kurması bir zorunluluk arz etmektedir. İnsanın yaşamını anlamlı hale getirebilmesi, ancak kendini doğayla ve diğer insanlarla ilişki içerisinde görmesiyle mümkün olabilmektedir. Bu ilişkiyi sağlamanın yolu ise iletişimden geçmektedir.

Aşağıdaki bölümlerde "hem kişisel hem de toplumsal bir süreç"¹ olan iletişim kavramı üzerinde durulacak ve iletişim çeşitleri açıklanmaya çalışılacaktır.

I- İLETİŞİM KAVRAMI

Bu terim dilimizde, ingilizcedeki communication kelimesine karşılık olarak kullanılmaktadır. İnsanlar arasındaki bilgi, duygu ve düşünce alışverişi; bilginin ortaklaşa kullanılması şeklinde ifade edebilen iletişim kavramının, günümüze kadar birçok tanımı yapılmıştır. 1972 yılında iletişim alanındaki tanımları tarayan E. X. Dance Carl E. Larson, 126 değişik tanım yapıldığını saptamıştır.² Bunun nedeni tanım yapanların kavrama farklı yaklaşımlarıdır. Berelson ve Steiner gibi iletişim bilimciler gönderici-mesaj-kanal-alıcı şeklindeki çizgisel modeli öne çıkarırken; Rogers ve Kincaid ise, karşılıklı ortak algılama ve paylaşma gibi bir takım unsurları öne çıkarmışlardır.

¹ CÜCELOĞLU, Doğan: Yeniden İnsan İnsana, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992, s. 13

² MUTLU, Erol: İletişim Sözlüğü, Ark Yayınevi, Ankara, 1994, s. 98.

Berelson ve Steiner iletişimi "bilginin, fikirlerin, duygu ve becerilerin simgeler kullanılarak iletilmesi"³ şeklinde tanımlarken, Rogers ve Kincaid ise katılanların bilgiyi yaratarak, karşılıklı bir mutabakata ulaşmak amacıyla bilgiyi birbirleriyle paylaştıkları bir süreç olarak görmektedir.

II- İLETİŞİM ÇEŞİTLERİ

Bilindiği üzere, herhangi bir bilgi kaynağından tek yönlü olarak aktarılan bilgi akışı iletişim olarak kabul edilmemektedir. Bilgi iletiminin iletişim olarak kabul edilebilmesi için, karşılıklı bilgi alışverişi şeklinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu durumda insanlar arasında gerçekleşen tüm konuşmaları iletişim olarak kabul etmek mümkün olmamaktadır. Örneğin; işyerindeki bir amirin, memuruna mesleki konuda bir emir verip memura söz hakkı tanımadan, tepkisini almadan sadece emrin yerine getirilmesini istemesi halinde bir iletişimin varlığından söz edilemez. Böyle bir durum ancak tek yönlü bilgi iletimine, yani enformasyona örnek teşkil etmektedir.

Tek yönlü bilgi iletimi olarak nitelendirilen enformasyonlar, bazen eyleme dönüşebilmektedir. Buradaki eylem, iletişim için gerekli olan şartların ve ortamın oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu duruma örnek olarak, gazete sayfaları arasında sıkça rastlanan satılık oto ilanı gösterilebilir. Okuyucu söz konusu ilanı okuyup geçerse, bu enformasyon olarak kalmakta, iletişim gerçekleşmemektedir. Gazetede bu ilanı okuyan okuyucunun ilanı veren oto sahibiyle görüşmesi durumunda ise iletişim ortaya çıkmaktadır.

Yukarıdaki bölümlerde açıklanan iletişim kavramını bir çok şekilde tasnif etmek mümkündür. Yaygın olarak kullanılan sınıflamaların birine göre iletişim 4 ana gruba ayrılmaktadır.⁴ Bunlar;

³ MUTLU, Erol: a.g.e. s. 98-99

⁴ DÖKMEN, Üstün: İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 20-21

kişi içi (intrapersonal), kişilerarası (interpersonal), örgüt içi (organizational) ve kitle iletişimi (mass communication)dir.

A- KİŞİ İÇİ İLETİŞİM

Karşılıklı olarak iki insan arasında gerçekleşen iletişimin bir benzeri de bazen bireyin içinde gerçekleşebilmektedir. İnsanın düşünmesi veya sevinmesi, ihtiyaçlarının farkına varması, kendi iç dünyasını gözlemlemesi içsel iletişim olarak da nitelendirilebilen birer kişi içi iletişimdir. Bu durumda içsel iletişimi, insanların kendi içlerinde ürettiği bazı mesajları yorumlaması⁵ şeklinde tanımlamak mümkündür.

Aşağıdaki bölümde değinilecek olan kişilerarası iletişimin gerçekleşebilmesi için, öncelikle içsel iletişimin gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunun nedeni, kişilerarası iletişimde insanın konumu ister alıcı ister verici olsun, hem bilgi üretirken hem de aldığı bilgiyi yorumlarken içsel iletişimde bulunması gerekliliğidir. Buradan, kişilerarası iletişimin içsel iletişim sonucunda gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır.

B- KİŞİLERARASI İLETİŞİM

Yüzyüze iletişim olarak da nitelendirilebilen kişilerarası iletişimi, "kaynağını ve hedefini insanların oluşturduğu iletişim"⁶ olarak tanımlamak mümkündür. Bu aşamada mesaj üretimi, aktarımı ve yorumlanması sözkonusudur.

Bazı iletişim bilimciler herhangi bir iletişimin kişilerarası iletişim olarak nitelendirilebilmesi için üç ölçüt ileri sürmüşlerdir.⁷ Bu ölçütlerden ilki, kişilerarası iletişime katılanların belirli bir fiziki

⁵ DÖKMEN, Üstün: a.g.e., s. 21

⁶ DÖKMEN, Üstün: a.g.e., s. 23

⁷ DÖKMEN, Üstün: a.g.e., s. 24

yakınlık içerisinde yüzyüze olmaları gerekliliğidir. Buna göre, iletişime katılanlar arasında oradalık, yani yüzyüze ilişki sözkonusu olmalıdır.

İkinci ölçüt doğrudan mesajla ilgilidir. Buna göre iletişime katılanlar arasında tek yönlü değil çift yönlü, karşılıklı bir mesaj alışverişi sözkonusu olmalıdır.

Üçüncü ölçüt ise mesajın niteliğiyle ilgilidir. Mesaj sözlü olabileceği gibi, sözsüz de olabilmektedir. Günümüzde yüzyüze gerçekleşen bütün iletişimler, yazışmalar, hatta mektup veya telefonla yapılan haberleşmeler de kişilerarası iletişim olarak kabul görmektedir.

Kişilerarası iletişimin gerçekleşebilmesi için gerekli olan ölçütleri sıraladıktan sonra, mesajın niteliği yönünden bu iletişimi sözlü ve sözsüz olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür.

1- Sözlü İletişim

Her türlü karşılıklı konuşmalar ve hatta yazışmalar sözlü iletişim kapsamına girmektedir. Burada, sözcükler ve harfler yardımıyla kişiler arasında karşılıklı mesaj ve bilgi alışverişi sözkonusu olmaktadır. Sözlü iletişimde mesajın içeriğinin yanı sıra, iletiliş biçimi de önem taşımaktadır. Örneğin iletişim esnasında kişinin ses tonu onun psikolojik durumunu yansıtmakta, kızgınlığını ya da sevincini dile getirmektedir. Ancak burada unutulmaması gereken; düşüncelerin en iyi şekilde sözlü, duyguların ise sözsüz iletişimle ifade edilebileceği gerçeğidir.

2- Sözsüz İletişim

Sözsüz iletişim adından da anlaşılacağı üzere sözcüklerle değil, hareket ve davranışlarla gerçekleşmektedir. Sözsüz iletişime daha ziyade sözlü iletişimi pekiştirmek amacıyla başvurulmaktadır. Kaynak konumundaki kişi yüzünü ve bedenini kullanarak akıcılığı yakalamaya çalışırken; karşıdaki kişinin yüz ve beden ifadelerine göre mesajının algılanıp algılanmadığını ya da karşıdaki kişinin o an içerisinde bulunduğu ortamdan sıkılıp sıkılmadığını anlayabilmektedir.

Sözsüz iletişim, yüz ve beden ifadeleri, jestler, kişilerarası mesafe ve giysiler olmak üzere dört kategoride incelenebilir:

a- Yüz İfadeleri: Yüz ifadeleri sözsüz iletişimde önemli bir yer tutmaktadır. Zira insan vücudunun en çok dikkat çeken yeri yüzü, burada ise gözü olmaktadır.⁸ Yüz ile neşe, hüznün ve kırgınlık gibi pek çok ifade anlatılabilmektedir.

Konuşurken ya da dinlerken karşıdaki kişinin gözüne bakmak veya o kişiden gözü kaçırmak, değişik anlamlara gelmektedir. Konuşma ya da dinleme esnasında karşıdaki kimsenin gözünün içine bakmak iletişimin etkisini artırmakta, kişinin o konuya veya kişiye ilgi duyduğunu göstermektedir. Gözü kaçırmak ise isteksizlik, bilgisizlik sözkonusu olduğunda sıkça başvurulmuş bir yol olmaktadır. Dersine çalışmayan bir öğrencinin, öğretmen soru sorduğunda gözünü kaçırması bu konuya güzel bir örnek teşkil etmektedir.

İletişim esnasında bedenin duruşu da değişik mesajlar vermektedir. Konuşma esnasında karşıdaki kişinin sırtını dönmesi, kişiye konuşmayı bırakması için bir uyarı olarak nitelendirilebilirken; bacak bacak üstüne atmak ise bir saygısızlık veya hakaret unsuru olarak algılanabilmektedir.

b- Jestler: Duyguların ifade edilmesinde el ve kol hareketleri yani jestler önemli bir yer tutmaktadır. El ve kol hareketlerine bakarak kişinin içinde bulunduğu ruhi durumunu anlamak mümkündür. Kişinin kızgın olup olmadığı, konuşulanlardan ne oranda etkilendiği, rahatsızlık duyup duymadığı, jestler yoluyla anlaşılabilir. Örneğin konuşma esnasında kişinin parmaklarını masaya vurması, sıkılganlık olarak kabul edilebilir.

c- Kişilerarası Mesafe: Sözsüz iletişimde kişilerarasındaki mesafe birtakım sonuçlar çıkarma fırsatı vermektedir. Kişinin diğer insanlara olan uzaklığını ayarlaması, onlara yakın ya da uzak durması bu açıdan önemli bir ipucu kaynağıdır. Bu doğrultuda kişinin tanımadığı veya

⁸ CÜCELOĞLU, Doğan: a.g.e. s. 42

sevmediği biriyle arasına koyduğu mekansal boşluk, sevdiği birine oranla daha fazla olmaktadır.

d- Giysiler: Kişinin giyimi ve kılık kıyafeti; o kişinin mesleği, geliri ve sosyal statüsü hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bazı durumlarda kılık kıyafetlerin davranışları etkilediği görülmektedir. Örneğin; siyahlara bürünmüş bir kişinin o anda matem tuttuğu anlaşılabileceğinden, o kişinin yanında kahkaha atmak nasıl yanlış bir davranış ise; uygunsuz bir kıyafetle iş görüşmesine gitmek de o oranda yanlış olmaktadır.

Giysiler, kişilerarası iletişimde özellikle mesajların algılanması ve hedefin ikna edilmesinde önem taşımaktadır. İletişimdeki kaynağın fiziki görünümünün iyi olması alıcı üzerinde çok olumlu etkiler uyandırmaktadır.⁹ Özellikle konferans ve seminerlerde konuşmacının giysisi, alıcılara daha fazla güven telkin etmekte ve inandırıcılığı artırmaktadır. Bu konuda binlerce öğrenci yetiştirmiş Carnegie; ütüsüz pantolonla, hantal ayakkabılarla, yan cebinden başını göstermiş kitap veya gazetelerle dinleyicilerin karşısına çıkmış bir kimsenin inandırıcı olamayacağını, alıcıların o kişinin bu haline bakarak kafasının içini de giysisi gibi pejmürde sayacaklarını ifade etmektedir.¹⁰

Giysi konusunda söylenmesi gereken bir nokta da; son derece pahalı ve kaliteli elbiseler giyilmesi zorunluluğu bulunmamasıdır. Önemli olan uyumlu, düzgün ve temiz bir giyimdir.¹¹

C- ÖRGÜT İÇİ İLETİŞİM

Örgütü "belirli bir amacın gerçekleştirilmesi için kişilerin faaliyetlerinin işbölümü anlayışı içerisinde koordine edildiği ve çevresiyle

⁹ ERTEKİN, Yücel: Halkla İlişkiler, TODAİE Yayını, Ankara, 1983, s. 32

¹⁰ CARNEGİE, Dale: (Çev. Ö. Rıza DOĞRUL), Söz Söylemek ve İş Başarmak Sanatı, Kitsan Yayını, İstanbul, 1983, s. 166-167

¹¹ AYTÜRK, Nihat: Yönetim Sanatı, Yalçın Emel Yayını, Ankara, 1990, s. 240

etkileşim içerisinde bulunduğu yapı"¹² olarak tanımlamak mümkündür. Buna göre çevreleriyle etkileşim halindeki örgütlerde, hiyerarşik bir düzen söz konusudur. Kişiler önceden tanımlanmış birtakım rollere girerek, bu rollerin gereğini yerine getirmeye çalışmaktadır.

Örgütteki kişilerin, üst ve astlar arasındaki ilişkilerin nasıl olacağı örgüt şemalarında belirlenmiştir. Böylece kimin kimden emir alacağı ve kime emir vereceği önceden bilinmektedir.

D. KİTLE İLETİŞİMİ

Dördüncü bir iletişim grubu olarak nitelendirilen kitle iletişimini, diğer iletişim türlerinden ayıran bir çok özellik bulunmaktadır. Bunlar arasında; bu iletişim sürecinde arada mekanik araçlar bulunması, kurumlaşma ve uzmanlaşma gibi özellikler sayılabilir. Kitle iletişim konusu bir sonraki bölümde detaylı olarak ele alınacağından, tekrardan kaçınmak için burada bu konu üzerinde durulmayacaktır.

III- KİTLE İLETİŞİMİ KAVRAMI

A- KİTLE KAVRAMI

Kitle iletişimi konusuna girmeden önce kitle kavramının açıklanmasında yarar vardır. Kitle kavramının klasik kullanımı "toplumsal bakımdan farksız, heterojen, birbiriyle bağlantısız, sınıf, cinsiyet ve ırk bakımından kesin farklardan yoksun geniş bir nüfusu" ¹³ ifade etmektedir. Kitle kavramının ortaya çıkışı 18. yüzyıldan sonra olmuştur. Zira 16. ve 17. yüzyıllarda Avrupa'da yaşanan bir dizi

¹² TORTOP, Nuri ve İSBİR, Günay Eyüp: Yönetim Bilimi, Bilim Yayınları, Ankara, TY, s. 72

¹³ ALEMDAR, Korkmaz ve ERDOĞAN, İrfan: İletişim ve Toplum, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990, s. 54

gelişmeler örneğin, elektriğin ve buharlı geminin bulunması, toplumsal yapıda bir dizi değişim ve gelişime yol açmıştır. Sanayi devriminin ardından gerçekleşen toplumsal ve ekonomik gelişmeler, 18. yüzyılda kamuları ortaya çıkarmıştır. "Belirli olay ve şartlardan birlikte etkilenen veya etkilendiğini zanneden, bu olay veya şartlara karşı ortak tavırlar koyan ve ortaya koyduğu tavırları hükümet, politikacılar ve iş çevreleri tarafından dikkate alınan sosyal birimler"¹⁴ olarak nitelendirilen kamular sanayileşme, kentleşme ve modernleşme neticesinde kitleye dönüşmüş, kitlelerin ortaya çıkmasıyla kitle kültürü ve kitle iletişim kavramları gündeme gelmiştir. Kitle kavramı, kitle iletişim sürecinde alıcı tarafı ifade etmekte ve heterojen bir yapı içerisinde olmaktadır. Ayrıca kitleyi oluşturan bireyler arasında fiziki bir yakınlık olması da zorunluluk teşkil etmemektedir.

B- KİTLE KÜLTÜRÜ

Yukarıda belirtildiği gibi kitle kültürünün ortaya çıkması Sanayi Devriminden sonra gerçekleşmiştir. Kitle iletişim araçlarının kullanımı yaygınlaştıkça, kitle kültürünün toplumsal hayattaki egemenlik alanı da artmaya başlamıştır. Sanayi Devrimiyle birlikte toprağa bağlı üretim terkedilmiş, sermayeyi elinde bulundurarak kitleleri peşinden sürüklemeye amacı güden küçük bir azınlık sınıfı ortaya çıkmıştır. Ancak işçiler ile sermaye sahipleri arasında yıllar süren çetin mücadeleler neticesinde işçi sınıfı lehine bir takım gelişmeler olmuş, işbölümünün yaygınlaşması üretimi artırırken işçilerin çalışma saatlerinin azalması sonucunu doğurmuştur. Bu durum, sermaye sahiplerinin boş vakitlerini değerlendirmesine vesile olan tatil endüstrisi kavramını doğurmuş, bunun beraberinde de tatil, borsa, moda ve kumar kavramları ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte gazete, radyo ve ileriki yıllarda ortaya çıkan televizyon insanlar arasındaki ilişkilerin temelden sarsılmasına ve yeni tüketim alışkanlıklarının oluşmasına ortam hazırlamıştır. Tüm bu gelişmelerin neticesinde kitle iletişim araçlarının zaman içerisinde artan

¹⁴ KÜÇÜKKURT, Mehmet: "Halkla İlişkiler Açısından Halk Kavramı", *Kurgu*, A.Ü. AÖF Dergisi, Eskişehir, 1988, sayı 5, s. 261

etkinliği, kitle kültürü adı verilen yeni bir kültürün oluşmasına yol açmıştır. Bu yeni kültürün bir takım özellikleri şu şekilde sıralanabilir:¹⁵

- Kitle kültürü mümkün olduğu kadar çok sayıda tüketiciye ulaşmayı sağlayacak araçlarla ilişkili olduğundan ticarilik vasfı taşımakta ve dolayısıyla pazarlanabilmektedir.

- Oldukça bayağı ve zevksiz olan bu kültürde tüketici, kültürel malları sadece eğence ve vakit geçirme aracı olarak kullanmaktadır.

- Ahlaktan yoksun olan ve sahte bilgileri yücelten kitle kültürü, ciddi bilgileri ise alaltmaktadır.

- İnsanları manipüle edici, yönlendirici bir nitelik taşıyan kitle kültürü tek dzeliğe, standartlaşmaya hizmet etmekte, bireylere hayatta hiçbir şeyin kutsal olmadığı fikrini empoze etmeye ve bireylerde çocukça zevkleri ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.

Yukarıda kitle kültürünün belli başlı özelliklerini sıraladıktan sonra sonuç olarak; kitle iletişim araçları tarafından kitlesel pazar için üretimi ve dağıtımı yapılan kitle kültürünün endüstrileşmiş kültürü ifade ettiğini, bu araçların geniş bir kitleye hitap etmek için eğlendirme vasfını ön plana çıkararak bir nevi standardizasyona, oyalanma ve kaçışa yol açtığını, bunun ise kültür seviyesini düşürdüğünü söylemek mümkündür.

C- KİTLE İLETİşİMİ

Kitle iletişimin kökenlerini matbaanın bulunmasına kadar indirgemek mümkün olmakla birlikte; başlangıç olarak bugünkü manada gazetenin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan Sanayi Devrimini esas almak yanlış olmayacaktır. Zira Sanayi Devriminin toplumsal yapıda oluşturduğu siyasal, ekonomik ve sosyal değişimler bilgilenme ihtiyaını artırmış, bu ise gazetenin toplumsal hayattaki etkinliğinin artmasına yol

¹⁵ ALEMDAR, Korkmaz ve ERDOĞAN, İrfan: Popüler Kültür ve İletişim, mit Yayıncılık, Ankara, 1994, s. 122- 128

açmıştır. Bir yandan yönetimlerdeki merkezileşme, resmi kanallar dışından gelecek haber ve bilgiye gereksinim doğururken, diğer yandan makinalaşmanın artırdığı üretim ise pazar genişletme arzusuyla birleşince ortaya yeni bir sektör olarak ürünlerin gazete yoluyla tanıtım ve duyurma faaliyetlerinin yürütülmesini çıkarmıştır.

Okuma yazma oranının sayıca azlığı, gazete ve gazetecilik mesleği açısından bir dezavantaj teşkil etmekteydi. Ancak olay bu kadarla da sınırlı kalmıyordu. Sınai üretimindeki artışla birlikte ortaya çıkan yeni işlerin yürütülebilmesi için okuma yazma bilenlere ihtiyaç duyulmaktaydı. Artık fabrikada çalışacak elemanların yanısıra büro işlerini, gelir gider hesaplarını yapacak elemanlar da gerekliydi. Bu ihtiyacın ancak eğitim öğretim hizmetlerinin yaygınlaştırılmasıyla giderileceği anlaşıncaya eğitim yatırımlarına başlandı. Eğitim öğretim alanındaki gelişmelerle, okur yazar oranındaki artışa paralel olarak zamanla gazete toplumsal yaşamda önem ve etkinliğini artırmış, toplumsal yaşamın belirleyici unsurlarından biri haline gelmiştir. Böylece basın artık bir kitle iletişim aracı olarak toplumda kendisine önemli bir yer edinmiştir.¹⁶ Gazetenin ardından bunu izleyen yıllarda radyo ve televizyonun ortaya çıkması, kitle iletişim araçlarının toplumsal hayatı tamamen kuşatması sonucunu doğurmuştur.

Yukarıda kitle iletişim tarihine kısaca değindikten sonra kitle iletişimin bir tanımını yapmak gerektiğinde, kitle iletişimi: "Çeşitli türdeki mesajların, büyük ve dağınık bir kitleye bu amaç için geliştirilmiş araçlar kullanılarak iletilmesi" ¹⁷ şeklinde tanımlanabilir. Tanımından da anlaşılacağı üzere çoğunlukla tek taraflı işleyen ilişkilere dayanan;" birinin verici, diğer tarafın alıcı durumunda olduğu "¹⁸ kitle iletişiminde gönderici ile alıcı arasında yüzyüze bir ilişki kurulması imkansızdır. Uzmanlaşmanın ve kurumsallaşmanın sözkonusu olduğu bu iletişim türünde, gönderici mesajını mekanik araçlar yardımıyla kısa zamanda hızlı ve sürekli bir biçimde alıcıya iletmektedir.

¹⁶ KAYA, A. Raşit: Kitle İletişim Sistemleri, Teori Yayınları, Ankara, 1985, s.6

¹⁷ AKDOĞAN, Yalçın: Görsel İktidar, *Naklen*,

AULT, Emery: Introduction to Mass Communication, New York, 1960, s. 3

¹⁸ ALEMDAR, K.;ERDOĞAN, İ.: a.g.e., s. 54

Kitle iletişiminde alıcı taraf olan izleyici kitlenin bir takım özellikleri şu şekilde sıralanabilir: ¹⁹

İzleyici kitlesi farklı sınıf, pozisyon, kültür ve servete sahiptir. Aynı zamanda toplumun her düzeyinden ve yanından gelen bilinmeyen insanlardan oluşur.

Aralarında çok az ilişki olan bu kişiler, yerel ve fiziksel bakımdan birbirinden ayrılmışlardır.

Çok gevşek bir şekilde örgütlenen bu kişiler, kalabalık gibi birleşik bir halde veya toplu şekilde hareket etme gücüne sahip değildirler.

Daha önce de belirtildiği gibi kaynak durumundaki göndericide kurumsallaşma ve uzmanlaşma sözkonusu iken; alıcı kitle ise birbiriyle ilişkisi en az seviyede olan farklı toplumsal statüdeki sayıları milyonlarla ifade edilebilen kişilerden oluşmakta, bu ise iletilerin etkinliğini artırmaktadır.

D- KİTLE İLETİŞİM SÜRECİ

Kitle iletişimi her şeyden önce bir süreç ifade etmektedir. Kitle iletişim araçlarının türüne göre iletiler kodlanmakta; neyi nasıl söylediklerine göre tanımlanmakta, nasıl açımsandığına göre de iletinin algılanışı yönlendirilmektedir.²⁰ İletilerin oluşturulmasında bir takım kodlar kullanılmaktadır. Gazetenin kullandığı kod yazı, radyonunki ses, televizyonunki ise görüntüdür. Alıcı iletiyi aldığı anda kod açma süreci başlamakta bunun ardından ise yorumlama süreci gelmektedir. Mesajın algılanması ve yorumlanması aşamasında; geçmişten gelen birikimler sosyal, fiziki ve psikolojik şartlar ile arzu amaç ve planlar rol oynamaktadır.

¹⁹ ALEMDAR, Korkmaz ve ERDOĞAN, İrfan: a.g.e. s. 54

²⁰ USLUATA, Aysel: İletişim, İletişim Yayınları, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İstanbul, TY., s. 77

Kitle iletişim sürecinin unsurlarını kaynak, kod, kanal, mesaj, hedef kitle ve feedback olarak sıralamak mümkündür. Aşağıda bu unsurlar sırasıyla ele alınacaktır:

1- Kaynak

Kaynak mesajı oluşturan ve içeriğini belirleyen birimdir. Mesajı oluşturan kişi, küme, örgüt veya aygıt²¹ birer kaynaktır. Dolayısıyla kaynak mesajın üretimine katkı sağlayan kişi veya grubu kapsayabilir. ²² Kaynak durumundaki kişi veya kurumların hedef durumundaki kitleye oranla, olaylar arasındaki ilişkileri çabuk kavrayabilen, isabetli kararlar alabilen, duygu ve düşüncelerini akıcı bir üslupla, akılcı ve etkili bir şekilde ifade edebilme yeteneğine sahip olan kişiler olması gerekir. Kaynağın bu özellikleri hedef kitleyi etkilemede olumlu bir etki yaratırken, mesajların seçilme ve algılanma şansını da artırmaktadır.

Kaynak konumundaki kişi veya kurumların hedef kitle ile aynı zaman ve mekan şartları içerisinde birarada bulunmaması, kaynağın mesajını ulaştırırken ve ulaştırdıktan sonra hedef kitle üzerinde ne gibi bir etki yarattığını, tepkisinin ne olduğunu, bu tepkinin yönünü ve derecesini tespit etmesi yönünde bir takım güçlükleri ortaya çıkarmaktadır. Kaynağın hedef kitleyi oluşturan bireyler hakkında ortalama hesaplara veya görüşlere dayanan demografik, sosyo-ekonomik ve psikolojik verilere sahip olması, hedef kitlenin bireysel tepkilerinin izlenmesi ve kontrol edilmesinde yeterli olmamaktadır. Kaynağın izleme ve kontrol süreci mümkün olsa bile bu zor, pahalı ve gecikmeli olarak gerçekleşmektedir.²³

Kitle İletişim araçları tarafından üretilen iletilerin biçimlendirilmesinde ise; bu araçların yapısı, özellikleri, amacı ve ülkenin siyasal sistemi belirleyici rol oynamaktadır. Kitle iletişim kurumlarında çalışan kaynak konumundaki uzmanlar, örneğin editör ve muhabirler

²¹ MUTLU, Erol: a.g.e. s. 126

²² GÖKÇE, Orhan: İletişim Bilimine Giriş, Turhan Yayınevi, Ankara, 1993, s. 52

²³ KÜÇÜKKURT, Mehmet ve CAN, Baki : "İletişimde Kaynağın İknaya Katkısı" Düşünceler, Ege Üniversitesi BYYO Dergisi, Yıl 2, Sayı 2, İzmir, 1988, s. 24

aynı zamanda hedef kitle içerisinde okuyucu veya izleyici olarak alıcı durumunda bulunabilirler.

2- Kod

İletişim sürecinin ikinci ögesi koddur. Kod "mesajın işaret haline dönüşmesinde kullanılan simgeler ve bunlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların"²⁴ tümüdür. Belirli bir kültürel mutabakata dayanan bir anlam sistemi olarak ifade edilebilen kodlar, insanların anlamlı mesajları değiş tokuş edebilmelerine imkan sağlamaktadırlar. Bu bağlamda dil bir kod sistemi olarak nitelendirilebilir.

Bir görüşe göre iletişim, iletişime taraf olanların zihinlerindeki anlamların çakışması²⁵ olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda iletişimin gerçekleşmesi için kaynak durumunda bulunan A şahsının zihnindeki X mesajının, hedef durumundaki B şahsının zihninde de oluşması gerekmektedir. Bunu sağlamak için A şahsı bazı işaretler kullanmak suretiyle mesajını kodlamakta ve bir kanal vasıtasıyla B şahsına ulaştırmaktadır. Burada gerçekleştirilen iletişimin sağlıklı işleyebilmesi, iletişime katılanların kullandığı kod sistemiyle yakından ilgilidir. Zira mesaj dilinin ortak olması, hem alıcı hem de kaynak tarafından net ve anlaşılır bir biçimde algılanmasını sağlamaktadır. Bu durumda bir toplumda kullanılan kod sisteminin ortak olması, o toplum fertleri arasında iyi bir iletişim kurulmasına imkan sağlamaktadır. Kod ile kanal arasında bir ilişki kurmak söz konusu olabilir. Bu doğrultuda kanalın fiziksel nitelikleri aktarabileceği kodları belirlemektedir. Dolayısıyla daha önce de belirtildiği gibi farklı kitle iletişim araçları farklı kod sistemlerini kullanmaktadır.

3- Kanal

Bazı kaynaklara göre oluk olarak da nitelendirilen kanal, kaynak tarafından oluşturularak kodlanan iletilerin hedef kitleye iletilmesinde

²⁴ CÜCELOĞLU, Doğan: a.g.e. s. 76

²⁵ KÜÇÜKKURT, Mehmet ve TANRIKULU, Yeter: "Folklorik İletişim:Folklorik Sembollerin İletişimde Kullanılması" Gazi Üniv.B.Y.Y.O.Dergisi,Sayı 8-9, Ankara 1986-87, s. 89

kullanılan bir araçtır. İster yüzyüze isterse kitle iletişiminde iletiyi kaynaktan alıcıya ulaştırmak için mutlaka bir kanala ihtiyaç duyulmaktadır. Yüzyüze iletişimde kişinin bedeni, yüzü, giysileri ve sesi, bir kanal olarak nitelendirilebilirken; kitle iletişiminde ise gazete, radyo ve televizyonlar birer kanaldır.

Bir diğer görüş ise, iletişim kanalını görme, duyma, dokunma, tatma ve koku alma gibi duyu organlarına göre sınıflandırmaktadır. Bu doğrultuda iletilerin gönderilmesi ve alınmasında beş duyu organı kanal olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu iletişim kanallarından ne kadar çoğu iletişim sürecinde kullanılırsa, iletişimin etkinlik ve başarısının da o oranda artacağı ileri sürülmektedir.²⁶

Kitle iletişiminde mesajlara biçim verirken kanal özellikleri dikkate alınmalıdır. Zira kanalın yapısı ve kapasitesi burada önemli bir rol oynamakta, mesaj üretimi aşamasına etki etmektedir. Temelde aynı olan bir ileti, değişik bir biçimde ele alınıp işlendiğinde değişik anlamlar taşıyabilmekte ve dolayısıyla değişik biçimlerde algılanabilmektedir.²⁷ Bu konuya bir örnek vermek gerekirse, ileti gazete yoluyla iletilmek istendiğinde hedef kitlenin okuma yazma oranı gözönüne alınmalıdır. Okuma yazma oranının ve dolayısıyla okuma yazma alışkanlığının az olduğu toplumlarda, gazete yoluyla iletilen mesajların etkinliği azalmaktadır.

Ancak mesajın yazılı halde üretilmiş olması bir bakıma onu radyo ve televizyon yoluyla gönderilen mesajlara oranla daha kalıcı kılmakta; kişinin aynı mesajı aradan belirli bir zaman geçtikten sonra bile tekrar okuma şansı bulunmaktadır. Radyo ve televizyon için bu durum söz konusu olmamaktadır. Radyo ve televizyon kanalıyla gönderilen hareketli görüntü ve seslerle ileti bir kez duyurulmakta, görülmekte ve ardından kaybolmaktadır. Kaynağın iletiyi sunduğu andan itibaren ileti üzerinde değişiklik yapma şansı olmadığı gibi, hedef kitlenin iletiyi tekrar izleme şansı da bulunmamaktadır. Bu olumsuzluğu en aza

²⁶ YÜKSEL, A. Haluk: "İletişim Süreci ve Sistem Yaklaşımı Açısından İletişim Sürecinin İncelenmesi", Kurgu, Anadolu Üniversitesi AÖF Dergisi, Sayı 6, Eskişehir, 1989, s. 36

²⁷ USLUATA, Aysel: a.g.e. s. 79

indirgemek için televizyonda ses ve görüntü bir arada kullanılarak etkinlik artırılmaya, iletiler belirli aralıklarla sürekli yinelenerek inanılrlık güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Ancak ne var ki hedef kitlenin kendisine sunulan her türlü iletiyi almadığı, iletileri alırken seçici davrandığı kabul edilen bir gerçektir. Bu nedenle iletinin etkinliğini artırmak için iletilerin sunulma aşamasından önce bir plan yapılarak; hangi iletiin en az maliyet, en çok etkiyle, hangi oluktan, hangi içerikle, en fazla kişiye iletilebileceği tespit edilmeli, ardından iletiler bu plan dahilinde sunulmalıdır.

4- İleti

İletişim sürecinin bir diğer ögesi mesaj olarak da adlandırılan iletidir. İşaretlerden kurulu olan ileti, kaynaktan hedef kitleye gönderilen her türlü duygu, düşünce, kanı ya da bilginin kaynak tarafından kodlanmış halidir.²⁸ İletiler, kaynak tarafından oluşturulmakta, kodlanarak bir kanal ile hedef kitleye sunulmaktadır. Böylece işaretler dizisi olan ileti yardımıyla kaynak ile hedef kitle arasında bir ilişki kurulmuş olmaktadır.

İletiyi kodlayarak, bir kanal ile hedef kitleye gönderen kaynak, bu iletiyi hedef kitlenin de kendi istediği gibi algılamasını beklemektedir. Bunu sağlamak için ise kaynak iletisini dikkat çekici bir biçimde hazırlamalı, uygun zaman ve uygun içerikle hedef kitleye ulaştırmalıdır. Büyük ölçüde kaynak ile hedef kitlenin sosyo-psikolojik şartlarına bağlı olan kitle iletişim sürecinde²⁹ kaynağın iletiye yüklediği anlam ile hedef kitlenin algıladığı ve mesaja atfettiği anlam farklılık gösterebilmektedir. Bunun temelinde ise; eğitim gelir ve yaş gibi sosyo-demografik özellikler ile inanç ve değer sistemlerindeki farklılıklar yatmaktadır. Bu olumsuz etkiyi gidermek veya en aza indirgemek için kaynağın hedef kitleyi çok iyi etüt etmesi, ileti oluşturma ve sunma aşamasında hedef kitlenin özelliklerini dikkate alması gerekmektedir.

²⁸ YÜKSEL, A. Haluk: a.g.m. s. 30

²⁹ GÜNEŞ, Sadık: Medya ve Kültür, Vadi Yayınları, Ankara, 1996, s. 182.

5- Hedef Kitle

İletişim sürecinin bir diğer ögesi olan hedef kitle, mesajın ulaşması amaçlanan kişi, küme ya da kitle³⁰ olarak tanımlanabilir. İletişim sürecinde seslenilmek istenen kişiler veya toplumsal kesimler³¹ birer hedef kitle olmaktadır. Bu bağlamda, gazete için okuyucuları, radyo için dinleyicileri, televizyon için ise izleyicileri genel hedef kitle olarak kabul edilmektedir.

Hedef kitle farklı toplumsal sınıf ve statülere sahip insanlardan oluşmaktadır. Bu sebepten ötürü kaynağın hedef kitlenin o anki toplumsal ortamını ve grup ilişkilerini iyi bilmesi gerekmektedir.³² Bu durumda kaynak, iletinin hedef kitle üzerinde nasıl bir etki uyandıracığına dair bazı ipuçları elde edebilmektedir. Zira kitle iletişimde çok değişik ve geniş insan topluluklarına hitap edildiğinden iletilerin biçim ve içeriğinin seçimi çok önemlidir. Hedef kitlenin çeşitlilik arzemesi, sayıca milyonlara ulaşması, konulara derinlemesine eğilemeyeceği ve ayrıca eğlendirilmek isteyeceği şeklinde³³ bir görüşün ortaya atılmasına sebep olmuştur. Ancak yine de buradan, hedef kitlenin tamamen edilgen ve pasif olduğu sonucunu çıkarmak yanlış olur. İletişim sürecindeki unsurlardan olan iletişim kanalını açıklarken de değinildiği gibi, hedef kitlenin kendisine ulaşan iletileri aynen almadığı, bu iletileri kendilerine göre algılayıp bir anlam çıkardığı, tepkisini ise mektup, telefon ve faks gibi araçlar yoluyla duyurduğu gerçeği gözden uzak tutulmamalıdır.

İletişim sürecinin sağlıklı işleyebilmesi, kanalın olduğu kadar hedef kitlenin de iletişim becerisini gerektirmektedir. Alıcının bilgi düzeyi, okuma, yazma, dinleme ve düşünme yeteneği ve tutumlarıyla toplumsal ve kültürel yapı ile alıcının bu yapı içerisindeki yeri iletişim sürecinde etkili olmaktadır.

³⁰ MUTLU, Erol: a.g.e. s. 88

³¹ OSKAY, Ünsal: İletişimin ABC'si, Ark Yayınları, İstanbul, 1992, s. 16

³² OSKAY, Ünsal: a.g.e., s. 27

³³ USLUATA, Ayseli: a.g.e., s. 82

6- Feedback

Geri besleme ve yansıma olarak da ifade edilen feedback, iletişim sürecinin son aşamasıdır. Feedbacki kaynağın gönderdiği mesaja karşılık hedef kitlenin verdiği cevap mesaj³⁴ olarak tanımlamak mümkündür. Kısaca feedback hedef kitle olarak kabul edilen alıcının, kaynağın iletisine verdiği cevaptır.

Feedback terimi sibernetik bilimiyle ilgili bir terimdir. Yunanca dümenci sözcüğünden türetilen sibernetik, dengeyi kontrol ve ayarlama bilimidir.³⁵ Konuyu daha iyi kavrayabilmek açısından merkezi bir ısıtma sistemindeki termostatin çalışması örnek olarak gösterilebilir. Termostat buhar kazanına iletiler gönderirken diğer yandan termometreden ileti almakta, termometreden gelen bu iletiler ise oda sıcaklığının kontrol altında tutulmasını sağlamaktadır. Bu örnekte olduğu gibi iletişimde de geri besleme yoluyla konuşmacı, konuşmasını izleyenlerin istek ve tepkilerine göre yeniden şekillendirme imkanı bulmaktadır. Böylece geri besleme yoluyla iletişimin etkin olup olmadığı test edilebilmektedir. ³⁶ Ayrıca geri besleme yoluyla alıcı tepkilerinin dikkate alındığı düşüncesinden hareketle, sunulan iletileri daha kolay kabul edebilecek bir konuma gelmektedir.

Kitle iletişimde ise arada mekanik araçların olması geri beslemeyi sınırlandıran bir faktör olarak göze çarpmaktadır. Bu nedenden ötürü kitle iletişimde geri beslemenin gerçekleşmesi her zaman mümkün olmamakta, gerçekleştiği durumlarda bile gecikmeli olarak ortaya çıkmaktadır. Kişinin bir basın organındaki haber veya yazıya karşı tepkilerini faks,telefon, mektup vb. gibi araçlarla iletmesi ve tepkisini bu doğrultuda dile getirmesi gecikmeli geri beslemeye örnek teşkil etmektedir.

³⁴ CÜCELOĞLU, Doğan: a.g.e. s. 78

³⁵ FİSKE, John: (Çev. Süleyman İRVAN) İletişim Çalışmalarına Giriş, Ark Yayınları, Ankara, 1996, s. 39-40

³⁶ YÜKSEL, A. Haluk: a.g.m s. 41

Yüzyüze iletişimde kaynağın iletileri sunması ve ardından hedef kitlenin tepkilerini dile getirmesi sonucunda, bir anlamda kaynak ile alıcı yer değiştirmektedir. Alıcı iletiye geri besleme verdiği andan itibaren alıcı kaynak, kaynak da alıcı durumuna geçmekte, bu süreç iletişim sürdüğü müddetçe devam etmektedir.

Kaynağın alıcıya ileti göndermesinin bir takım sebepleri olabilir. Kaynak hedef kitle üzerinde bir etki yaratarak belirli amaçları gerçekleştirmek isteyebileceği gibi, alıcıda var olan bir tutumu pekiştirmek ya da mevcut bir tutumu değiştirmek isteyebilir. Alıcı iletiyi algıladığı anda benimseyebileceği gibi tepki gösterebilir veya eski konumunda kalarak hiç bir tepkide bulunmayabilir.³⁷ Ancak alıcı üç durumdan hangisini benimserse benimsesin bu duruma ait iletisini geri beslemeye yoluyla kaynağa iletmektedir.

³⁷ YÜKSEL, A. Haluk: a.g.m. s. 42-43

2. BÖLÜM

KAMUOYU VE BASIN

I- KAMUOYU KAVRAMI

Kamuoyu kavramı, günümüz çağdaş toplumlarında sıkça kullanılan bir kavram olmakla birlikte, bu kavramın tanımı konusunda sosyologlar, sosyal psikologlar ve siyaset bilimciler arasında önemli görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bu nedenle; kamuoyu kavramı bazen bir grup içerisinde kök salmış inançları ifade etmede, bazen belirli görüşlerin ifade edilmesi sürecinde, bazen de mantıki olarak gerçekleşen bir düşünce süreci sonucunda benimsenen görüşlerin ifade edilmesinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda sosyologlar kamuoyunu grup olayı, sosyal psikologlar kişilerin dış çevrelerinden aldıkları etkilere gösterdikleri psikik tepkiler, siyaset bilimciler ise kitle olayı olarak¹ ele almaktadırlar.

Kamuoyu kavramının tarihi gelişimi incelendiğinde, bu kavramın 19. yüzyılın sonundan itibaren bilim adamlarını yakından ilgilendirmeye başladığı, kamuoyuyla ilgili sistemli çalışmaların ise ancak 20. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştiği görülmektedir. Yukarıda bu kavramın tanımıyla ilgili olarak bilim adamları arasında görüş ayrılıkları bulunduğu, bu nedenle de herkesçe genel kabul gören bir tanımlama yapılamadığına değinilmişti. Ancak yine de genel kabul edilebilir bir tanımın yokluğu, bu kavramın anlamsız olduğunu göstermez.² Bu bağlamda, Davson kamuoyunu "toplumdaki kişi ve gruplar arasındaki bir değerlendirme, ortak gelişen bir tutum ve tavır oluşumu"³ olarak tanımlarken; Daver ise "halkı ilgilendiren belirli bir

¹ BEKTAŞ, Arsev: Kamuoyu İletişim ve Demokrasi, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 57

² MUTLU, Erol: İletişim Sözlüğü, Ark Yayınları, Ankara, 1994, s. 117

³ SABUNCUOĞLU, Zeyyat: İşletmelerde Halkla İlişkiler, *Naklen*

DAVSON, E. Richard: Public Opinion And Contemporary Disarrar, Harper-Pow Publichers, New-York, 1973, s. 2

mesele hakkında, belirli bir zamandaki genel yargı, yahut kanaat"⁴ şeklinde bir tanım geliştirmiştir. Ancak burada, herhangi bir mesele üzerinde herkesin tam olarak birleştiği ortak bir görüş bulmanın çoğu kez mümkün olmadığı, bu nedenle de kamuoyu olarak gösterilen kanaat veya düşüncenin bir grubun, bir bölgenin veya birkaç kişinin fikri olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Childs'e göre ise, herhangi bir kanaat hiç bir zaman bir grubun görüşü değildir. Sadece bir birey malıdır. Bu nedenle Childs, kamuoyunu "anlaşma ya da tıpkılık derecesine bakılmaksızın belirli bir sorun hakkında açıklanmış olan görüşlerin toplamı"⁵ olarak değerlendirmektedir. Diğer yandan Albig, herhangi bir grup içerisindeki egemen fikrin yanında grup üyelerinin ileri sürdüğü değişik fikirlerin de olduğunu savunmaktadır. Albig'e göre grubun fikirleri tartışmaya yeni ögeler girdikçe değişmektedir. Dolayısıyla Albig; kamuoyunun tartışmalı bir konuda herhangi bir grubun üyesi olan bireylerin karşılıklı etkilerinden doğduğunu ileri sürmektedir.⁶

Kamuoyu kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için aşağıda kamu ve oy kavramları ayrı ayrı ele alınacaktır.

A- KAMU VE OY KAVRAMLARI

Kamu, belirli bir sorunla karşılaşan ve bu sorun etrafında toplanan bireylerin oluşturduğu gruptur. Kamu terimi etki ve ilgi kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Dolayısıyla kamu terimine etki ve ilgili kavramlarıyla bir sınır çizilebilmektedir. Kitle konusu açıklanırken tanımı yapılan kamu ortak ilgiye dayanmakta, bu ortak ilgi ise belirli şart ve problemlere bağlı olarak ortaya çıkabilmekte, dağılabilmekte veya yeni bir şekil alabilmektedir. Yapılaşmanın olmadığı, sınırsız ve çoğulculuk gibi unsurları bünyesinde barındıran, katılmanın gönüllü

⁴ DAVER, Bülent: Siyaset Bilimine Giriş, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968, s. 251

⁵ UNAT, A. Nermin: Kamuoyu Ders Notları, A.Ü. BYYO Yayını, Ankara, 1987, s. 29

⁶ UNAT, A. Nermin: a.g.e., s. 29

olduğu kamuyu oluşturan bireyler arasında fiziki bir yakınlık bulunması gerekmemektedir.

Kamunun oluşabilmesi için ortada belirli bir durum veya sorun bulunması gerekmektedir. Bu durum veya sorundan etkilenen ve ortak çıkarları olan bireyler kamuya dahil olduklarında, karar birliğine ulaşmak için birbirleriyle etkileşimde bulunmaktadırlar.⁷ Buna paralel olarak mevcut sorun veya durumla ilgilenmeyen ya da etkilenmeyen bireyler kamu içerisine girmemektedirler. Tüm bunların ışığında toplumsal yaşamda cereyan eden günlük gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan olay ve durumlar sonucunda birden çok konuda kamu oluşabildiği de gözden uzak tutulmamalıdır.

Kamuoyu kavramının ikinci unsuru olan oy kavramı ise tartışmalı bir konu hakkındaki fikir ve kanaatler anlamına gelmektedir. Oy "duygu ve izlenimden daha güçlü, tam olarak kanıtlanabilen pozitif bilgiden daha az geçerli, kuvvetli kanaatlerdir."⁸ kanaat en basit biçimde; "bir sorun veya öneri hakkındaki tavırların ifadesidir."⁹ Kanaatleri ifade etmede bazen jestler, bazen kelimeler, bazen de ifade şekilleri kullanılabilir. Oy, tartışmalı bir konuda belirtilen bir fikri ifade ettiğinden; kanaatler hiç bir zaman herkes tarafından üzerinde birleşilen bir hüküm olarak karşımıza çıkmamaktadırlar. Eğer kesin değer, ilke ve inançlarla ilgili konularda ortaya çıkabilecek davranışlarla ilgili standartlaşma söz konusu ise, bu yönde belirli davranış kalıpları ortaya çıkmışsa bu konularla ilgili olarak oy anlamında bir kanaatten söz etmek imkansızdır.

Her zaman kanaatler belirli ve sınırlı problemlerle ilgili olmaktadır. Örneğin, din eğitimi benimsemek veya benimsememek sadece bir görüşü ifade ederken; 1997 Türkiye'sinde imam hatip okullarının faaliyetlerini olumlu veya olumsuz olarak değerlendirmek bir kanaat olmaktadır

⁷ OZANKAYA, Özer: Toplum Bilimleri Sözlüğü, TDK Yayını, Ankara, 1980, s. 70

⁸ UNAT, A. Nermin: a.g.e., s. 33

⁹ SEZER, Duygu: Kamuoyu ve Dış Politika, A.Ü. SBF Yayını, Ankara, 1972, s. 5-19

B-KAMUOYUNU OLUŞTURAN ETMENLER

Demokratik rejimlerin olmazsa olmaz şartlarından birisi olan kamuoyunun siyasal kararları etkilemede önemli bir rol oynadığı, hatta günümüzde hükümet politikalarının kamuoyunun eğilimi doğrultusunda belirlendiği iddiası bu kavramın önemini artırmaktadır. Demokratik toplumlarda kamuoyu yalnızca tek bir yerden değil, bir çok merkezden güdülmekte, bunun temelinde ise demokrasinin gereği olan çok seslilik olgusu yatmaktadır. Bu bağlamda kamuoyunun oluşabilmesi için bir takım temel şartların gerektiği ileri sürülmektedir.¹⁰ İlk olarak ortada bir anlaşmazlık, çeşitli fikirler, menfaat ve talepler olmalıdır. İkinci olarak siyasal sistem bireylere bir takım özgürlükler tanımalı, her şeyden önce iletişim ve örgütlenme özgürlüğünü sağlamalı, imkanı olan bireyler iletişim araçlarını kurabilmeli, toplantı ve dernek kurma gibi temel özgürlüklerini kullanabilmelidir. Üçüncü olarak toplumda kamuoyunu oluşturan, düzenleyen ve organize eden çeşitli merkezler bulunmalı, son olarak da ülkede kamuoyunun karşısında parlamento veya hükümet gibi direnç noktaları olmalıdır. Bu direnç noktalarının ise; kamuoyunun siyasal sistem içerisindeki yeri ve önemi hakkında gerekli bilgilere sahip olması ve kamuoyunu dikkate alması gerekmektedir.

Kamuoyuna temel oluşturan siyasal kanıların biçimlendirilmesinde öncelikle kişinin sahip olduğu bireysel özellikler rol oynamaktadır. Bunlar arasında bireyin doğumuyla birlikte sahip olduğu ve kalıtım yoluyla geçen bazı fiziksel ve ruhsal özellikler sayılabilir. Daha sonra ise ailenin yanısıra bazı küçük grupların da etkisiyle bireyin çocuklukta kazandığı temel tutumlara giderek yenileri eklenmektedir. "Kişisel tutumun belirli bir soruya verdiği yanıt" ¹¹ olarak nitelendirilen kanıların belirebilmesi için bireyin o konuya ilgi duyması gerekmektedir. Kamuoyu oluşumunda katkı sağlayan kanıların belirmesinde başta aile olmak üzere eğitim kurumları, kültür, meslek ve iş grupları ile din ve kitle iletişim araçları gibi unsurlar rol oynamaktadır. Aşağıda bu unsurlar sırasıyla ele alınmaktadır.

¹⁰ DAVER, Bülent: Siyaset Bilimine Giriş, SBF Yayını, Ankara, 1968, s. 253

¹¹ KIŞLALI, A. Taner: Siyaset Bilimi, A.Ü. BYYO Yayını, Ankara, 1987, s. 340

1-Aile

Kamuoyuna kaynak teşkil eden etmenlerin başında aile gelmektedir. "Nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir müessese"¹² olarak nitelenen aile kurumu; yaşam boyunca birey üzerinde derin izler bırakmakta, hatta bireyin yurt, dünya, toplumsal düzen ve bunlarla ilgili olaylar hakkında edindiği fikir ve kanatlara kaynak teşkil etmektedir.¹³ Adeta tabii bir okul niteliğinde olan aile, bireyin değer yargılarının oluşmasına etki ettiği gibi toplumda geçerli olan temel ahlak ve davranış kurallarının öğrenilmesinde de büyük rol oynamaktadır.¹⁴

Aile bireyleri aynı çevresel dürtülerin etkileri altında kaldığından çocukların ebeveynlerini taklit etme alışkanlıkları da buna eklenince ister istemez aile bireyleri çocuklar üzerinde onların yaşam prensipleri edinmelerinde etkili olmaktadır. Kişinin çevre etkisine en açık olduğu bir çağ olan büyüme döneminde aile içinde edindiği bilgiler, görgüler, kanaat ve değer yargıları çoğu zaman sürekli ve kalıcı olmaktadır.¹⁵ Böylece birey ailesi tarafından belirlenen kişiliğinin temel özelliklerini yaşamı boyunca taşımaktadır. Bu bağlamda kamuoyunun aileden başlayarak gerçekleşen bir etkileşim sürecinde oluştuğunu söylemek mümkündür. Konuyla ilgili olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırma bu görüşü desteklemektedir. Yapılan araştırma sonucunda araştırmaya katılan deneklerin yüzde 75'inin ailelerinin tuttuğu partiyi destekledikleri ortaya çıkmıştır.¹⁶

Bireyin belirli davranış kalıpları edinmesinde ailenin büyük önemi bulunmaktadır. Toplumsal hayatta sergileyeceği rolü ve üstleneceği sorumluluk bilincini, belirli olay ve durumlara karşı tavır, tutum ve davranış geliştirmeyi, ayrıca bir takım etkilere karşı tepki göstermeyi

¹² ERKAL, E. Mustafa: Sosyoloji, Der Yayınları, İstanbul, 1991, s. 76

¹⁴ DUVARGER, Maurice: (Çev: Şirin TEKELİ) Siyaset Sosyolojisi, Varlık Yayınları, İstanbul, 1982, s. 147

¹⁵ BEKTAŞ, Arsev: Kamuoyu İletişim Demokrasi, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1996, s. 83

¹⁶ BEKTAŞ, Arsev: a.g.e., s. 83; DAVER, Bülent: a.g.e., s. 259

birey ailesinden öğrenmektedir. Kişi ailesinden öğrendiği bu durumlar doğrultusunda, belli olaylara belli tepkileri göstermekte ve dolayısıyla kamuoyunun oluşumuna katkıda bulunmaktadır.

2-Eğitim Kurumları ve Kültür

Düşünce ve kanaatlerin belirmesinde aileden sonra en etkin rolü eğitim kurumları ve kültür oynamaktadır. Gerçek manada eğitim ailede başlamakla birlikte birey sistemli olarak resmi eğitimi bazı kurumlardan edinmektedir. Eğitim yürürlükte bulunan değer, bilgi ve hünerlerin yetişen kuşaklara kazandırılmasıdır.¹⁷ Çocukların eğitim kurumlarında edindikleri bilgi, görgü, kanaat ve değer yargıları çoğu kez kalıcı olmakta¹⁸ ayrıca farklı eğitim düzeyindeki insanlarda düşünce belirmesi de değişik olmaktadır. Bu doğrultuda lise mezunlarının ilkökul mezunlarına oranla daha çok sayıda belirlenmiş düşünceye sahip olduğunu söylemek mümkündür.¹⁹ Zira eğitim düzeyi arttıkça bireyin siyasal yaşamı anlama veya kavrama biçiminde de önemli değişiklikler olmaktadır.²⁰

Eğitim kurumları bireylerin kişiliklerinin biçimlendirilmesinde oynadıkları rolden ötürü kamuoyuna da etki etmektedirler. Özellikle eğitim kurumlarına yönelik gruplaşmalar sosyal hayatta büyük rol oynamaktadır. Bu konuya örnek olarak Mülkiyeliler Birliği verilebilir.

Eğitim kurumlarının verdiği eğitim yoluyla ya da sebep olduğu gruplaşmalar neticesinde kamuoyuna etki ettiği ve oluşumuna katkı sağladığını söylemek mümkündür. Siyasal iktidarların kendi ideolojilerine uygun kitleler yetiştirebilmek için eğitim programlarını değiştirme yoluna gitmelerinin temelinde de bu olgu yatmaktadır.

¹⁷ OZANKAYA, Özer: Toplum Bilime Giriş, A.Ü. SBF Yayını, Ankara, 1979, s. 269

¹⁸ KAPANİ, Münci, Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınları, Ankara, 1989, s. 149

¹⁹ ONARAN, A. Şerif: Kamuoyu El Kitabı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1984, s. 31-32

²⁰ KALAYCIOĞLU, Ersin: Çağdaş Siyasal Bilim, Beta Yayını, İstanbul, 1984, s. 167

Kültür ise toplumların ayırt edici özelliklerinden biri olması dolayısıyla, insan topluluklarının ve grupların anlaşılmasında temel teşkil etmektedir. Her toplumda farklı özellikler arzeden ve bugüne kadar bir çok tanımı yapılan kültür "bilgiyi, imanı, sanatı, ahlakı, hukuku, örf ve adeti ve insanın toplumun bir üyesi olması dolayısıyla kazandığı diğer bütün maharet ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütün"²¹ dır. Kültür insanın insana ve maddeye karşı tavır alışını belirlediği gibi toplumsal kurumlar aracılığıyla bireyler üzerinde güçlü ideolojik kanallar oluşturarak önemli baskılar yaratmaktadır.²² Bu bağlamda bireyi çepeçevre kuşatan kültür, yaşamın her safhasına etki etmekte tutum, davranış ve kanaat oluşumunu biçimlendirmektedir.

Kültürün koruyuculuk, gelişme ve yenileme olmak üzere içiçe geçmiş ve birbirini tamamlayan iki temel fonksiyonundan söz edilebilir.²³ Kazanılması ve saklanması sosyal bir süreç olarak nitelendirilen kültüre bu özelliğinden dolayı toplumsal miras da denilmektedir. Kültürü, değişim göstermeyen sürekli olarak aynı kalan kalıplar olarak ele almak yanlış olmaktadır. Ayrıca kültürel değerlerin saklanabilen, başkalarına öğretilen ve eğitimle yeni kuşaklara aktarılabilen bir özelliği bulunmaktadır. Toplum içerisinde bulunan bir takım kişi, grup, kurum veya toplumsal örgütler mevcut kültürün zenginleştirilmesi, değiştirilmesi veya yenilenmesine yönelik faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Kültür sadece toplumlar üzerinde değil siyasal yaşam üzerinde de etkili olmakta, toplumdaki siyasal kültürü oluşturan inanç ve duyguların bir çoğu aynı zamanda o toplumdaki siyasal davranışları da belirlemektedir.²⁴ Böylece bir toplumu diğerlerinden ayıran tarihsel ve güncel şartların etkisiyle duyuş, düşünüş ve davranış birliği oluşmaktadır.

²¹ KAFESOĞLU, İbrahim: Türk Milli Kültürü, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1988, s. 15

²² ONARAN, A. Şerif: a.g.e. s. 33

²³ ERKAL, E. Mustafa: a.g.e. s. 113

²⁴ BEKTAŞ, Arsev: a.g.e., s. 79-80

3-Meslek ve İş Grupları

Kamuoyunun oluşumuna katkı sağlayan unsurlardan bir tanesi de meslek ve iş gruplarıdır. Bireyin yaşamında önemli bir yer tutan bu gruplar, kendilerine özgü normlar oluşturarak, bireye belirli roller yüklerken onun bir takım tutum ve davranışları edinmesine etki etmektedirler. Toplum bilimi alanında yapılan araştırmalar bu görüşü desteklemektedirler. Buna göre bireylerin davranış ve kanaatlerine, üyesi bulunduğu bir takım grupların yön verdiği, bireylerin de mensubu olduğu bu gruplardan dışlanmamak için kendi davranışlarıyla grup davranışı arasında paralellik kurarak, davranışlarını grup davranışlarına uydurdukları ve kanaatlerini ifade ederken grup ile uyumu önplanda tuttukları görülmektedir. Eğer grup, herhangi bir faaliyeti onayladığını gösteriyorsa, kişiler istemediği halde bu faaliyete yönelebilmektedir.²⁵ Konuyla ilgili olarak deneylerde belirli bir durum karşısında bireylerin tek başınayken birbirinden farklı algılamalara vardıkları, grup içerisindeyken ise grup kanaatlerinin etkisiyle ortak algılamada bulundukları tespit edilmiştir.²⁶

Meslek ve iş grupları çoğu kez, bireyi bir takım fikir ve bakış açılarıyla karşı karşıya getirdiğinden bunlara muhatap olan bireylerin fikirlerinde zamanla bir takım değişiklikler olduğu görülmektedir. Meslek ve iş grupları bazı durumlarda ise kişinin görüş ve ufkunu genişletmek yerine önceki fikirleri savunması gibi bir sonuç da doğurabilmektedir. Günümüz demokratik toplumlarında doktor, işçi, işveren gibi kesimlerin tabibler odası, TÜRK-İŞ ve TUSİAD gibi gruplar yoluyla örgütlenerek politik alanda söz sahibi olma çabaları güttükleri, kendi yararları doğrultusunda bir takım kanaatleri savundukları ve bir kamuoyu oluşturmaya çalıştıkları sıklıkla görülmektedir. Meslek ve iş grupları kişinin sınıf bilincinin gelişmesine, statüsünün ve toplumsal görüşünün belirginleşmesine etki etmekte ve ulusal ve uluslararası kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

²⁵ SCHRAMM, Wilbur: "Haberleşme Nasıl İşler" (Der: Ünsal Oskay)
Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş, İçinde, A.Ü. BYYO Yayını, Ankara, 1985,s. 117

²⁶ SEZER, Duygu: a.g.e. s. 21

4–Din

Kamuoyunun oluşmasına etki eden unsurlardan bir diğeri de toplumsal bir kurum olan, kendisine inananları kaynaştırıcı ve birleştirici bir fonksiyon gören dindir. Hiç bir ideoloji, fikir ve felsefe din kadar kişi üzerinde etkili olamamaktadır. Her ideoloji fikir aşamasında kalmakta, kişinin yemesine, içmesine ve alışverişine nüfuz edememektedir. Din ise, günlük işlerde kişiyi kuşatmakta ve onun kuvvet kaynağı haline gelmektedir.²⁷ Toplumdaki grupların ortak malı olan din, insanların moral yaşayışlarına etki eden tavır ve hareketlerinin biçimlendirilmesinde de etkili rol oynamaktadır. Bir tür sosyal kontrol aracı olarak ifade edilebilen din, bazı hareketlere kutsallık vermek suretiyle bunların yapılmasını teşvik etmektedir. Dolayısıyla dinsel değerler bireylerin sosyal yaşamına yönelik emir ve yasaklar yoluyla onların tutum ve davranışlarını etkilemektedirler.²⁸ Örneğin evlilik müessesine dinler tarafından kutsal bir kurum sıfatı verilmek suretiyle bu müessesenin gelişimine katkıda bulunulmakta, evlilik dışı ilişkiler ise yasaklanmaktadır.

Din ve toplum arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Din kurumları, baskı grubu gibi hareket etmek suretiyle, bazı hallerde toplumsal kurumları baskı altına alarak bu doğrultuda bir kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır. Özellikle Batıda kiliseler dikkatlerini bugün için ekonomik sorunlara ve işçi hareketlerine çevirmiş durumdadırlar. Bazı Batı Avrupa ülkelerindeki katolik kiliseler siyasal partilere dayanak teşkil etmek suretiyle toplumsal yaşamda söz sahibi olma çabasıındadırlar.

Din kalıcı inançların belirmesinde aktif bir rol oynarken, kişilerin düşünce ve eylemlerini bir takım tabu ve yaptırımlarla sınırlamakta böylece toplumu biçimlendirmektedir.²⁹ Bugün için din adamlarının söylediklerini hiç dikkate almayan kesimlerin yanısıra, yaşantısını buna

²⁷ SEZEN, Yünni: Sosyoloji Açısından Din, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1988, s. 39

²⁸ DÖNMEZER, Sulhi: Sosyoloji, YYY., 1978, s. 257

²⁹ BEKTAŞ, Arsev: a.g.e., s. 82

göre belirleyen kesimlerin de olması dinin toplumsal yaşamı biçimlendirmek suretiyle kamuoyu oluşumuna önemli bir kaynak teşkil etmesi sonucunu doğurmaktadır.

5- Kitle İletişim Araçları

Günümüz toplumlarında kamuoyu oluşumunda en önemli unsurun kitle iletişim araçları olduğu kabul edilmektedir.³⁰ Teknolojik gelişmeler sonucunda olay ve yorumların bu araçlar kanalıyla kısa zamanda çok geniş kitlelere ulaştırılabilmesi kitle iletişim araçlarının önem ve etkinliğinin artmasına sebep olmuştur. Bugün için önemli bir haber ve bilgi kaynağı olan bu araçlar bir yerde neyin önemli neyin önemsiz olduğunu tespit ederek olayı bireyin gündemine sokmakta böylece olayları sunuş ve yorumlayış biçimleriyle bireylerin kanaatlerine yön vermektedirler.³¹

Kitle iletişim araçları bireylere mevcut siyasal sistem ve olaylar hakkında bilgi verirken onların siyasal yaşama katılma aşamalarında yönlendirici rol oynamaya çalışmaktadır. Kendi amaçları doğrultusunda kamuoyu oluşturma hedefindeki bazı toplumsal gruplar bunu gerçekleştirebilmek için gazete, radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarından yararlanmaktadır. Kitle iletişim araçları mevcut siyasal düzeni yansıtmanın yanı sıra toplumdaki diğer etki merkezleriyle kanaat oluşumu için etkileşimde bulunmakta, ayrıca sahiplerinin görüşlerini de yansıtmaktadır.³²

Kitle iletişim araçlarını mesajları sunuş biçimleri doğrultusunda üç ana grupta toplamak mümkündür. Bunlar yazılı basın, radyo ve televizyon olarak ifade edilebilir.

a- Yazılı Basın: Yazılı basın içerisinde en yaygın olarak kullanılan dergi ve gazetelerdir. Gazete; haber ve düşünceleri toplayıp derleyen,

³⁰ KAPANİ, Münci: a.g.e., s. 150

³¹ KAPANİ, Münci: a.g.e., s. 150

³² BEKTAŞ, Arsev: a.g.e., s. 118

işleyen ve bunları başkalarına ileten yazılı bir kitle iletişim aracıdır.³³ Gazetenin özelliği, belirli aralıklarla ve sürekli olarak haberleri basılı bir şekilde sunmasından kaynaklanmaktadır.³⁴

Günlük toplumsal hayatta cereyan eden çeşitli olaylarla ilgili olarak gazeteler kamuoyunu aydınlattıkları, yol gösterdikleri gibi aynı zamanda da kendileri de kamuoyunun etkisinde kalmaktadır. Gazeteleri, radyo ve televizyondan ayıran en belirgin özelliklerden birisi haber ve fikirleri basılı olarak nakletmesinden kaynaklanmaktadır.³⁵

Dergi ise belirli alanlarda belirli aralıklarla yayınlanan deneme, araştırma, inceleme, makale ve haber gibi konuları içeren basılı yayınlardan bir diğeridir.

Yazılı basının kişilerin görüş ve kanılarını değiştirmede yüzyüze iletişim kadar etkili olamadığı sadece mevcut görüş ve kanıları güçlendirmede etki yarattığı şeklinde bir görüş mevcut olmakla birlikte; yapılan araştırmalar basının kamuoyunu oluşturma ve etkileme açısından önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur.³⁶ Basının kişilerin görüş ve kanılarını etkilemede doğrudan olmasa bile dolaylı bir etki yarattığı, özellikle de kararsız olarak nitelendirilen seçmenlerin siyasal tercihlerini belirlemede etkili bir rol oynadığı bilinmektedir. Köşe yazarlarının ve yorumcuların bireyleri etkilemesine, tutum ve kanılarını değiştirmeye çalışmasına sıkça rastlanılmaktadır. Bunun sebebi ise bireylerin yerleşik ve kökleşmiş kanaatlere sahip olmamalarıdır. Basın organları yakın veya uzak geçmişte cereyan etmiş veya etmekte olan olayların bildirilmesi ve anlamlandırılmasında, memleket meseleleri üzerinde halkın dikkatini toplamada ve okuyucuların genel kültürünü artırmalarında son derece önemli bir rol oynadıklarından, diğer bütün araçlar basına oranla kamuoyu aksettirme ve oluşturmada ikinci

³³ TOKGÖZ, Oya: Temel Gazetecilik, İmge Kitabevi, Ankara, 1994, s. 34

³⁴ EVLİYAGİL, Şevket: Gazete Yayınlama Yöntemleri, SBF BYYO, Ankara, 1981, s. 21

³⁵ TAŞ, K. Erol: "Gazete Medeni İnsanın Vazgeçilmez Bir Parçasıdır", Gazete Nedir, Ne Değildir ve Basın Özgürlüğü, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1987, s. 33

³⁶ BEKTAŞ, Arsev: a.g.e., s. 119

derecede kalmaktadır.³⁷ Basın bazen bireyi gayrı iradi olarak oluşturduğu kamuoyunun içine çekebilmektedir. Basını takip etmeyen bir birey bile günlük yaşamın akışı içerisinde gazeteyi okuyan herhangi bir arkadaş veya yakınından konu hakkında bilgilenebilmektedir. Diğer kişinin gazetede yazılanlara dayanarak o bireyle konuşması bireyi de basının oluşturduğu kamuoyunun içine çekebilmektedir.

Basının kamuoyu oluşturmadaki etkisi onun siyasal ve ekonomik bir güç haline gelmesine sebep olmuştur. Bugün için gazete sahibi olmak büyük firmaların rakiplerini geride bırakmak ve içinde bulundukları pazar ortamını etkilemek için kullandıkları kilit stratejilerden birisi haline gelmiştir.³⁸ Çeşitli toplumsal gruplar görüşlerini, kendi bakış açılarıyla basın organlarından duyurarak kamuoyuna mal etmek istemektedirler. Amaçlarını gerçekleştirmede ise bir basın organına sahip olmak veya en azından basın organlarıyla iyi ilişkiler kurmak, böylece gerçeği değil kendi gerçeklerini kamuoyuna duyurmak için çaba sarfetmektedirler. Bu durumda basın organları; siyasi amaçlarla ya da kar duygusuyla olayları çarpıtma, değiştirme, tek taraflı sunma veya hiç sunmama yoluna başvurabilmektedir.

Konu ile ilgili üzerinde durulması gereken önemli bir olgu da reklam ve ilandır. Zira, günümüzde basın organlarının varlığını sürdürebilmesi için hayati önem taşıyan yegane etmen reklam ve ilandır. Basın organlarının büyük şirketlerle ve hükümetle olan ilişkilerinde reklam ve ilan stratejilerinin etkisinden söz etmek mümkündür. Bu ilişkilerde karşılıklı olarak her iki kesim de reklam ve ilanları bir nevi baskı ve şantaj unsuru olarak kullanma gibi gayrı ahlaki yollara başvurabilmektedir. Örneğin, İngiltere'de devletin kendisini tanıtmak için yılda 200 milyon sterlinlik bir bütçe ayırması ve Ünilever firmasının ardından ikinci büyük reklam veren olması, İngiliz Hükümetine basına karşı güçlü bir silah vermektedir.³⁹

³⁷ MERAY, L. Seha: Toplum Bilim Üzerine, Hil Yayını, İstanbul, 1982, s. 208

³⁸ KEANE, John: (Çev. Haluk ŞAHİN) Medya ve Demokrasi, Ayrıntı Yayını, İstanbul, 1992, s. 76

³⁹ KEANE, John: a.g.e., s. 100-101

Gazetelerin ayakta kalabilmesi büyük ölçüde ilan ve reklam gelirlerine bağlı olduğundan, gazete patronları tamamen kar elde etme arzusuyla hareket etmekten kaçınarak, kamusal çıkarlar ile kar arasında bir denge kurup, çalışanlarına özgür ve tarafsız bir çalışma ortamı oluşturmaya çaba göstermelidirler.⁴⁰

b- Radyo: Kamuoyunun oluşumunda etki eden kitle iletişim araçlarından bir diğeri de radyodur. Radyonun önemi Birinci Dünya Savaşı yıllarında ortaya çımıştır. Ardından İkinci Dünya Savaşında özellikle Hitler ve onun propaganda bakanı Goebbels'in kendi idelojilerini benimsetme ve bu yönde bir kamuoyu oluşturma konusunda çaba sarfettikleri bilinmektedir.

Günümüzde kamuoyu oluşumunda basının mı yoksa radyonun mu daha önemli bir rol oynadığı tartışılmakla birlikte, radyonun gazeteye nazaran okuma yazma bilmeyen kesimlere de seslenebilmesi açısından daha avantajlı olduğu söylenebilir. Ayrıca Lazarsfeld ve arkadaşları yaptıkları araştırmalar sonucunda "radyonun dinleyiciye törensel durumlara zahiren katılma imkanı verdiği, dinleyicinin radyoya karşı kişisel bir yakınlık duygusu kazandığı ve neticede bunun yüzyüze temasa yakın bir durum yarattığını" tesbit etmişlerdir.⁴¹ Zira radyonun basına nazaran olayları daha hızlı ve çabuk duyurabilme ve ani gelişen olayları anında verebilme gibi özellikleri bulunmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi radyo, yazılı basının aksine okuma yazma bilmeyi gerektirmeyip, doğrudan kulağa hitap ettiğinden ev, işyeri, okulve tarla gibi her mekan ve şartta dinlenilebilmektedir.

Günümüzde bireyler radyoya daha ziyade eğlence unsuru olarak bakmakta, boş zamanların değerlendirilmesinde kullanılmaktadırlar. Kamuoyu oluşumunda ise, yazılı basın ve radyo birbirini tamamlayıcı bir

⁴⁰ ALEMDAR, Zeynep: Oyunun Kuralı Basında Özdenetim, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990, s. 34

⁴¹ BEKTAŞ, Arsev: a.g.e., *Naklen*

LAZARSFELD, F. Paul, BERELSON, Bernard, GAUDET, Hazel: The People Choice, Colombia University Press, New York, 1948, s. 106-129.

nitelik arzetye, kişi işittiği olay hakkında detaylı bilgiyi almak için gazeteye ihtiyaç duymaktadır.

c– Televizyon: Geçmiş yllarda radyonun kamuoyu oluşumunda oynadığı rolü bugün büyük lde televizyon üstlenmiştir. Televizyonun kulağın yanısıra göze de hitap edebilmesi önem ve etkinliğini artırmıştır. Yapılan araştırmalar televizyon haberlerini takip edenlerin gazete okuyucularından ve radyo dinleyicilerinden daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.⁴² Televizyon yoluyla olaylar duyurulurken hem görüntü hem de sesin birarada sunulabilmesi, televizyonun izleyici sayısının artmasında önemli bir unsur olmaktadır. Özellikle son dakika yayınları ve gerçekleşen canlı bağlantılarla olay ve gelişmelerin uydu kanalıyla anında verilebilmesi izleyici kitlesinin tercihlerini televizyondan yana koymalarını sağlamıştır. Radyoda olduğu gibi aynı anda çok kısa zamanda çok sayıda kitleye hitap edebilmesi televizyonun başlıca özelliğini teşkil etmektedir. Radyo ve televizyon yoluyla sunulan iletielerde bir anındalık sözkonusu olmakta, ileti gönderildikten sonra üzerinde kaynağın değişiklik yapması söz konusu olamamaktadır. Ayrıca aynı iletiyi izleyicinin tekrar izleme imkanı da bulunmamaktadır. Gazetede ise haberi aradan ne kadar zaman geçerse geçsin tekrar okuma imkanı bulunmamaktadır.

Kitle iletişim araçları kanalıyla kamuoyu oluşumunda yazılı basının mı yoksa radyo ve televizyonun mu daha etkili olduğu tartışmalarından ziyade bir kitle iletişim aracından verilen mesajın diğer araçlarla da desteklenmesi durumunda etkisinin daha da artacağı muhakkaktır.

II– BASIN KAVRAMI

A– BASIN KURAMLARI

Ülkelerin ekonomik, toplumsal ve siyasal yapılarında bazı benzerlikler görülmekle birlikte, genel olarak her ülkenin kendine özgü bir

⁴² BEKTAş, Arsev: a.g.e., s. 136

yapısı bulunmaktadır. Ülkeler arasındaki farklılıklar sonucunda ise iletişim sistemlerinde de farklılıklar görülebilmektedir. Bu durumda bir ülkede hakim olan ekonomik ve toplumsal yapı ile siyasal sistem o ülkede iletişim sistemlerin de belirleyicisi olmaktadır. Ülkelerin basın sistemleriyle ilgili olarak araştırmalarda bulunanlar basın sistemlerini genellikle dört kategoriye ayırmışlardır.⁴³ Bunlar sırasıyla otoriter kuram, özgürlükçü kuram, toplumsal sorumluluk kuramı ve Sovyet totaliter kuramıdır.

1–Otoriter Kuram

Otoriter kuramın kökenlerini babanın mutlak otorite olarak kabul edildiği ataerkil yönetim ideolojisine kadar indirgemek mümkündür.⁴⁴

Basın alanındaki ilk düzenlemelerde egemen olan bu kuram tarihsel süreç içerisinde en uzun süre uygulanan bir kuram olma özelliği taşımaktadır.⁴⁵ Basının özel sektörün elinde olduğu fakat buna rağmen iktidara bağımlı bulunduğu monarşik sistemlerde bu kuram uzun süre geçerli olmuştur. Kuramın en belirleyici özelliği gazetecilerin gerektiğinde zorla da olsa siyasal erke bağı kılınarak onun çıkarlarına hizmet eden ve sürekliliğini sağlamaya yönelik faaliyet gösteren bir araç olması şeklinde ifade edilebilir. Siyasal iktidar çeşitli kontrol araçları yardımıyla basını etki altına alabilmektedir.⁴⁶ Bu alanda yapılan sıkı yasal düzenlemeler, devletin üretimi kontrolü, mesleğe zorunlu davranış kuralları getirmesi, vergi gibi ekonomik yaptırımlar uygulaması, hatta yazı işleri kadrosunun doğrudan doğruya yönetim tarafından atanması başlıca kontrol unsurları arasında gelmektedir.

Ortaçağda zirveye ulaşan, ardından bireysel çalışmaya izin veren yeni teknik sistemlerin gelişmesiyle güç kaybeden, liberal anlayışın

⁴³ KAYA, A. Raşit: Kitle İletişim Sistemleri, Teori Yayınları, Ankara, 1985, s. 38

⁴⁴ VURAL, Sacide: Kitle İletişimde Denetim Sistemleri, Özışık Matbaacılık, Ankara, 1994, s.9

⁴⁵ KAYA, A. Raşit: a.g.e., s. 39

⁴⁶ SEVERİN, J, Werner ve TANKART, W. James: (Çev. Ali Atıf BİR ve Serdar SEVER) İletişim Kuramları, Anadolu Üniversitesi Kibele Sanat Merkezi Yayını, Eskişehir, 1994, s. 502

yerleşmeye başlamasının ardından 20. yüzyılda doğup geliştiği Avrupa ülkelerinde terkedilen otoriter kuramın bugün için tamamen ortadan kalkmadığı, dünyanın birçok ülkesinde değişik biçimlerde ortaya çıktığı ve uygulandığı görülmektedir.

2-Özgürlükçü Kuram

Özgürlükçü kuramın kökenleri basının ilk kez siyasal otoritenin denetim dışına çıkışına kadar indirgenebilir. Kapitalist toplumlarda liberal anlayışın temellerinin atıldığı 17. yüzyıldan itibaren klasik demokrasi yerleşmeye başlayınca devletin ekonomik hayata müdahalesinin sınırları çizilmiş, bireylere bir takım hak ve özgürlükler tanınmıştır. Bu dönemde tanınan özgürlüklerden biri düşünce ve ifade hürriyeti olmuştur. 18. yüzyılda İngiltere'de gelişen özgürlükçü kurama göre ilke olarak basın özel teşebbüsün elinde bulunmakta ve dileyen herkes yayın yapabilmektedir.⁴⁷ Dolayısıyla iletişim alanında üretim ve dağıtım serbestçe gerçekleşebilmektedir.

Özgürlükçü kuram iletişim araçlarını bireyin özgürlüklerini yaşamasının bir aracı olarak görmektedir. Gerçeğe ulaşmanın rasyonel yolu, çok yönlü fikirlerin yer aldığı Milton'un özgür pazar yeri olarak nitelendirdiği kitle iletişim araçlarında yapılan tartışmalardan geçmektedir.⁴⁸

Basın özgürlüğünü mülkiyet hakkı olarak değerlendiren, iletişimi pazarda üretilen ve satılan bir meta olarak gören bu anlayışta ilan ve reklam gelirleri gibi basın dışı faktörlerin devreye girmesi basın özgürlüğüne sekte vurmaktadır. Ayrıca Mill ve arkadaşlarının hiç kısıtlama olmaması önerisi günümüz liberallerince bile paylaşılmamaktadır.⁴⁹ Zira, 19. yüzyıldan itibaren basın sermayenin denetimine girmiş bu doğrultuda basın özgürlüğünün sınırları hep tartışıl原因 gelmiştir. Günümüzde kamu yararı kavramı müdahale ve

⁴⁷ SEVERİN, J. Werner ve TANKART, W, James: a.g.e., s. 502

⁴⁸ VURAL, Sacide: a.g.e., s. 23

⁴⁹ KAYA, A. Raşit: a.g.e., s. 49

liberalizm terimlerini bağdaştırmaktadır.⁵⁰ Devletin iletişim sistemine yönelik kurallar getirmesi kamu yararı sözkonusu olduğu müddetçe liberalizme aykırı görülmemektedir.

3–Toplumsal Sorumluluk Kuramı

Toplumsal sorumluluk kuramı liberal kurama bir tepki olarak 20. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştır. Liberal anlayışın toplumsal hayata uygulanmasında bir takım aksaklıkların ortaya çıkması, iletişim alanında devletin müdahalesinin kesin olarak reddedilmesine karşılık bunun kağıt üzerinde kalması, ayrıca liberal ilkelerin toplumun beklentilerini karşılamadaki yetersizliği, toplumsal sorumluluk kuramı adı altında yeni bir anlayışın gelişmesine zemin hazırlamıştır.

20. yüzyılda kitle iletişim araçlarına radyo ve televizyon gibi etkili iki aracın eklenmesi ve reklam olgusunun iyice yerleşmesi neticesinde bu araçlar üzerinde reklam verenlerin etkinliğinin artması gibi olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Tekellerin ortaya çıkması, çok seslilik ilkesine sekte vurmuş, bu araçların toplumun değil sahibinin ve reklam veren büyük sermaye sahiplerinin çıkarlarına hizmet etmesi anlayışını doğurmuştur. Otoriter anlayışta otoriter bir gücün yönetim ve denetiminde olan kitle iletişim araçları özgürlükçü iletişim ideolojisinde sermayenin eline düşmüştür.⁵¹ Bu gidişe bir tepki olarak ortaya atılan ve ilk kez 1947 yılında Hutchins Komisyonu adıyla anılan basın özgürlüğü komisyonunun raporuyla kendisine gelişme ortamı bulan sosyal sorumluluk kuramı basının satış, bilgilendirme ve eğlendirmenin yanısıra çatışmayı tartışmaya döndürmekle de görevli olduğunu ileri sürmektedir.⁵² Bu kuram basının bağımsız olmakla birlikte topluma karşı bir takım sorumlulukları olduğu ilkesine dayanmaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşım basına kontrollü bir özgürlük tanımaktadır. Kitle iletişim araçlarına sahip olanlar ve bu araçları işletenler toplumun

⁵⁰ KAYA, A. Raşit: a.g.e., s. 52

⁵¹ VURAL, Sacide: a.g.e., s. 24

⁵² SEVERİN, J. Werner ve TANKART, W, James: a.g.e., s. 505

beklentilerini de dikkate almakla yükümlüdürler.⁵³ Basın her görüşe açık olmalı ve bütün görüşlerin dile getirilmesine imkan veren bir zemin oluşturmalıdır.

Toplumsal sorumluluk kuramı basının kamuoyu, tüketiciler, mesleki ahlak kuralları ve hükümetin düzenleyici kurumları tarafından kontrol edilmesini öngörmekle birlikte⁵⁴ basının toplumsal sorumluluklarını yerine getirip getirmediğinin kim tarafından denetleneceğine tam olarak yanıt verememektedir. Bu alandaki eksiklik ve tutarsızlıkları gidermek için ortaya üç öneri atılmıştır. ⁵⁵ Bunlardan birincisi radyo ve televizyonların yönetimi için bağımsız kamu kuruluşlarının kurulmasıdır. Böylece kamu hizmeti gören bu kuruluşlar vasıtasıyla tek sesliliğin giderilebileceği öngörülmüştür.

İkinci olarak özel sektörde işletilen yazılı basın ile radyo ve televizyonların kendi kendilerini denetlemesi fikri ortaya atılmıştır. Özdenetim yoluyla basının kendi kendini denetlemesi böylece basın meslek ahlakının yerleşerek, profesyonel standartlara ulaşılması amaçlanmaktadır.

Üçüncü olarak kitle iletişim araçlarını toplumsal amaçlarından uzaklaştıran çeşitli baskılardan korumak için devletin mali ve ekonomik içerikli yardımlar yapması öngörülmektedir. Devletin çoğulculuğu sağlayacak her türlü görüşün ifade edilmesine imkan vermek maksadıyla basın organlarına ekonomik yardımlarda bulunması, bir takım vergi indirimleri tanınması bu amaçla yapılabilecek faaliyetler olarak sıralanmaktadır.

Toplumsal sorumluluk kuramı yukarıda da değinildiği gibi basının özgürce faaliyet gösterirken, topluma karşı bir takım sorumlulukları olduğunun bilinciyle hareket etmesi gerektiği ilkesine dayanmaktadır. Basın konseylerinin kurulması, anti-tröst yasaların çıkarılması, basın özgürlüğünün anayasal güvence altına alınması, yasama organınca bazı

⁵³ KAYA, A. Raşit: a.g.e., s. 53

⁵⁴ SEVERİN, J. Werner ve TANKART, W, James: a.g.e., s. 505

⁵⁵ KAYA, A. Raşit: a.g.e., s. 53

durumlarda araştırma komisyonlarının kurulması, bu kuramın mevcut iletişim ortamına yansımalarının sonuçları olarak ortaya çıkmaktadır.

4–Sovyet Totaliter Kuram

1917 devrimi sonrasında o zamanki adıyla Sovyetler Birliği'nde doğup gelişen bu kurama göre kitle iletişim araçları komünist partinin yayın organı olarak parti amaçları doğrultusunda yayın yapmakla yükümlüdürler.

Halk devrimi sonucunda sınıfsız ve yönetensiz bir toplum vasıtasıyla mutlak demokrasiye ulaşmayı amaçlayan Sovyetler Birliği'nde kitle iletişim araçları, komünist partinin amaçlarına hizmet maksadıyla kurulmuştur. Bu araçlar partinin yöntemlerini eleştirebilir, fakat amaçlarını eleştiremez.⁵⁶ Basın devletçe kontrol edilmekte, yönetilmekte ve devletin bir organı olarak faaliyet göstermektedir.

Kurama göre komünist partisinin propagandasını yapmaları, bu parti görüşü dışında kalan kitleleri uzlaştırmaları ve bunları genel kitle içerisinde eriterek sınıfsız topluma ulaşmada destek vermek basın organlarının faaliyet çerçevesini oluşturmaktadır. İçeride üretilen ve dışarıdan gelen her türlü diğer yayınlar komünist parti yöneticilerince sıkı bir denetim altında tutulmaktadır.⁵⁷ Bu bağlamda komünist partinin bir yayın organı gibi faaliyet göstermek durumunda olan basın organları hiç bir şekilde özel mülkiyete konu edilememektedir.

1980'li yılların sonlarına doğru Sovyetler Birliği'nin dağılması ve ardından açıklık ve yeniden yapılanma ilkeleri doğrultusunda serbest pazara geçme çabaları bu kuramın terkedilmesine sebep olmuştur.

Ekonomik, toplumsal ve siyasal yapıdaki farklılaşmalar neticesinde basınla ilgili olarak ortaya atılan dört kuram dışında iki kuramdan daha söz edilmektedir.⁵⁸ Kitle iletişim araçlarının toplumsal

⁵⁶ SEVERİN, J. Werner ve TANKART, W, James: a.g.e., s. 506

⁵⁷ VURAL, Sacide: a.g.e., s. 29

⁵⁸ VURAL, Sacide: a.g.e., s. 29

gelişme ve kalkınma amacıyla kullanılabileceği fikri, gelişmeci kuram olarak adlandırılan bir kuramın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kitle iletişim araçlarının ülkenin potansiyelini harekete geçirmek suretiyle ulusal hedeflere ulaşmaya katkı sağlayacağı ileri sürülmektedir.

Demokratik katılımcı kuram olarak adlandırılan bir diğer kuram yukarıda sıralanan tüm kuramlara bir tepki olarak ortaya atılmıştır. Demokratik ülkelerde gelişen bu kuram halkı kitle iletişim araçlarının varlık nedeni olarak görmektedir. Yönetime katılmayı ilke edinen kuram, aşağıdan yukarıya doğru bir iletişim öngörmektedir. Dolayısıyla toplumun en alt seviyesindeki bireylerin yönetime katılmasını ve fikirlerini savunmasını ana prensip olarak vurgulamaktadır. Demokratik katılımcı kurama göre halk yönetime katılmalı ve kitle iletişim araçları, gruplar arasındaki etkileşimi sağlamalıdır.

B- BASININ FONKSİYONLARI

Toplumsal yaşamın bir parçası olarak nitelendirilen basın organları toplumsal yaşam üzerinde bir çok açıdan etkide bulunmakta ve buna katkı sağlamaktadır. Toplumun gören gözü, düşünen beyni, duyan kulağı olarak nitelendirilen basın organları, mekan kavramının sınırlarını zorlayarak gelişen olaylarla ilgili topluma bilgi sağlarken, sorunlara, aksaklıklara değinmek suretiyle, düşündürürken eğiterek daha iyi bir yaşam standardına ulaşabilme doğrultusunda faaliyet göstermektedir. Bunlara ilaveten basın organlarının kamuoyu oluşturma ve oluşan kamuoyunu açıklama bir fonksiyonu da bulunmaktadır.⁵⁹ Basının üstlendiği fonksiyonlar aşağıda sırasıyla ele alınmaktadır.

1- Haber ve Bilgi Verme Fonksiyonu

Basın belirli olay ve olgularla ilgili olarak bir takım haber ve bilgilerin sunulduğu bir araçtır. Bugün basın organları dünyada meydana gelen enformasyon akımını yoğurup sentez yaparak okuyucunun ayağına

⁵⁹ İÇEL, Kayıhan: Kitle Haberleşme Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, 1990, s. 9-12

getirmekte, bireylerin uzak veya yakın çevrelerinde olup bitenleri haber olarak vermekte, kısacası dünyayı tanımlamaya çalışmaktadır.⁶⁰

Basın organlarına her gün değişik kaynaklardan ajans ve muhabirlerden habere hammadde teşkil eden mesajlar gelmekte, bunların hangilerinin yayınlanıp yayınlanmayacağı ise belirli bir süzgeçten geçirildikten sonra tespit edilmektedir. Süzme işleminde genel yayın politikası belirleyici bir rol üstlenmekte, yayınlanmaya değer bulunanların nerede ve ne şekilde yayınlanacağı bu doğrultuda belirlenmektedir. Buradan hareketle haber kavramına değinmekte yarar bulunmaktadır. Gazetecilikteki klasik biçimiyle haber "olayın veya olayların hikayesi veya özeti"⁶¹ şeklinde tanımlanmaktadır. Haber ile olay arasındaki ilişkiyi irdeleyen iletişim bilimcilere göre haber; bir olay değil, olduktan sonra algılanabilen bir olgu, olayın esas çerçevesi içerisinde tekrar kurulabilmesidir.⁶² Buna göre haberi yayınlayan gazeteciler habere kaynak teşkil eden olayı her zaman için doğrudan izleme veya gözleme imkanına sahip bulunmamaktadır. Çoğu kez gazeteciler olay olduktan sonra olayla ilgili araştırma ve inceleme yaparak gerekli bilgi, resim veya görüntüleri toplamak suretiyle olayı kendi algılama çerçeveleri içerisinde tekrar kurgulamakta ve haber haline getirip okuyucularına sunmaktadırlar.

Buradan çıkan sonuca göre, gazetecilik enformasyonun toplanıp düzenlenerek yazılı hale getirilip dağıtılması işlevidir. Ancak basın organları toplum fertlerini siyasal ve ekonomik açıdan kendi istediği doğrultuda bilinçlendirme yoluna başvurabilmektedirler. Bu durumda haber ve bilgi verme adı altında belirli fikirlerin savunuculuğunu yapma, bunları toplum fertlerine empoze etme, toplumdaki fikirleri değiştirme, hatta bireyin siyasal karar alma sürecine etki etme gibi işlevleri basın organları yapabilmektedir. Bu doğrultuda habere yorum girmemeli, haber olayın tüm yönlerini yansıtmalı, haberi okuyan kişi haberde yanlışlık sezmemelidir.

⁶⁰ TOKGÖZ, Oya: a.g.e., s. 37

⁶¹ TOKGÖZ, Oya: a.g.e., s. 123

⁶² TOKGÖZ, Oya: a.g.e., s. 124

Haberle ilgili olarak yukarıda sıralanan bazı problemler görülebilmektedir. Bu doğrultuda basında yer alan haberlerle ilgili olarak basın meslek ilkeleri ve hukuki kurallar açısından bir sınırlama söz konusu olabilmektedir.⁶³ Bu ilkeler ve kurallar, haberi oluşturanları olduğu kadar habere şekil verenleri de sınırlayıcı bir nitelik arz etmektedir. Buna göre her şeyden önce haberin gerçek olması, habere esas olan bir konunun mevcut olması gerekmektedir. Dolayısıyla haber, meydana gelmemiş bir olay veya gelişmeye dayandırılmamalıdır. Ardından habere kaynak teşkil eden olay veya olgu hedef kitlenin ilgisini çeken, merak edilen güncel bir olay olmalıdır. Bunun dışında haber konusu ile haber arasında düşünsel bir bağ olmalı, olay, olgu veya gelişmenin ortaya çıkışının yanısıra sonucu ve haber olarak sunulmuş şekli arasında bir uyum olmalı, yani konu gerçeğe uygun olarak sunulmalıdır. Haberle uzaktan yakından ilgisi olmayan açıklama ve görüşler haber metni içine dahil edilmemelidir. Son olarak haber haline getirilen konunun toplum yararına olması ve en azından toplumun belirli bir kesiminin ilgisini çekmesi gerekmektedir.

Basının haber ve bilgi vermedeki amacı, kendisine veya bir zümre ya da kişiye çıkar sağlamak değil, topluma doğru ve gerçek enformasyon sunmak ve kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkı sağlamak olmalıdır.

2- Denetim ve Eleştiri Fonksiyonu

Demokratik ülkelerde bir denetim ve eleştiri mekanizması olarak işlev görmesinden dolayı basına dördüncü güç nitelendirmesi yapılmaktadır. Günümüzde basın toplumun seçim yoluyla ortaya koyduğu kurumların çalışmalarını gözlemlemek için ortaya çıkardığı bir denetim kurumu olarak kabul edilmektedir.⁶⁴ Basına halkın temsilcisi olma göreviyle birlikte bir takım sorumluluklar da yüklenmektedir. Seçim yoluyla yasama, yürütme ve yargı ile ilgili yasal düzenlemeleri yapacak kişileri belirli bir süre için işbaşına getiren toplum, bunların nasıl

⁶³ GÜZ, Nurettin: "Türk Basınında Kamuoyu Araştırmalarının Yönlendirme Aracı Olarak Kullanılması", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.1, S.1., Ankara, 1997, s. 49

⁶⁴ BOZDAĞ, İsmet: Dünyada ve Türkiye'de Basın İstibdadı, Emre Yayını, İstanbul, 1992, s. 270

çalıştıklarını, görevlerini yerine getirip getirmediğini, varsa aksaklık ve eksikliklerin neler olduğunu izleyememektedir. Bu esnada devreye giren basın organları, toplum adına tüm bu görevleri üstlenmekte, adeta toplumun ağız, gözü ve kulağı olmaktadır. Dolayısıyla basın organları eleştiri yoluyla yanlışlık ve eksiklikleri göstermektedir.

Kusursuz insan olamayacağı gibi kusursuz yönetim de olmaz. En iyi olarak nitelendirilebilecek yönetimlerde bile zaman zaman belirli aksaklıklar ve yanlışlıklar olabilmektedir. Bu çeşit sapmalar ise ancak etkili kontrol ve denetim sistemiyle giderilebilmektedir. Günümüz demokrasilerinde hükümet faaliyetleri, parlamento, idare ve yargı tarafından denetlenmektedir. Ancak bu kurumların aynı devletin kurumları olduğu gözönüne alındığında iktidar partisinin bu kurumları belirli ölçüde çeşitli yollarla baskı ve etki altına alabileceği endişesini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla modern hukuk devletlerinde "en önemli ve en etkili denetim organının özgür ve bağımsız bir basın olduğu ilkesi" ⁶⁵ kabul edilmektedir.

Bu bağlamda, basın organları denetim ve eleştiri görevini yerine getirirken kişi ve makam farkı gözetmemeli, belirli grup ve odakların sözcülüğünü değil, toplumun sözcülüğünü yapmalı, gerektiğinde ayırım yapmaksızın herkesin yanlışlarını gösterebilmeli ve doğruya ulaşma doğrultusunda eleştirilerde bulunabilmelidir.

3- Eğitim ve Eğlendirme Fonksiyonu

Basının fonksiyonlarından bir diğeri de eğitime ve eğlendirmedir. Basın organları, birtakım olgular arasında bağlantılar kurarak topluma ekonomik, siyasal bilimsel ya da sanatsal enformasyon sunmakta, böylece bazen uzlaşmacı bazen de eleştirel bir tavır takınarak toplumda bir takım olguların ya da değerlerin yerleşmelerini sağlamaktadır. Bu durumda basın organları, haber ve bilgi sunarken bireylerin toplumsallaşma sürecine ve dolayısıyla eğitimine katkı sağlamaktadır.⁶⁶

⁶⁵ İÇEL, Kayıhan: a.g.e., s. 92

⁶⁶ TOKGÖZ, Oya: a.g.e., s. 45

Basın ayrıca, bireylerin boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirebilmeleri için onlara çeşitli alternatifler sunmaktadır. Gazete ve dergilerdeki bulmaca, yazı fotoğraf ve çeşitli dolgu malzemeleri eğlendirme fonksiyonunun sonucudur. Bu tür malzemeler günlük hayatın sorunlarından kurtulma ve boş zamanları doldurma işlevi görmektedir. Basın yüzbinlerce insanı kitle kültürüne, sanat ve müziğe maruz bıraktığından bazıları medyanın sanat zevkini geliştirdiğini ileri sürerken, bazıları kötü sanatı, sorunlardan kaçışı, düşük beğeni düzeyini teşvik ettiğine ve gerçek anlamda sanat anlayışının gelişmesini önlediğine inanmaktadır.⁶⁷

Günlük hayatın stresinden, monotonluğundan ve rutinliğinden şikayet eden bireyler için basın, bir anlamda can simidi gibi sarılınan kurtarıcı gibi görülmektedir. Bireyler, gündelik hayatlarının sıkıntılarından kurtulmak ve boş zamanlarını değerlendirmek için basın organlarıncı sunulan alternatifler arasından tercih yapmaktadır. Bu ise uzun vadede bireyleri standardize ederek oyalama ve kaçışa sebep olmakta, kalitenin sürekli düşmesi gibi bir problemi de beraberinde getirmektedir.

4– Kamuoyu Oluşturma ve Açıklama Fonksiyonu

Basın, kamuoyunun oluşumunda bu oluşuma katkı sağlayan temel etmenlerden birisi ve en önemlisidir. Basın organları çeşitli görüşlerin ifade edilebildiği bir forum olma özelliği taşıdıklarından, ülkedeki çok sesliliğe ve dolayısıyla demokrasiye büyük katkı sağlamaktadırlar.

Basın, belirli bir konuda kamuoyu oluşumuna katkı sağlamanın yanısıra oluşturulan kamuoyunu açıklama gibi bir işlev de görmektedir. Dolayısıyla basın her zaman kamuoyu oluşturmamakta, bazı durumlarda da oluşan kamuoyunun vucud bulabilmesine, sesini duyurabilmesine katkı sağlamaktadır.

⁶⁷ Severin, J Werner ve TANKARD W. James: a.g.e., s. 514

Basının kamuoyunu oluşturma ve açıklama fonksiyonuyla ilgili bilgileri bu bölümde yukarıdakilerle sınırlandırmak yerinde olacaktır. Çünkü bu çalışmanın temel konusu basının kamuoyu oluşturma fonksiyonu olduğundan, detaylı açıklamalar bir sonraki bölümde yer alacaktır.

3. BÖLÜM

BASININ KAMUOYU OLUŞTURURKEN KULLANDIĞI KURAM VE MODELLER

Basın topluma haber ve bilgi sunarak çeşitli konular ve olaylar hakkında toplumu haberdar etmekte ve belirli kanaatlerin yayılmasını sağlayarak bir dizi röportaj yada okuyucu köşeleriyle toplumdaki çeşitli görüşlerin ifade edilebilmesine, dolayısıyla kamuoyunun açıklanmasını sağlamaya çalışmaktadır. Demokrasilerde basın kamuoyunun sadece sesi değil aynı zamanda onun motorudur. Basın kamuoyu oluşumuna yardım etmekte ve kamuoyunu yönlendirmeye çalışmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, kamuoyu sürecinin toplumdan devlet organlarına doğru bir süreç izlemesi gereğidir. Yani siyasal iktidarlar kamuoyu oluşturmaktan ve etkilemekten ziyade onun kendiliğinden oluşmasını ve kendisini etkilemesini beklemelidir.¹ Bu bağlamda basının kamuoyu oluşumunda tek başına etkili olduğunu söylemekten ziyade bu oluşumda bir çok etmenin yanı sıra bireyin inanç tutum ve tecrübeleri gibi psikolojik faktörler ile din, aile ve kültür gibi sosyolojik etmenlerin de rol oynadığını söylemek mümkündür. Ancak burada ifade edilmesi gereken nokta bağımlılık derecesi ne olursa olsun kamuoyu oluşumunda basının birinci derecede rol oynadığıdır.

Basının kamuoyunun motoru olmasını, kamuoyunun yönlendirilmesine katkı şeklinde anlamak gerekmektedir. Basının görevi belirli görüşlerin propagandasını yapmak değil, bireylerin kendi başlarına bir görüşe ulaşmalarına yardımcı olmaktır.² Bu bağlamda, basının kamuoyunu oluşturma ve açıklama fonksiyonu basına bazı sorumluluklar yüklemektedir. Bu sorumluluklardan en önde geleni basının toplumdaki bütün görüşleri duyuran bir forum olarak toplum içindeki değişik fikir ve görüşlere yer vermek suretiyle kamuoyunun

¹ İÇEL, Kayhan: Kitle Haberleşme Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, 1990, s.94-95

² İÇEL, Kayhan: a.g.e., s. 95

serbestçe oluşmasını sağlamasıdır. Basın organlarının görevi ya da amacı toplumda belirli bir kesimin görüş, düşünce ve kanaatlerini kamuoyuna empoze etmek ve dolayısıyla kamuoyunu bu doğrultuda yönlendirmek değil, toplumu bilgilendirerek kamuoyunun serbestçe oluşmasına katkı sağlamak olmalıdır. Burada akıllara gelen husus basın organlarının genel yayın politikaları olduğu ve bu genel yayın politikaları doğrultusunda yapılan yayın ve yorumların kamuoyu oluşumunda etkili olabileceğidir. Bu görüş doğru olmakla birlikte basın organlarının asli görevi yorum yapmak değil, haber ve bilgi vermek olduğundan toplumdaki düşünce, kanaat ve gelişmeleri basın organlarının haber olarak duyurması gerekmektedir. Haber ve bilgi verirken de basının mümkün olduğu kadar yansız davranması gerekmektedir.

Basın organlarının yayınlarında ne ölçüde objektif davrandıklarını tespit etmek çok güç olmaktadır. Yansız gibi görünen basın organları gerçek olmayan haber ve bilgileri sunabilmekte, böylece yanlış bilginin doğru olduğuna kamuoyunu inandırmaya çalışmaktadır.³ Bu durumda hangi bilgilerin gerçek, hangilerinin ise gerçek dışı olduğunu tespit edilebilmesi çok güç olmaktadır. Bugün için basın organlarının yayınlarında objektif davranıp davranmadıkları tartışmalı bir konu olmakla birlikte halkın basın organlarının güvenilirliğine olan inancını her geçen gün yitirdiği görülmektedir. Nitekim Fransa'da yapılan bir araştırma Fransız halkının yüzde 61 gibi ezici bir çoğunluğunun "basın organlarının objektif yayıncılık yapmadığına ve dolayısıyla basının bağımsız davranmadığına inandığını"⁴ ortaya koymuştur.

Basın kamuoyu oluşturma fonksiyonunu yerine getirirken bununla ilgili olarak geliştirilen bir takım kuram ve modellerden sıkça yararlanmaktadır. Örneğin seçim dönemlerinde siyasal tutumlarla ilgili bazı kanaatleri desteklemek suretiyle basın organları bu kanaatlerin toplumda yerleşmesine çaba sarfetmektedir. Bu dönemlerde kişilerin taraftarı oldukları siyasi partilerle ilgili haber ve yorumlara daha duyarlı

³ SEMELİN, Jacques: (Çev. Oya TATLIPINAR) "Gerçek Dışı Bilgi Verme Ya da Yalanı Gerçek Gibi Gösterme Sanatı", CHARON, J. Marie (Der.), Medya Dünyası İçinde, İletişim Yayınları, Ankara, 1992, s. 34

⁴ JANQUA, Daniel: (Çev. Oya TATLIPINAR) "Mesleği Gazeteci", CHARON, J. Marie (Der.) a.g.e. s. 296

oldukları, basında kendi partileriyle ilgili bu türden yazıları daha fazla takip ettikleri gözönüne alındığında konunun önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Basının kamuoyu oluşturmada kullandığı kuram ve modeller arasında; suskunluk sarmalı, bilgi açığı, kanaat önderliği ve gündem oluşturma sayılabilir. Aşağıda bunlar sırasıyla ele alınacaktır.

I-SUSKUNLUK SARMALI KURAMI

Bu kuram, Alman Sosyolog Elisabeth Noelle Neumann tarafından geliştirilmiştir. Almanya'da 1965 yılında gerçekleşen seçimlerle ilgili olarak seçimi kimin kazanacağına dair hiç bir tahmin gerçekleştirilmemesine rağmen, seçimlere az bir zaman kala kamuoyunda seçimi Hristiyan Demokratların kazanacağı yönünde bir hava oluşması, ardından da bu partinin seçimi kazanması üzerine bunun nedenlerini irdeleyen Neumann, suskunluk sarmalı (spiral of silence) adıyla anılan kuramı geliştirmiştir. Basın organlarının kamuoyu üzerinde güçlü etkileri olduğu, fakat bu etkilerin çeşitli araştırma kısıtlamaları nedeniyle geçmişte kestirilemediği ve sezilemediği⁵ fikrinden yola çıkan Neumann'a göre, kişinin düşüncesi başkalarının ne düşündüğüne ya da başkalarının düşüncesini nasıl algıladığına bağlı⁶ olmaktadır. Buna göre bireyler toplumda yalnız kalmaktan ve yalıtılma korkusundan dolayı çevrelerini sürekli denetlemekte, toplumda yaygınlaşan ve gözden düşen kanıların neler olduğunu saptayarak, kendi görüşleri yaygınlaştıkça fikirlerini açıkça dile getirmekte, aksi durumda ise sessiz kalmayı tercih etmektedirler.⁷

⁵ SEVERİN, J. Werner ve TANKARD, W. James: (Çev. Ali Atıf BİR ve Serdar SEVER) İletişim Kuramları, Anadolu Üniversitesi Kibele Sanat Merkezi Yayını, Eskişehir, 1994, s. 443.

⁶ McQuail, Denis ve WINDAHL, Sven: (Çev. Mehmet KÜÇÜKKURT) İletişim Modelleri, İmaj Yayını, Ankara, 1993, s. 99

⁷ MUTLU, Erol: İletişim Sözlüğü, Ark Yayını, Ankara, 1994, s. 209

Yukarıda belirtilen olgunun altında bir takım sebepler yatmaktadır. Birey toplumda hangi görüşün kabul gördüğünü kendi gözlemlerine dayanak öğrenebileceği gibi daha ziyade basın organlarından gözlemlemektedir. Bu durumda basın organları fikirlerin gelişim biçimine etki etmektedirler. Bu noktada belirleyici olan etmen ise fikirlerin büyüklüğünden ziyade; taraftarların bu fikirleri ifade etme isteği ve yeteneği olmaktadır.⁸ Basın organlarında az yer bulan görüşler daha az sayıda kişi tarafından destek görüp ifade edilebilirken çok yer bulan görüşler ise kişilerin çoğunluğun yanında yer alma duygusuyla hareket etmelerinden dolayı yeni taraftarlar kazanmaktadır. Bireyler suskun kaldıklarında bu görüş daha az yaygın ve geçerli görüleceğinden bu durum bir suskunluk sarmalı oluşumuna neden olmaktadır. Toplumda yaygın görüşlerin dışında görüşe sahip olan insanlar giderek seslerini duyurmada daha az istek duyacak, böylece basın organlarınca ifade edilen görüşler daha baskın ve doğru görüş olarak algılanacaktır.⁹ Bireyin bu tür davranış sergilemesinin temelinde toplumla ve diğer bireylerle bütünleşme amacı yattığından birey toplum baskısından uzaklaşmak için diğerlerine benzemeye, onlara benzer şekilde davranmaya çalışacaktır.¹⁰ Bu model basının belirli konuları kamunun görüş ve tartışma alanına sokabildiği veya uzaklaştırabildiğini gerçeğinden hareket etmektedir.¹¹

- Basın organları toplumda baskın olan düşüncelerin neler olduğu yönündeki izlenimleri şekillendirmekte, ikinci olarak çoğalmakta olan düşüncelerin neler olduğuyla ilgili izlenimleri pekiştirmekte, üçüncüsü herhangi bir birey tarafından toplum önünde hangi düşüncelerin soyutlanmadan söylenebileceğiyle ilgili izlenimleri belirlemektedir.¹² Basın organlarının bireyin kamu önünde konuşma ve davranışta bulunma isteklerini etkilediği görülmektedir. Birey kendi fikirlerinin

⁸ WALDAHL, Ragnar: (Çev. Süleyman İRVAN) "Siyasal Tutumlar ve Kamuoyu", *İletişim*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, S. 1-2, Ankara, 1994, s. 69-70

⁹ MUTLU, Erol: a.g.e., s. 210

¹⁰ GÜNEŞ, Sadık: Medya ve Kültür, Vadi Yayını, Ankara, 1996, s. 186

¹¹ FEJES, Fred: (Çev. Mehmet KÜÇÜK) "Eleştirel Kitle İletişim Araştırması ve Medya", Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yıllığı 1992, Ankara, 1993, s. 245-246

¹² SEVERİN, J. Werner ve TANKARD, W. James: a.g.e, s. 444

kamuoyundaki oydaşma içinde yer aldığına inandığında, gerek özel gerekse kamusal tartışmalarla konuşma ve sesini duyurma cesaretini kendinde bulmaktadır.¹³

Basın organları herhangi bir görüşün toplumda yaygınlaşabilmesi için olayı gündeme alıp çoğunluğun görüşüymüş gibi sunma eğilimini göstermektedirler. Bundan amaç bu organların istekleri doğrultusunda bir kamuoyunu oluşturmaktır. Türkiye'de 1995 genel seçimlerine kadar basın organlarında kamuoyu araştırmalarının yayınlanması metodu uygulanmaktaydı. Bu ise belirli ilişkiler sonucunda bazı parti ya da adayların olduğundan daha az oy potansiyeline sahipmiş gibi gösterilmesi olgusunu beraberinde getirmekteydi. 1994 mahalli seçimlerinde Hürriyet, Milliyet ve Sabah gibi önde gelen basın organlarının bazı kamuoyu araştırma şirketlerine dayanarak sundukları seçim sonuçlarında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adaylarından Zülfi Livaneli'yi açık farkla önde göstermelerine rağmen, seçimi Tayyip Erdoğan'ın kazanması güdümlü kamuoyu oluşturma çabalarına iyi bir örnektir.

II- BİLGİ AÇIĞI HİPOTEZİ

Demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi bireylerin iyi bilgilenebilmesiyle doğru orantılıdır. Bireyler bilgilendikçe demokrasi de tüm kurum ve kurallarıyla daha sağlıklı olarak işleyecektir. Demokratik toplumlarda her şey halk için düşüncesi geçerli olduğundan halkın kendisini doğrudan ilgilendiren konularda yönetime katkı sağlayabilmesi her şeyden önce bu konularda bilgi sahibi olmasını gerekli kılmaktadır. Halk, yönetici adayları arasında doğru tercih yapabilmek ve herhangi bir mesele hakkında referandum yoluyla görüşlerine başvurulduğunda görüş belirtebilmek için bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla bireyin bilgilene oranı arttığı müddetçe ufku genişleyecek, o oranda da doğru

¹³ NEUMANN, N. Elisabeth: "Suskunluk Sarmalı Kuramının Medyayı Anlamaya Katkısı", İRVAN, Süleyman (Der.), Medya, Kültür, Siyaset, İçinde, Ark Yayını, Ankara, 1997, s. 227.

karar verebilme yeteneğine ulaşacaktır. Teknolojinin ilerlemesi bilgiye olan ihtiyacı artırmaktadır. Bilgi toplumu olmanın koşullarından birisi bilginin toplumun tüm katmanları tarafından oluşturulması ve bunun paylaşılmasından geçmektedir. Eğer bilgi üretimi herhangi bir kesimin tekelinde geliyorsa o toplumun bir bilgi toplumu olduğundan söz edilemez.

Bireylerin bilgi edinme yöntemleri arasında yüzyüze iletişim ve kitle iletişim sayılabilir. Her iki iletişim biçimiyle bireylere gerekli olan bilgi sunumu yapılırken, bir bakıma sorunları da hafifletilebilir. Ancak, bireylerin yaşamını ve demokrasiyi basın organlarından gelen bilgileri artırma yoluyla geliştirmeye çalışmak her zaman istenilen yönde bir etki gerçekleştirmeyebilir. Beklenilmedik bir ihtimal farklı sosyal sınıflar arasındaki bilgi açığını artırmaktadır.¹⁴

Tichenor, Donohue ve Olien, 1970 yılında "Kitle İletişim Araçları Akışı ve Bilgide Farklı Büyüme" adlı makalelerinde bilgi açığı hipotezi (knowledge gap) olarak nitelendirilen bir hipotez geliştirmişlerdir. Bu hipoteze göre sosyal sistem içerisinde bilgi akışının hızı arttığında, daha iyi bir eğitim almış olan yüksek statüye sahip kimseler eğitim düzeyi daha düşük olan statüdeki kimselere oranla enformasyonu daha kolay hazmedebilmekte, bilgi artışı bu durumda bilgi eksikliğini gidereceği yerde bireylerin bilgilenme düzeylerindeki farklılıkları artırmaktadır.¹⁵

Yüksek sosyo ekonomik düzeydeki bireylerin, düşük sosyo ekonomik düzeyde bulunanlara oranla daha fazla bilgi edinmesi toplumsal katmanlar arasındaki bilgi açığının zamanla artması sonucunu doğurmaktadır. Burada bilinmesi gereken bir diğer nokta toplumsal konularda bilgilenme ihtiyacının giderilmesinde sadece basın organlarının rol oynamadığı gerçeğidir. Dolayısıyla bireyler bilgilenmek için sadece kitle iletişime bağımlı kalmamakta, kişisel deneyimler ile kişiler arası iletişimde etkili rol oynamaktadır.¹⁶ Kamu işleri ve bilim haberleri gibi genel alanlarda bilgi açığının oluşma imkanı daha

¹⁴ SEVERİN, J. Werner ve TANKARD, W. James: a.g.e., s. 408

¹⁵ MCQUAIL, Denis ve WINDAHL, Sven: a.g.e., s. 103

¹⁶ MUTLU, Erol: a.g.e., s. 25

fazlayken spor ve çevre gibi özel ilgi alanlarına ilişkin konularda bilgi açığının oluşma ihtimalinin daha az olduğu görülmüştür.¹⁷ Toplumdaki bilgi açığının oluşması beş nedenden kaynaklanmaktadır:¹⁸

İlk olarak sosyo-ekonomik statüsü yüksek insanlarla düşük olanlar arasında eğitim ve iletişim becerisi farklılığı bulunmakta bu ise okuma, kavrama ve anımsama gibi temel özelliklere etki etmektedir.

İkinci olarak; bu iki kesim arasında depolanmış veya önceden kazanılmış bilgi miktarlarında farklılıklar bulunmaktadır. Yüksek sosyo-ekonomik statüdeki bireyler herhangi bir meseleyi önceden biliyor olabilecekleri gibi geçmişte basın ile olan etkileşimlerinden dolayı daha fazla bilgi sahibi olabilmektedirler.

Üçüncü olarak yüksek sosyo ekonomik statüdeki insanlar daha uygun sosyal ilişkilere sahip olabileceklerinden kamusal işler ve bilimle ilgili haberlere maruz kalmış diğer bireylerle görüştüklerinden bu konuları daha rahat tartışabilmektedirler.

Dördüncü olarak düşünce sosyo-ekonomik statüdeki insanlar sözü edilen kamusal işlerle ve bilimle ilgili haberlere karşı seçici davranarak bu haberleri değer ve tutumlarıyla uyumlu bulmayıp, bunlara ilgisiz kalabilmektedirler.

Son olarak ise basın organlarında yer alan kamusal işler ve bilimsel haberlerin çoğunlunun yüksek statüdeki kişilere yönelik hazırlandığı, onların zevk ve ilgilerine göre uyarlandığı bilinmektedir.

Enerji konusunda yaptığı çalışmalarla bu konudaki bilgi açığının oluşumunu inceleyen Griffin, eğitim seviyesi yüksek olanların gazetede enerji haberlerini okuduklarını, düşük olanların ise televizyonda enerji reklamlarını izlediklerini ortaya koymuştur.¹⁹ Televizyonun basına

¹⁷ SEVERİN, J. Werner ve TANKARD, W, James: a.g.e., s. 409

¹⁸ SEVERİN, J. Werner ve TANKARD, W, James: a.g.e., s. 410-411

¹⁹ SEVERİN, J. Werner ve TANKARD, W. James: a.g.e., s. 414

oranla bilgi eksikliğini gidermede daha fazla etkili olduğu iddia edilmektedir.²⁰

Yapılan araştırmalar sosyo ekonomik statüsü yüksek olan kişilerin iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin herkese açık olduğunu savunduklarını; eğitim seviyesi ve statüsü daha düşük olan kişilerin ise teknolojik gelişmelerin bilgi açığını daha da artırdığı fikrini savunduklarını ortaya koymuştur.²¹

Seçim dönemlerinde bireylerin taraftarı ya da karşı oldukları siyasal partilerle ilgili bilgi ve haberlere daha açık oldukları gözönüne alındığında bu açığı kapatmada basın organlarının başvurulan yegane kaynak olduğu görülmektedir. Birey kendi görüşüne uygun basın organını okuyup değerlendirmekte yapmakta, karşı görüşün tezlerini öğrenmek için ise kendine zıt yöndeki basın organlarını da okuma yoluna gidebilmektedir. Dolayısıyla bu gibi durumlarda basın organları çeşitli haber ve yorumlarıyla bilgi açığının giderilmesine katkı sağlamakta, gerektiğinde belge fotoğraf ve tanıklara başvurmak suretiyle inandırıcılığını artırmaya çalışarak kamuya bilgi sunmakta ve kamuoyunun oluşumuna da bu doğrultuda katkıda bulunmaktadır.

III- BAĞIMLILIK MODELİ

1976 yılında Ball, Roeach ve De Fleur tarafından geliştirilen bu model günümüz toplumları için kitle iletişim araçlarının çok önemli olduğunu, bireylerin belirli toplumsal işlevler için bu araçlara bağımlı olduğunu ortaya koymaktadır. Kitle iletişim araçlarının neden olabileceği muhtemel etkilerin ortaya çıkabilmesi ise toplumun yapısal şartlarına bağlı olmakla birlikte²² bu bağımlılık kişiden kişiye değişmektedir. Modele göre modern toplumlarda bireyler içinde yaşadıkları toplumda ne olup bittiğiyle ilgili bilgi sahibi olmak ve buna göre yön tayin etmek, kendi

²⁰ MCQUAIL, Denis ve WINDAHL, Sven: a.g.e., s. 108

²¹SEVERİN, J. Werner ve TANKARD , W. James: a.g.e., s. 426-427.

²² MCQUAIL, Denis ve WINDAHL, Sven: a.g.e., s. 96

duygusal ve düşünsel y pılarını yönlendirebilmek amaçlarıyla hareket ettiklerinden kitle iletişim araçları gibi bilgi kaynaklarına bağımlı hale gelmişlerdir. Bu bağımlılığın derecesi ise izleyici, iletişim sistemi ve toplumsal sistem olmak üzere üç değışkenin etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır.²³

Toplumsal hayat sürekli değışim yoluyla giderek daha da karmaşık bir hal aldıkça, bireyler de buna bağılı olarak değışime ayak uydurabilmek ve olup bitenler hakkında bilgi sahibi olabilmek için kitle iletişim araçlarına yönelmektedirler.²⁴ Kitle iletişim araçlarının bireyler üzerinde zihinsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç tür etkisinden söz edilmektedir.²⁵

Zihinsel etkiler arasında belirsizliğı ortaya çıkarma, tutum oluşturma, gündem kurma, halkın inanç sistemlerini geliştirme ve yayma ile değerleri açıklama ve netleştirme sayılabilir. Duygusal etkiler korku veya sevinç oluşturma, moral verme veya bozma olarak sıralanmaktayken; davranışsal etkiler arasında aktif veya pasif hale getirme, yardımlaşmaya itme ve politik gösteri yaptırma gibi olgular yer almaktadır.

Kitle iletişim araçları toplum ve bireyler üzerinde bu etkileri oluştururken diğer yandan bu araçlara bağımlı hale gelen bireyler de toplumsal sistem ve kurumlar üzerinde bir dizi etki yapabilmektedir. Buna  rnek olarak Vietnam Savaşı sırasında televizyonların sürekli savaş görüntüleri vermesi sonucunda savaş aleyhtarı bir kesim oluşarak, bu kesimin hükümet politikalarına etki etmesi verilebilir.

Kitle iletişim araçlarının etkilerinin türü ve gücü, toplumdaki istikrar ya da istikrarsızlık gibi toplumun yapısal şartlarına da bağılıdır. Toplumun istikrarlı bir yapıya sahip olması veya olmaması, değışime açık ya da kapalı oluşu bu araçlarının etkilerinin derecelerini

²³ MUTLU, Erol: a.g.e., s. 17

²⁴ FEJES, Fred: a.g.m., s. 249

²⁵ MCQUAIL, Denis ve WINDAHL, Sven: a.g.e., s. 96

belirlemektedir. Dolayısıyla mesajların etkisi verildiği ortama da bağlı olmaktadır.

Birey çevresinde ve dünyada neler olup bittiğini anlamak, buna göre bir tutum ve davranış sergilemek ve günlük bir takım sorunlar ile gerginliklerden kurtulmak için basın organlarına yönelebilmektedir. Bireyin okuduğu basın organı isteklerini karşıladığı oranda birey onu okumaya devam etmektedir. Bunun sonucunda ise basın organı bireyin kendine çekmekte, verdiği haber ve yorumlarla birey üzerinde yukarıda sıralanan zihinsel, duygusal ve davranışsal etkilerin oluşmasını sağlamaktadır.

IV- GÜNDEM OLUŞTURMA

Basının ülke ve dünya sorunları hakkında kamuoyuna bilgi sunması, bu konuların kamuoyunda bir önceliğe sahip olması sonucunu doğurmuştur. İlk kez 1972'de Mc Combs ve Shaw tarafından ortaya atılan Gündem Oluşturma Hipotezi (agenda setting) basının haberleri sunuş yoluyla bazı konulara ağırlık vererek, kamuoyunun gündemini belirlediği görüşüne dayanmaktadır.²⁶ Buna göre basın organları siyasal ve aktüel konularda toplumun neyi ne kadar bilmesine gerektiğine karar vermektedir. Günümüzde basının gündemine aldığı, büyük ağırlık ve yer verdiği konuların kamunun da gündemine girdiği ve kamu tarafından önemli olarak algılandığı; aksine basında yer almayan konuların ise önemsiz olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bu ise bireyin yaşamına ilişkin düzenlemeler yaparken kendisine bir referans veya dayanak noktası aramasından kaynaklanmaktadır.²⁷

Gündem oluşturma ile ilgili ilk sistematik çalışmayı gerçekleştiren Mc Combs ve Shaw Amerika Birleşik Devletlerindeki 1968 Başkanlık seçimleri sırasında basının politik konulara karşı tutumların önemini etkileyerek gündemi oluşturduğu şeklinde bir hipotez geliştirmişler, ardından da bir dizi araştırma ve içerik analizi ile hipotezi test

²⁶ MUTLU, Erol: a.g.e., s. 82

²⁷ İNCEOĞLU, Metin: Tutum Algı İletişim, Verso Yayını, Ankara, 1993, s. 132

etmişlerdir. Mc Combs ve Shaw'ın araştırmaları gündem oluşturma olası etkisi açısından en şüpheli görülen seçmen kitlesi olarak kabul edilen kararsız seçmenler üzerinde uygulanmış, beş günlük gazete ve iki haber dergisiyle, iki televizyon kanalının akşam haberleri içerik analizine tabi tutulmuştur. Seçilen yüz kişilik örneklem grubuna ülkenin en önemli beş sorununun neler olduğu sorulmuş, deneklerin cevapları ile basında yer alan konular karşılaştırılarak, halkın gündemiyle basının gündemi arasındaki ilişki ortaya konmuştur.²⁸ Elde edilen bulgular gündem oluşturma etkisini desteklemekteydi. Basının değişik konulara verdiği önem ile seçmenlerin önem verdiği konular arasında bir ilişki söz konusu olmaktaydı. Basın tarafından önemli görülen konuların seçmenler tarafından da önemli ve dikkate değer olarak görüldüğü bu araştırmalar sonucu ortaya konmuştur.

Mc Combs ve Shaw'ın araştırmalarının ardından gündem oluşturma ile ilgili bir diğer çalışma da G. Ray Funkhouser tarafından yapılmıştır. Funkhouser; Time, Newsweek ve US. News and World Report dergilerini içerik analizine tabi tutmuş, hangi konuların önemli olduğuna ilişkin kamuoyunun ölçümüne yönelik ölçeği saptamada deneklere Amerika'nın en önemli sorununun neler olduğu sorusunu sormuştur. Funkhouser'in araştırması Mc Combs ve Shaw'ın bulgularını desteklemekteydi. Araştırma sonuçları basının kapsamlı olarak yer verdiği konularla halk tarafından bu konulara verilen önem sıralaması arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktaydı.²⁹ Buna göre basının önem atfettiği ve en fazla yer verdiği konular halk tarafında da önemli görülen konular olmaktaydı.

Aynı araştırmanın ikinci bölümünde basının kapsamıyla gerçek arasındaki ilişkiyi araştıran Funkhouser; Vietnam savaşı, kent isyanları ve kampüs huzursuzluğu gibi konuların gerçek olgunluklarına tam olarak ulaşmadan bir yıl önce basında yer aldığını, ayrıca suçluluk, hava kirliliği ve ırkçılık gibi konularda basının kapsamının gerçekten çok küçük oranda bağdaştığını ortaya koymuştu.³⁰ Funkhouser'in gerçekleştirdiği

²⁸ SEVERİN, J Werner ve TANKARD, W. James: a.g.e. s. 366

²⁹ SEVERİN, J. Werner ve TANKARD, W, James:a.g.e, s. 370

³⁰ SEVERİN, J. Werner ve TANKARD, W, James: a.g.e., s. 370

araştırma sonucunda güvenilir bir bilgi kaynağı olarak nitelendirilen basın organlarının her zaman gerçekleri yansıtmadığı ortaya çıkmaktaydı.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere Amerikan toplumunda gündem koyma etkileri hemen hemen tüm kitle iletişim araçları haberciliğinde görülmektedir. Gündem koyma araştırmaları bir yandan ülkenin siyasal ve toplumsal sorunlarının belirlenmesini sağlarken, diğer yandan ise bireylerin önem verdiği sorunların basın organlarında ağırlıkla yer verilen konular olduğunu ortaya koymaktadır.

Gündem koymayla ilgili olarak yapılan araştırmalar çoğu kez seçim kampanyalarıyla ilgili olmaktadır. Bunun sebebi, seçmenlerin seçim kampanyaları süresince etkilenmeye açık hale gelmeleri nedeniyle basın organlarının etkileme oranının artmasıdır.³¹ Gündem oluşturma hipoteziyle kitle iletişim araçlarının güçlü etkilere sahip olduğu görüşü tekrar önplana çıkmaktadır. Ancak yine de gündem koyma modeliyle ilgili olarak kitle iletişim araçlarının güçlü etkileri olduğu görüşü tam olarak kabul görmemektedir.³² Her şeyden önce gündem oluşturma bireylere nasıl düşünmesi gerektiğini değil, ne hakkında düşünmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu süreç içerisinde bir çok faktörler rol oynamaktadır. Bireylerin sosyo-kültürel ve sosyo-demografik özellikleri, yaşı, cinsiyeti, gelir durumu, eğitim seviyesi, siyasal, toplumsal ve ekonomik olaylara duyarlılık düzeyi ile basın organlarının okuma, izleme, alışkanlıkları gibi değişkenler biraraya gelerek izleyici tepkilerini oluşturmakta, sonuçta gündem oluşturma sürecini olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir.³³ Basının kamu gündemini belirleme yeteneği sorunlar bazında farklılıklar gösterebilmektedir.³⁴ Gündem oluşturma hızlı gelişen konularda daha geçerli olurken bazı dramatik gelişmeler olmadığı sürece yavaş gelişen olaylarda pek görülmemekte, bu olaylar

³¹ GÜZ, Nurettin: "Türk Basınında Gündem Oluşturma", *Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı*, Yıl 2, Sayı 12, Ankara, 1996, s. 986

³² GÜZ, Nurettin: a.g.m., s. 986

³³ YUMLU, Konca: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları, Nam Basım, İzmir, 1994, s. 94

³⁴ İYENGAR, Sbanto: "Siyasette Erişim Yanlılığı", İRVAN, Süleyman (Der.): a.g.e., s. 239

basının ilgisini fazla çekmemektedir. Gündem oluşturmayla ilgili bir diğer faktör basın organlarında konunun daha önce ele alınıp alınmamasıyla ilgilidir. Konu daha önce basında aktarılmış ise, daha sonra verilen haberle konuya yeni bir bakış açısı getirilmesi söz konusu olsa bile olay, önceki haber çerçevesinde yorumlanacak, bu durumda kamu gündemindeki etkisi azalacaktır.³⁵

Yüksek öğrenim görmüş kişilerin siyasal bilinci daha üst seviyede olduğundan bu kişilerin yönelim gereksinimleri daha az olmakta ve gündem oluşturma süreci etkisi azalmaktadır. Öğrenim düzeyi düşük kişilerin ise siyasal bilinci de düşük olduğundan buna bağlı olarak gündem oluşturma etkileri fazla olmaktadır. Dış politika gibi bazı konularla ilgili olarak bireylerin başvuracakları bilgi kaynakları azaldıkça gündem oluşturma etkisi artacak, fiyat artışı gibi konularda ise bu etki azalacaktır. Kamu gündemlerinin tanımlanmasındaki zorluklar ve birden çok kamu gündeminin olabilmesi gibi yönlerden gündem oluşturma hipotezi eleştirilmekte, basın gündeminin kamu gündemine yansımalarının ise ne kadar zamanda gerçekleştiği tam olarak açıklanamamaktadır.³⁶

Basın, siyasal kampanyalarda kampanya içeriğinin tarafsız bir elemanı olarak algılanmaya elverişli bir durumda olmakla birlikte günümüzde bu özelliğini yitirmeye başlamıştır. Zira basının haber sunumunda objektiflik ilkesinden giderek uzaklaşması, basına duyulan güvenin giderek azalmasına neden olmaktadır.³⁷ Politik kimliği olmayan basın organlarının politik mesajları taşıırken tarafsızlık ilkelerinden ödün vererek yanlı yayın yapmaları bu organların gerçekliği yansıtmayıp, filtre ederek mevcut siyasi ortamı kendi normlarına uygun olarak biçimlendirmelerine neden olmaktadır.³⁸

Basın, belirli olay ve durumları gündeme getirmekle kalmamakta, gündeme getirdiği konuların önem sıralamasını da etkilemeye

³⁵ YUMLU, Konca: a.g.e., s. 95

³⁶ YUMLU, Konca: a.g.e., s. 95-96

³⁷ ALTINDAL, O. Şengül ve İNCEOĞLU, Yasemin: İletişimde Etkileme Süreci, Pan Yayını, İstanbul, 1997, s. 83

³⁸ YUMLU, Konca: a.g.e., s. 98

çalışmaktadır. Hergün gerçekleşen yüzlerce olay içerisinde hangisinin haber değeri taşıdığına ve gündeme alınacağına gelenekler, teknoloji, genel yayın politikası ve ekonomik faktörler doğrultusunda karar verilmektedir.³⁹

Basın organlarının mülkiyetinin özel teşebbüse ait olmasına rağmen zaman zaman siyasi partiler veya hükümetlerle karşılıklı işbirliği ortamı yaratabildikleri görülmektedir.⁴⁰ Ticari amaçla faaliyet gösteren basın organları hakkında bilgi sahibi olabilmek için kim tarafından yönetildiklerine ve faaliyetlerini sürdürebilmeleri için ekonomik desteği kimin sağladığına bakmak gerekmektedir. Böylece o basın organının takip edeceği yönlendirme ya da etkileme politikasını öğrenebilmek mümkün olabilmektedir.⁴¹ Ancak, basın organlarınca bireylere ulaştırılan mesajların özellikle siyasal içerikli olanlarının ne kadarının haber ve bilgi vermeye yönelik olduğu, ne kadarının da propaganda amacı taşıdığı tartışılmaktadır. Olayın haber olarak seçilmesinin yanısıra basın organında ele alınış biçimi de bu açıdan önem taşımaktadır. Haberin yayınlandığı sayfa ve sütun, seçilen başlık ve spot ile haberin sunum biçimi kamu gündemini etkilemektedir. Kamu ise, kahramanlarla birlikte sunulan açık seçik olaylara duyarlı olmakta, yanlışların belirtilmediği ve sonuçları bilinmeyen konularda ise daha az duyarlılık göstermektedir.⁴² Bu açıdan çoğu kez haberin ne olduğu değil, nasıl sunulduğu daha fazla önem taşımaktadır.

Basın, mesajlarını sunarken yönlendirme amacı taşıyan bazı yöntemlere başvurmaktadır. Bu yöntemler şunlardır: ⁴³

– Olayı kendi amaçladığı doğrultuda sunmak. Bazı olayları önemsemeyerek atlamak, bazılarını da gereğinden fazla önemle yer vermek

³⁹ ALTINDAL, O.Şengül ve İNCEOĞLU, Yasemin: a.g.e., 87

⁴⁰ SCHLESINGER, Philip: (Çev. Mehmet KÜÇÜK) Medya, Devlet, Ulus, Ayrıntı Yayını, İstanbul, 1994, s. 48

⁴¹ DUVARGER, Maurice: (Çev: Ünsal OSKAY) Sosyal Bilimlere Giriş, Bilgi Yayını, Ankara, 1990, s. 100

⁴² YUMLU, Konca: a.g.e., s. 95

⁴³ ALTINDAL, Ö. Şengül ve İNCEOĞLU, Yasemin: a.g.e., s. 89

– Olayı, güncel olarak önem taşımayan geçmişteki olaylarla ilgili farklı yöne çekerek sunmak.

– Bir bireyin ya da az sayıda kişinin görüşünü olduğundan fazla sayıda bireyin görüşüymüş gibi sunmak.

– Halk böyle istiyor ya da halk şuna inanıyor şeklinde kesin olarak ispatlanamayacak genel ifadeler kullanmak.

– Tanınmış ve topluma mal olmuş kişiler hakkında küçültücü ya da aşağılayıcı ifade ya da resimler kullanmak.

– Bir birey veya grup ile, toplumda kabul görmeyen ya da gayri ahlaki nitelik taşıyabilen olay ve fikirler arasında bağlantı kurarak sunmak.

4. BÖLÜM

1995 GENEL SEÇİMLERİ SONRASI TÜRK BASINI VE GÜNDEM

Basının kamuoyu gündemini oluşturmadaki fonksiyonunun belirlenmesiyle ilgili çalışmalar, Türkiye'de oldukça yeni bir maziye sahiptir. Ülkemizde zaman zaman kamuoyu gündeminin tespiti için araştırmalar yapılmaktadır. PİAR GALLUP araştırma şirketi bu amaçla, 1994 yılında kamuoyu ve TBMM'nin gündemi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir çalışma yapmıştır.¹ Ancak bu araştırma basın organları açısından test edilmemiştir.

McCombs ve Shaw'ın araştırmaları Amerika Birleşik Devletleri'nde basının gündem oluşturmada etkili olduğunu ortaya koymuştu.² Buna karşılık Türkiye'deki yazılı basın organlarının trajları ve kamuoyundaki güvenilirlikleri dikkate alındığında, ne derece etkili oldukları tartışılmaktadır. Türkiye'de basının kamuoyu oluşturma ve etkilemede yeterli bir güce sahip olmadığı görüşü mevcut olmakla birlikte, basın organları temsilcileri; basının kamuoyunu ve seçmenleri etkilediğini, hatta siyasi parti genel başkanlarının seçilmesinden, hükümetlerinin kurulmasına ve yıkılmasına kadar geniş bir etkiye sahip olduğunu iddia etmektedirler.³ Türk basınında haber ve bilgi vermeden ziyade fıkra, makale ve başmakale gibi köşelere sıkça rastlanması, Türkiye'de basının kendi amaçları doğrultusunda bir kamuoyu oluşturma çabalarından hala vazgeçmediğinin bir göstergesi durumundadır.⁴

¹ GÜZ, Nurettin: "Türk Basınında Gündem Oluşturma", Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı, Yıl, 2, Sayı 12, Ankara, 1996, s. 987

² Bkz: 3. Bölüm Gündem Oluşturma

³ GÜZ, Nurettin: a.g.m., s. 988.

⁴ BOZDAĞ, İsmet: Dünyada ve Türkiye'de Basın İstibdadı, Emre Yayını, İstanbul, 1992, s. 213

1994 yılı Ekim ayında Çorum ilinde, kamu gündemiyle basın gündemi arasındaki ilişkiyi irdeleyen bir alan araştırması yapılmıştır.⁵ Yazılı basının gündemi tespit edilirken Sabah, Hürriyet, Milliyet, Zaman, Türkiye ve Cumhuriyet gazeteleri baz alınarak kamu gündeminin tespiti için 1202 kişilik bir örneklem grubu seçilmiştir. Araştırma sonucunda, kamu gündemiyle basının gündeminin farklı olduğu, dolayısıyla Türkiye'de kamuoyunun gündemini oluşturmada basının başarısızlığı ortaya konmuştur.

Bütün demokratik ülkelerde basın ve kamuoyu arasında bir etkileşim sözkonusudur. Basın bir yandan yayınlarıyla kamuoyunu etkileyip doğru bir kamuoyu oluşumuna katkı sağlarken; diğer yandan kamuoyundan etkilenmekte ve yayınlarını oluştururken, kamuoyunun ilgi, istek ve tepkilerini dikkate almak durumundadır. Bir basın organının başarısı bu iki yönlü iletişim ve etkileşime bağlı olmaktadır. Kamuoyunun nabzını tutabilen, kamuoyuyla iyi iletişim ve etkileşim kurabilen basın organları başarılı olup kamuoyu tarafından benimsenirken, buna sağlayamayanlar ise yayın hayatını sürdürememektedir.

I- SEÇİM ÖNCESİ VE SONRASINDA BASININ YAKLAŞIMI

Türkiye'de 1995 yılı Aralık ayında yapılan genel seçimler öncesinde basın organlarının gerek iktidar, gerekse muhalefet partilerine yaklaşım biçimlerinde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Seçim öncesi dönemde basın organları, Türkiye'de daha önce eşine rastlanmayacak biçimde siyasi partilerin taraftarı gibi hareket etmişlerdir. Bu durum seçim sonuçlarının açıklanmasından sonra da devam etmiştir. Nitekim, basın organları seçim sonuçlarının alınmasından sonra hiç bir partinin tek başına iktidara gelemeyeceği ortaya çıkınca, hükümetin hangi partilerce kurulması gerektiğiyle ilgili olarak yayınlar yapmışlardır. Basın organlarının, görev ve sorumluluklarının dışına çıkıp, siyasi parti yönetici

⁵ GÜZ, Nurettin: a.g.m., s. 989-995

ve yönlendiricisi gibi hareket ederek, siyasi kararların alınması sürecine etki etme çabaları her şeyden önce basın meslek ilkelerine ve demokratik rejimin özüne aykırıdır. Siyasi partilerle ilgili kararların alınmasında belirleyici bir rol oynamaya çalışan basın organlarının, kamuoyunu ne oranda doğru bilgilendirebilecekleri ve sonuçta bağımsızlıklarını koruyup koruyamayacakları şüphe götürmektedir. Bu durumda belirli görüşler empoze edilmek suretiyle serbestçe oluşması gereken kamuoyu, güdümlü olarak oluşturulmaya çalışılmakta, toplumu oluşturan bireylerin yanlış kanaatlere sahip olmasına sebep olunmakta ve milli irade yanlış tecelli edebilmektedir.

24 Aralık 1995 Genel Seçimleri sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulu tarafından resmen ilan edilmesinden sonra, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel meclisteki sandalye sayısını dikkate alarak, önce en çok milletvekiline sahip parti durumundaki Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'a hükümeti kurma görevi vermiştir. Erbakan; DYP, ANAP, DSP ve CHP liderleriyle yaptığı görüşmelerden sonuç alamayınca, Cumhurbaşkanı hükümeti kurma görevini DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'e vermiştir. Hükümeti kurma görevini alan Çiller, siyasi parti liderleriyle görüşmeler yapmış, bu görüşmeler sırasında ve öncesinde basın organlarında hükümetin DYP ve ANAP tarafından kurulması gerektiğiyle ilgili görüşler sıkça yer almıştır. Ancak ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz ile DYP Genel Başkanı Tansu Çiller arasında yapılan görüşmelerden olumlu bir sonuç çıkmamıştır.

Bu kez hükümeti kurma görevi ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'a verilmiştir. Yılmaz, Çiller'le görüşmesinden bir sonuç alamayınca ardından RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan ile koalisyon hükümeti kurma görüşmelerine başlamıştır. Yaklaşık 11 gün boyunca basında bu görüşmelerle ilgili birçok haber yer almıştır.

Aşağıda bu dönem içerisinde yayınlanan Türkiye, Cumhuriyet, Sabah ve Hürriyet gazetelerinde konuyla ilgili olarak yayınlanan haberler ele alınarak değerlendirme yapılacaktır:

II- UYGULAMA: İÇERİK ANALİZİ

A- BİRİNCİ HAFTA

1- 14 Şubat 1996 Çarşamba

14 Şubat tarihli Türkiye gazetesinde konuyla ilgili iki haber yer almaktadır. Gazetede manşetten "RP, Dönüşüme Hayır" başlığıyla verilen ilk haberde, RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın dönüşümlü başkanlık modelini kabul etmeyeceği, ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'a güçlü başbakan yardımcılığı ve bakanlıklarda eşit bölüşüm teklif edeceği iddia edilmektedir.

Türkiye gazetesindeki ikinci haberde, Yılmaz'ın grup toplantısında RP ile koalisyon kurmaya ve uzlaşmaya hazır olduklarını söylediği vurgulanmaktadır.

İÇERİK	TÜRKİYE RP:DÖNÜŞÜME HAYIR	TÜRKİYE YILMAZ REFAH İLE UZLAŞMAYA HAZIRIZ	CUMHURİYET BAŞBAKANLIK PAZARLIĞI
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ üst	Manşet
HABERİN SUNUMU	Yazı	Yazı	Yazı-Karikatür
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	İddia	İddia
HABERİN KAYNAĞI	Erbakan	Yılmaz	Yılmaz- Erbakan
HABERDE TARAFLILIK	Yok	Yok	Var
HABERDE YORUM	Yok	Yok	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Yok	Yok	Var
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok	Yok

Tablo 1: 14 Şubat 1996 Çarşamba, Türkiye ve Cumhuriyet Gazeteleri

Cumhuriyet gazetesinin manşetten verdiği haberinde ise, bugünkü görüşmede Yılmaz'ın dönüşümlü başbakanlık önereceği, buna karşılık Erbakan'ın bu öneriyi reddedeceği iddiaları yer almaktadır. Haberin hemen altında yer alan karikatürde iki takvim yaprağının üzerinde

pencereyi andıran bir yerden, 1896 Şubat 13 yazılı takvim yaprağındaki Erbakan'ın, 1996 Şubat 13 yazılı yaprak üzerindeki DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit'e "geri zekalı" diye seslendiği görülmektedir.

Sabah gazetesinde konuyla ilgili iki haber yer almaktadır. Manşetten verilen " ANAP'ta Refah Çatlağı" başlıklı ilk haberde, Erbakan ile koalisyon görüşmesi yapacak olan Yılmaz'a parti içerisindeki bazı milletvekillerinin tepki gösterdikleri belirtilmektedir. Aynı gazetede yer alan "Erbakan Yılmaz'ı Seçimle Korkutuyor" başlıklı diğer haberde; Erbakan'ın bugün görüşeceği Yılmaz'a RP ile bir koalisyona gitmemesi halinde, seçimden başka çarenin kalmayacağını söyleyeceği iddiası yer almaktadır.

Sabah gazetesinde Salih Memecan'ın "Bizim City "adlı mizah köşesinde, Yılmaz'ın sevgililer günü armağanlarını karıştırdığı; Erbakan'a çikolata, eşine ise gülyağı ve tespih hediye ettiği hicvedilmektedir.

İÇERİK	HÜRRİYET YILMAZ'DAN İKİ ÖNERİ	SABAH ANAP'TA REFAH ÇATLAĞI	SABAH ERBAKAN YILMAZI SEÇİMLE KORKUTUYOR
HABERİN KONUMU	Sağ alt	Manşet	Sol Üst
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	İddia-Eleştiri	İddia
HABERİN KAYNAĞI	Yılmaz-Erbakan	ANAP	Belirsiz
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok	Yok

Tablo 2: 14 Şubat 1996 Çarşamba, Sabah ve Hürriyet Gazeteleri

Hürriyet gazetesinde, gazetenin sağ alt köşesinde yer alan tek haberde, Yılmaz'ın bugün görüşeceği Erbakan'a iki öneri sunacağı iddia edilmektedir. Buna göre Yılmaz'ın Erbakan'dan ANAP'ın kuracağı azınlık hükümetini dışarıdan desteklemesini isteyeceği, Erbakan'ın bu öneriyi

kabul etmemesi halinde ise kurulacak ANAP-RP koalisyonunda ilk başbakanlığı kendisine vermesini, böylece batının ve uluslararası finans çevrelerinin RP'yi daha iyi tanıma fırsatını bulacağını söyleyeceği, Erbakan'ın ise bu iki öneriyi de reddedeceği iddia edilmektedir.

2-15 Şubat 1996 Perşembe

15 Şubat Perşembe günkü Türkiye gazetesinde iki haber yer almaktadır. Manşetten verilen haberde ANAP ile RP'nin anlaştıkları ve bugün son kez biraraya gelecekleri belirtilmektedir. Haberde Yılmaz ve Erbakan'ın görüşmeler sırasında yüzlerinin güldüğü vurgulanmakta, bu iddia iki liderin tokalaşma esnasında gülümserken çekilmiş fotoğrafiyle desteklenmektedir. Haber içerisinde yer alan ikinci fotoğrafta DYP Genel Başkanı Tansu  iller ile Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel karşılıklı otururken gösterilmekte,  iller'in ANAP ile RP arasındaki görüşmelerde ilerleme kaydedilmesi nedeniyle sıkıntılı olduğu belirtilmektedir.

Gazetede yer alan diğer haberde, hükümet kurma görevini alan liderlerin süre kullanımı konusunda değerlendirmesi yapılarak Erbakan'ın on günlük kullanım ile süreyi en iyi kullanan lider olduğu ifade edilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde yazı, karikatür ve fotoğraftan oluşan haberde Yılmaz ve Erbakan arasında görüşmelerde sorunun başbakanlık olduğu iddia edilmektedir. Erbakan'ın, Yılmaz'ın dönüşümlü başbakanlık önerisine sıcak bakmadığı vurgusunun yapıldığı, haberin devamında ise, Yılmaz'ın görüşmelere beraberinde liberal ağırlıklı milletvekillerini getirerek bu kişileri yumuşatmaya çalıştığı belirtilmektedir. Yazının yanında iki liderin görüşmelere girerken çekilmiş bir fotoğrafı yer almaktadır. Karikatürde ise iki lider pazarlık masasında gösterilmekte, masanın bir ucundaki Erbakan heykelinin "dönüşümlü olmasın" dediği, buna karşılık Yılmaz'ın omuzunda gösterilen Erbakan'ın ise "olsun" dediği görülmektedir.

İÇERİK	TÜRKİYE ZOR PAZARLIK	TÜRKİYE GÖREV SÜRESİNİ EN İYİ ERBAKAN KULLANDI	CUMHURİYET SORUN BAŞBAKANLIK
HABERİN KONUMU	Manşet	Orta	Sağ orta
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı-Fotoğraf- Karikatür
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	İddia	İddia
HABERİN KAYNAĞI	Yılmaz-Erbakan	Belirsiz	Belirsiz
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Yok	Yok	Var
HABERDE ÖNYARGI	Yok	Yok	Var
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Var

Tablo 3: 15 Şubat 1996 Perşembe, Türkiye ve Cumhuriyet Gazeteleri

Sabah gazetesinde koalisyon görüşmeleriyle ilgili üç haber yer almaktadır. Manşetten verilen haberde Yılmaz'a çağrıda bulunulmakta "koltuk uğruna laik cumhuriyeti satmaması" konusunda Yılmaz uyarılmaktadır. Haberin altında Yılmaz ile Erbakan'ın samimi bir şekilde tokalaşırken çekilen resmi yer almakta, ayrıca Yılmaz'ın seçimden önce büyük tehlike olarak gösterdiği RP ile kapalı kapılar ardında üç saat 15 dakika görüşme yaptığı iddia edilmektedir. Bundan dolayı gazetede Yılmaz eleştirilmekte, Yılmaz'ın seçimlerden önce RP ve Erbakan hakkında söylediği sözlere yer verilerek, Yılmaz güç durumda bırakılmak istenmektedir.

İkinci haberde ise, Amerikalı bir Ortadoğu uzmanı olduğu iddia edilen Daniel Pipes'e atıfta bulunulmaktadır. Haberde RP'nin köktendinci bir parti olduğu iddia edilerek Türkiye'nin köktendincilerin demokratik yolla iktidara gelebileceği tek ülke olduğu, bunun ise Atatürk'ün bıraktığı laik ve demokratik mirasın çökmesi anlamına geldiği vurgulanmaktadır.

Yine Sabah gazetesinde yer alan bir diğer haberde The Wall Street Journal'de yayınlanan bir habere atıfta bulunulmaktadır. Haberde RP'nin iktidara gelmesinin Batıyı ürküttüğü belirtilmektedir.

İÇERİK	HÜRRİYET TARİHİ CEVAP	SABAH KOLTUK UĞRUNA LAİK CUMHURİYET İ SATMA	SABAH ATATÜRK TÜRKİYESİ İÇİN TEHLİKE ÇANLARI	SABAH REFAH'IN İKTİDARI BATIYI ÜRKÜTÜYOR
HABERİN KONUMU	Manşet	Manşet	Orta	Sağ alt
HABERİN SUNUMU	Yazı- Fotoğraf	Yazı- Fotoğraf	Yazı	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia- Eleştiri	Eleştiri	Eleştiri	Eleştiri
HABERİN KAYNAĞI	Yılmaz- Erbakan	Belirsiz	Daniel Pipes	The Wall Street Journal
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Var	Var

Tablo 4: 15 Şubat 1996 Perşembe, Sabah ve Hürriyet Gazeteleri

Bizim City'de ise Erbakan'ın Mesut Yılmaz'a konuştuklarını inkar etmemesi için ekmeği öptürüp yemin ettirdiği ve "bizi kandırmak laikleri kandırmaya benzemez" dediği görülmektedir.

Hürriyet gazetesinde manşette yer alan " Tarihi Cevap" başlıklı haberde, Erbakan'ın Yılmaz'a bugün vereceği cevabın ANAP-RP koalisyonunun kaderini belirleyeceği, Erbakan'ın öneriyi kabul etmesi durumunda RP'in 18 yıl aradan sonra yeniden iktidar ortağı olacağı belirtilmektedir. Erbakan ve Yılmaz'ın başbaşa görüşmeleri sırasındaki konuşmalarının yer aldığı haberde, basından gizli yapılan bir görüşmede konuşulanların gazeteye nasıl ve kim tarafından iletildiği konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Haberin hemen yanında Erbakan'ın takkeli ve fularlı bir resmi yer almakta, Erbakan'ın son derece şık giyindiği, fular ve kravatının Versace marka olduğu, kafasında ise takke bulunduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla batılı motiflerle islami değerlerin bir sentezinin yapıldığı haberde üstü kapalı olarak Erbakan'ın hicvedildiği göze çarpmaktadır.

Yılmaz'ın resminin altında yer alan yazıda ise Yılmaz, üstü kapalı olarak eleştirilmektedir. Yılmaz'ın seçim öncesinde ülkeyi 21. yüzyıla taşıyacak politikalar vadettiği, RP'nin önünü kesmek için seçmenden oy istediği bu nedenle de Yılmaz'ın şimdi zor bir tercihle karşı karşıya kaldığı vurgulanmaktadır.

3- 16 Şubat 1996 Cuma

16 Şubat Cuma günü Türkiye gazetesinde bu konuda iki haber yer aldığı görülmektedir. Manşetten verilen ilk haberde, Yılmaz ve Erbakan'ın ikinci görüşmelerinden de bir sonuç çıkmadığı duyurulmaktadır. Haberin altında ise Erbakan ve Yılmaz'ın basın mensuplarına beyanat verirken çekilmiş resminin altında "arkası yarın" başlığı atıldığı görülmektedir.

İkinci haberde Yılmaz ve Erbakan'ın basına kapalı gerçekleşen görüşmelerinde Yılmaz'ın Erbakan'a bir yıl süreli azınlık hükümeti teklif ettiği, ayrıca Yılmaz'ın köşke çıkararak azınlık hükümetine karşı olduğunu açıklayan Demirel'i ikna etmeye çalışacağı iddia edilmektedir.

İÇERİK	TÜRKİYE BAŞBAKANLIK AŞILAMIYOR	YILMAZ'IN AZINLIK FORMÜLÜ	ÇİLLER: NİYETLERİ DYP'Yİ BÖLMEK	MERAK ETMEYİN
HABERİN KONUMU	Manşet	Sol orta	Sağ orta köşe	Sol alt
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı-Fotoğraf	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	İddia	Açıklama	İddia
HABERİN KAYNAĞI	Yılmaz-Erbakan	Yılmaz	Çiller	Erbakan
HABERDE TARAFLILIK	Var	Yok	Yok	Yok
HABERDE YORUM	Var	Yok	Yok	Yok
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Yok	Yok	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok	Yok	Yok
HABERDE SONUÇ	Var	Yok	Yok	Yok

Tablo 5: 16 Şubat 1996 Cuma, Türkiye Gazetesi

Üçüncü haberde, Çiller'in " bir oyun oynanıyor, bu oyun RP-ANAP koalisyonu değil, DYP'yi bölme planının bir parçasıdır" şeklindeki açıklaması yer almaktadır.

Dördüncü haberde ise, Erbakan'ın hem grubunu, hem de Yılmaz'ı rahatlattığı belirtilmekte, Erbakan'ın Yılmaz'ın bazı konulardaki tereddütlerini giderdiği belirtilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde konuyla ilgili olarak üç haber yer almaktadır. Sol orta köşede "ANAP ile RP uzlaşıyor" başlığı ile verilen haberde iki liderin ilk aşamada Yılmaz'ın başbakanlığı konusunu tartıştıkları belirtilmektedir. Yılmaz'ın Erbakan'a "bu sizin için son fırsat" dediği iddia edilmektedir.

İkinci haberde ise Çiller'in, ANAP ve RP arasında bir koalisyon kurulması halinde Yılmaz ve ANAP'ın hesabını veremeyeceği ağır bir yük altına gireceği ve tarihin yakalarına yapışacağını söylediği belirtilmektedir.

Bu haberin hemen altında verilen üçüncü haberde ise Ecevit'in görüşlerine yer verilmekte, RP'nin içinde olduğu bir koalisyon kurulması halinde laik cumhuriyetin ağır bir yük altına gireceği doğrultusundaki açıklamaları yer almaktadır.

İÇERİK	CUMHURİYET ANAP İLE REFAH UZLAŞIYOR	TARİH YAKANIZA YAPIŞIR	ECEVİT'TEN RP UYARISI
HABERİN KONUMU	Sol orta	Sağ orta alt	Sağ alt
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	İddia-Eleştiri	İddia-Eleştiri
HABERİN KAYNAĞI	Yılmaz-Erbakan	Çiller	Ecevit
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok	Yok

Tablo 6: 16 Şubat 1996 Cuma, Cumhuriyet Gazetesi

Sabah gazetesinde dört haber yer almıştır. Manşetten verilen ilk haber "1-3-1 Formülü" başlığını taşımaktadır. Haberde Yılmaz ve Erbakan'ın pazarlıkta anlaştıkları, ilk bir yıl Yılmaz'ın, ardından üç yıl ise Erbakan'ın başbakan olacağı iddia edilmektedir. Yılmaz ve Erbakan'ın gülümserken çekilmiş fotoğrafının altında ise, Yılmaz'ın bugün köşke çıkarak Cumhurbaşkanı'na bilgi vereceği ifade edilmektedir.

İÇERİK	SABAH 1-3-1 FORMÜLÜ	ÇİLLER: TÜRKİYE'Yİ KARANLIĞA GÖMME	GÜVENOYU VERMEM	ECEVİT: LAİK DEMOK- RATLARIN ÇETİN SINAVI
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ orta	Sol orta	Sağ alt
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğ.	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Fotoğraf	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	Açıklama	Açıklama	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	Çiller	Safa Giray	Ecevit
HABERDE TARAFLILIK	Var	Yok	Yok	Yok
HABERDE YORUM	Var	Yok	Yok	Yok
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Yok	Yok	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok	Yok	Yok
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok	Yok	Yok

Tablo 7: 16 Şubat 1996 Cuma, Sabah Gazetesi

İkinci haberde Çiller'in partisinin grup toplantısında yaptığı açıklamalara değinilmekte; Yılmaz'a "kendini, partini ve ülkeyi karanlığa gömme" şeklinde seslendiği, ardından ANAP milletvekillerine de bir çağrı yaparak, "hesabını veremeyeceğiniz bir desteğin içine girmeyin, sonra tarih sizin yakanıza yapışır" dediği belirtilmektedir.

Üçüncü haberde ANAP-RP hükümetine güvenoyu vermeyeceğini açıklayan ANAP Balıkesir Milletvekili Safa Giray'ın partisinin önünde gelen kişilerinden birisi olduğu vurgulanmakta, Giray'ın "ne böyle bir hükümete girerim, ne de güvenoyu veririm" şeklinde sert çıktığı kamuoyuna duyurulmaktadır. Haberin devamında ANAP içerisindeki tepkilerin sadece Safa Giray'la sınırlı kalmadığı, Kaya Erdem, Işın Çelebi ve Bülent Atasayan gibi bazı milletvekillerinin de RP ile kurulacak koalisyonu karşı çıktıkları belirtilmektedir.

Sabah gazetesinde yer alan son haberde DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in RP'nin içinde olduğu bir koalisyon hükümeti döneminde laik cumhuriyetin çok ağır ve çetin bir sınavdan geçeceğini söylediği vurgulanmaktadır. Ecevit'in RP'nin rejimi değiştirmek istediği şeklindeki açıklamalarının yanısıra "RP'nin iktidara gelmesi durumunda Türkiye'deki kadınların şeriatla yönetilen Pakistan ve Bangladeş'in bile gerisinde kalacağı" şeklindeki değerlendirmesine yer verilmektedir.

Bizim City köşesinde ise; Berna Hanım'ın çarşafı içerisinde gösterildiği karikatürde Yılmaz'ın eşine "baksana adam o kadar taviz veriyor, sen de biraz idare ediver Berna, yani" şeklinde seslendiği görülmektedir.

Hürriyet gazetesinde bu konuda iki haberin yer aldığı görülmektedir. Manşetten verilen ilk haberde "48 saatlik süre" başlığına rastlanmaktadır. Haberde Yılmaz'ın, Erbakan ile pazarlığı Çiller'e son bir fırsat tanımak için kasıtlı olarak iki gün daha uzattığı iddia edilmektedir. Haberin altında, Yılmaz ve Erbakan'ın görüşme sonrası yapılan basın toplantısında çekilmiş bir fotoğrafı bulunmakta, fotoğrafın altındaki yazıda ise iki liderin dün de iki saat başbaşa görüştüğü ve ikinci buluşmadan her iki liderin de mutlu çıktığı doğrultusunda yorum yapılmaktadır.

İÇERİK	HÜRRİYET 48 SAATLİK SÜRE	KOLTUK UĞRUNA HERŞEYİ SATMA
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ alt
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Fotoğraf
HABERİN NİTELİĞİ	Açıklama-İddia	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	Çiller
HABERDE TARAFLILIK	Var	Yok
HABERDE YORUM	Var	Yok
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok

Tablo 8: 16 Şubat 1996 Cuma, Hürriyet Gazetesi

İkinci haberde ise Çiller'in partisinin grup toplantısında ayakta alkışlandığını gösteren bir fotoğraf ve yazı yer almakta, bu yazıda Çiller'in Yılmaz'a seslenerek "ülkeni karanlığa gömme, koltuk uğruna herşeyi satma" şeklinde seslendiği ifade edilmektedir.

4- 17 Şubat 1996 Cumartesi

İki haberin yer aldığı Türkiye gazetesinin manşetten verilen ilk haberinin bir bölümü ANAP Genel Başkan Yardımcısı Ekrem Pakdemirli'ye dayandırılmaktadır. Haberde Pakdemirli'nin "ANAP-RP koalisyonu kurulma ihtimalinin % 50.5 olduğunu" söylediği belirtilmekte, Pakdemirli'nin DYP-DSP ve CHP'yi uyararak "bizi gericilikle suçlayanlar geçmişte Milli Selamet Partisi'yle hükümet kurduklarını unutmasınlar" şeklinde açıklama yaptığı belirtilmektedir. Haberin devamında ise, güvenilir kaynaklara göre ilk yıl Yılmaz'ın başbakanlığına RP'nin evet diyeceği belirtilmekte, ancak haberde adı geçen güvenilir kaynağın kim yada kimler olduğu açıklanmamaktadır.

İÇERİK	TÜRKİYE YÜZDE 50.5 TAMAM	TÜRKİYE YILMAZ KÖŞKÜ BİLGİLEN- DİRDİ	CUMHURİYET ANAREFAH'TA UZLAŞMA	CUMHURİYET RP'DEN ANAP'A ÖNCELİK VİZESİ
HABERİN KONUMU	Manşet	Sol üst	Manşet	Sol üst
HABERİN SUNUMU	Yazı	Yazı-Fotoğraf	Yazı-karikatür	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	Bilgilendirme	İddia	İddia
HABERİN KAYNAĞI	Ekrem Pakdemirli	Yılmaz-Demirel	ANAP Grubu	Şevket Kazan
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok	Yok	Var

Tablo 9: 17 Şubat 1996 Cumartesi, Türkiye ve Cumhuriyet Gazeteleri

İkinci haberde, Yılmaz ve Demirel'in tokalaşırken çekilmiş fotoğrafının altında, Yılmaz'ın Demirel'e bilgi sunduğu ifade edilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde iki haber yer almaktadır. Birinci haberde ANAP grubunun, ANAP'ın azınlık hükümeti kurması ve daha sonra kurulacak bir ANAREFAH koalisyonunda Yılmaz'ın öncelikli başbakan olması konusunda karar alarak bunu teklif haline getirdiği, RP'nin ise bu teklife sıcak baktığı iddia edilmektedir. Haberin devamında ise Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in de ANAP'ın RP'ye yaptığı bu öneriye sıcak baktığı belirtilmekte, ANAP'ın milli eğitim, içişleri ve dışişleri bakanlıklarını alacağını kesinleştirdiği vurgulanmaktadır.

İkinci haberde, RP'nin dönüşümlü başbakanlığa sıcak bakmadığı, ANAP'ın kısa süreli azınlık hükümetini ise destekleyeceğinin RP Genel Başkan Yardımcısı Şevket Kazan tarafından açıklandığı belirtilmektedir.

Bu konuda üç haberin yer aldığı Sabah gazetesinde "Korku Pazarlığı" şeklinde manşetten verilen ve Yılmaz'la Erbakan'ın kapalı kapılar ardında çetin bir pazarlık yaptığı belirtilen ilk haberde; Erbakan'ın Yılmaz'ı seçimle korkuttuğu buna karşılık Yılmaz'ın da "Orduyu" kullanarak Erbakan'ı ikna etmeye çalıştığı iddia edilmektedir. Haberle birlikte iki liderin vesikalık fotoğrafları da verilmekte, bunların altında ise RP'li milletvekillerinin hükümet kurulmasına kesin gözüyle baktıkları ifade edilmektedir.

İÇERİK	SABAH KORKU PAZARLIĞI	ÇİLLER:TAM BİR KOMEDİ	ECEVİT:İRAN MODELİ DEVRİME DİKKAT
HABERİN KONUMU	Manşet	Sol orta	Sol alt
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	Açıklama	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	Çiller	Ecevit
HABERDE TARAFLILIK	Var	Yok	Yok
HABERDE YORUM	Var	Var	Ydk
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Yok	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok	Yok
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Yok

Tablo 10: 17 Şubat 1996 Cumartesi, Sabah Gazetesi

Çiller'in açıklamalarına değinilen ikinci haberde, Çiller'in Yılmaz ve Erbakan arasındaki görüşmeleri esprili bir şekilde yorumladığı belirtilmektedir.

Üçüncü haberde Ecevit'in grup toplantısında hükümeti RP'nin kurması halinde İran modeli bir devrim başlatacağını söylediği kamuoyuna duyurulmaktadır.

Bizim City köşesinde ise, Berna Hanım'ın yanında kara çarşaflara bürünmüş üç kadın gösterilmekte karikatürde Yılmaz eşine dönerek "N'apalım Berna, dedim ya biraz idare edeceksin artık" şeklinde seslenmektedir.

İÇERİK	HÜRRİYET İŞTE İLK PROTOKOL	YÜCE DİVAN'DAN KORKMUYORUM
HABERİN KONUMU	Sürmanşet	Sağ orta
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Fotoğraf
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	Çiller
HABERDE TARAFLILIK	Var	Yok
HABERDE YORUM	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Yok
HABERDE ÖN YARGI	Var	Yok
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok

Tablo 11: 17 Şubat 1996 Cumartesi, Hürriyet Gazetesi

Hürriyet gazetesinde yer alan ilk haberde Yılmaz ve Erbakan'ın koalisyon için anlaştıkları iddia edilmekte, bu haber "işte ilk protokol" şeklinde sürmanşetten sunulmaktadır. İki liderin basın toplantısı sırasında çekilen fotoğrafının da yer aldığı haber, Erbakan'ın Yılmaz'ın bütün önerilerini kabul ettiği, hükümet protokolünün ANAP programını içerdiği iddialarıyla devam etmektedir.

Hürriyet gazetesindeki diğer haberde Çiller'in masada elleri açılmış dua ederken çekilen fotoğrafının yanında, Çiller'in eski ve yeni DYP milletvekillerine mecliste bir iftar yemeği verdiği, yemeğe ise eski milletvekillerinden çok az kişinin katıldığı vurgulanmaktadır.

5- 18 Şubat 1996 Pazar

Türkiye gazetesinde "Bitmeyen Pazarlık" şeklinde manşetten verilen ilk haberde, Yılmaz ve Erbakan'ın üçüncü görüşmelerinin ardından koalisyon çalışmaları takviminin bugün belirleneceği, ANAREFAH'ın kurulduğu ve işin detay kısmına gelindiği iddia edilmektedir. Haberin sonundaki Erbakan ve Yılmaz'ın birlikte görüldüğü fotoğrafının altında ise iki liderin üç saat daha görüştüğü ve geniş ölçüde mutabakat sağlandığının iki lider tarafından da açıklandığı belirtilmektedir.

İÇERİK	TÜRKİYE BITMEYEN PAZARLIK	TÜRKİYE DYP'DEN ŞOK TEKLİF:RP VE ÜÇÜNCÜ ŞAHSA EVET	CUMHURİYET PAZARLIK SÜRÜYOR	CUMHURİYET RP İLE SEÇİM HÜKÜMETİ
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ üst	Manşet	Sağ orta
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Karikatür	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	Eleştiri	Açıklama	İddia	İddia
HABERİN KAYNAĞI	Erbakan- Yılmaz	Haluk Müftüler	RP ve ANAP Grupları	DYP Yönetimi
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Var	Var

Tablo 12: 18 Şubat 1996 Pazar, Türkiye ve Cumhuriyet Gazeteleri

Türkiye gazetesinde yer alan bir diğer haberde, DYP Genel Başkan Yardımcısı Haluk Müftüler'in RP ile koalisyon kurabilecekleri doğrultusunda yaptığı açıklama "DYP'den Şok Teklif, RP ve Üçüncü Şahsa Evet" başlığıyla sunulmaktadır.

Cumhuriyet gazetesi manşet haberinde başbakanlıkta önceliğin Yılmaz'a verildiğini, RP'nin geri adım atarak ilk on ayda Yılmaz'ın başbakanlığını kabul ettiği duyurulmaktadır.

Cumhuriyet gazetesinde yer alan ikinci haberde, DYP yönetiminin RP ile seçim hükümeti kurabileceklerini açıkladığı belirtilmektedir. DYP Genel Başkan Yardımcısı Haluk Müftüler'in seçim şartıyla RP ile üçüncü kişinin başkanlığında bir koalisyon kurabilecekleri yönündeki açıklamaları yer almaktadır. Haberin devamında ise Tansu Çiller'in eşi Özel Çiller'in Erbakan'ı aradığı ve koalisyon teklif ettiği bazı ANAP milletvekillerine dayandırılarak verilmekte, fakat bu milletvekillerinin kimlikleri açıklanmamaktadır.

Sabah gazetesinin birinci haberinde "Refahlı Dönem" başlığı atılarak, Yılmaz ve Erbakan arasındaki başbakanlık pürüzünün büyük ölçüde aşıldığı ve bugün ANAP-RP ortaklığının gerçekleşeceği iddia edilmektedir.

İkinci haberde DYP Genel Başkan Yardımcısı Haluk Müftüler'in, Yılmaz Erbakan görüşmeleri sürerken RP'ye sürpriz bir teklifte bulunduğu, seçime gitmek şartıyla RP ile bir koalisyon hükümeti kurabileceklerini açıkladığı belirtilmektedir.

İÇERİK	SABAH REFAHLI DÖNEM	SABAH DYP'DEN REFAH'A SON DAKİKA TEKLİFİ	HÜRRIYET HOCA KABİNE DIŞI
HABERİN KONUMU	Manşet	Sol orta	Manşet
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı-Fotoğraf
HABERİN NİTELİĞİ	Iddia	Açıklama	Iddia
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	Haluk Müftüler	Belirsiz
HABERDE TARAFLILIK	Var	Yok	Var
HABERDE YORUM	Var	Yok	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Yok	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok	Var
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok	Yok

Tablo 13: 18 Şubat 1996 Pazar, Hürriyet ve Sabah Gazeteleri

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Bizim City'de ise Mesut Yılmaz'ın ANAP seçmenlerini aldattığı vurgusu yapılmakta, eve geç gelen Yılmaz'ı kapıda karşılayan Berna Hanım'ın ise Yılmaz'ın "ben seni hiç aldattım mı" sorusuna "evet aldattın" şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Hürriyet gazetesinde son pazarlıkta Erbakan'ın ANAP'ın azınlık hükümeti önerisini reddettiği iddia edilmekte, bunun yerine dönüşümlü başbakanlık modelinin uygulanacağı belirtilmektedir. "Hoca Kabine Dışı" başlığıyla verilen haberde ilk on ay Yılmaz'ın başbakan olacağı, ardından iki yıl başbakanlık görevini Erbakan'ın üstleneceği vurgulanmakta, Yılmaz'ın başbakanlığı döneminde ise başbakan yardımcısı olarak Recai Kutan'ın görev alacağı belirtilmektedir.

6- 19 Şubat 1996 Pazartesi

Türkiye gazetesinde "Son İmza Bugüne Kaldı" şeklinde manşetten verilen haberde, ANAREFAH görüşmelerinin bir türlü sonuçlanmadığı, iki lider arasındaki dördüncü görüşmenin bugün yapılacağı, görüşmelerinin uzamasının temel nedeninin ise RP tabanının Yılmaz'ın başbakanlığını kabullenememesinin yattığı iddia edilmektedir. Haberin devamında RP ile DYP arasında gizli görüşmeler yapıldığı kamuoyuna duyurulmaktadır. Bu doğrultuda RP Grup Başkan Vekili Necati Çelik'in, DYP'den bir takım mesajlar geldiği ve bunları değerlendirdikleri yönündeki açıklamasına yer verilmektedir.

İÇERİK	TÜRKİYE SON İMZA BUGÜNE KALDI	CUMHURİYET ANAP'TAN RP'YE PROTOKOL
HABERİN KONUMU	Manşet	Manşet
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Fotoğraf
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	İddia-Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	RP Tabanı	Erbakan-Yılmaz-Çiller
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok

Tablo 14: 19 Şubat 1996 Pazartesi, Türkiye ve Cumhuriyet Gazeteleri

Cumhuriyet gazetesini "ANAP'tan RP'ye Protokol" başlığı ile manşetten verdiği haberinde, DYP ve ANAP, RP ile hükümet kurmak için yarışacaklar şeklinde Erbakan'ın açıklamalarına yer vermektedir. Aynı haberde Çiller'in daha önce Atatürkçü laik cumhuriyet düşmanı ilan ettiği ve hiç bir şekilde hükümet pazarlığı yapmayacağını açıkladığı RP ile ortaklık mesajları vermesinin ANAREFAH'a çomak sokma taktiği olduğu iddia edilmektedir

Sabah gazetesinde ANAP-RP görüşmelerinde üç önemli pürüz olduğu iddiasıyla manşetten verilen haberde bu pürüzlerin neler olduğu belirtilmektedir. Haberde hem ANAP hem de RP içerisinde çatlaklar olduğu, RP'de Oğuzhan Asiltürk'ün başını çektiği grubun ANAP'a fazla taviz verildiği gerekçesiyle tavır koydukları, ANAP içerisinde ise koalisyona karşı çıkan milletvekili sayısının her geçen gün daha da arttığı iddia edilmektedir.

İÇERİK	SABAH ÜÇ ÖNEMLİ PÜRÜZ	SABAH ANAP'LI SEÇMENLER KAMPANYA BAŞLATTI	SABAH YILMAZ'IN HESABI KONGRE HÜKÜMETİ	HÜRRIYET ÇİLLER'DE N RP'YE SÜRPRİZ TEKLİF	HÜRRIYET PÜRÜZ GİDERİLE- MEDİ
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ alt	Sol üst	Manşet	Sağ orta
HABERİN SUNUMU	Yazı	Yazı-Fotoğraf	Yazı- Fotoğraf	Yazı- Fotoğraf	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	Eleştiri	İddia	İddia	İddia
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	ANAP'lı Seçmenler	Belirsiz	Çiller	Belirsiz
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Var	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var	Yok	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Var	Yok	Var

Tablo 15: 19 Şubat 1996 Pazartesi, Sabah ve Hürriyet Gazeteleri

İkinci haberde ise ellerinde "Biz oyumuzu Refah'a değil ANAP'a verdik" yazılı pankart taşıyan bir grup gencin fotoğrafının altında ANAP'lı seçmenlerin "oyumu geri istiyorum" şeklinde imza kampanyası başlattığı vurgulanmaktadır.

Sabah gazetesindeki diğer haberde Yılmaz Meclis'te otururken gösterilmekte, Yılmaz'ın amacının ise ANAP büyük kongresine başbakan olarak girmek olduğu iddia edilmektedir.

Bizim City'de ise devekuşlarının arasında kafasını toprağa gömmüş biri ANAP'lı liberal olarak takdim edilmekte, ANAP'lı liberallerin RP ile koalisyonu yeterli tepkiyi göstermedikleri vurgusu yapılmaktadır.

Hürriyet gazetesinde Çiller'in Hürriyet'e verdiği demeçte "Seçim koşuluyla RP ile hükümet kurabilecekleri"ni açıkladığı belirtilmektedir. Haberin yanında verilen, Çiller ve Erbakan'ın tokalaşırken çekilmiş fotoğrafının altında ise Çiller'in koalisyon için müzakere bile yapmam dediği Erbakan'a yeşil ışık yaktağı yorumu yapılmaktadır.

"Pürüz Giderilemedi" başlığı ile sunulan diğer haberde RP'nin ANAP'ın azınlık hükümeti önerisini reddettiği, böylece müzakerelerin tıkanıdığı belirtilmektedir.

7- 20 Şubat 1996 Salı

Türkiye gazetesinin "Bakanlıklar Paylaşılamıyor" başlığıyla manşetten verilen haberinde, ANAREFAH koalisyonunda başbakanlık konusunun çözüme ulaştığı, Yılmaz'ın on ay süreyle bu görevi üstlenmesinin kesinleştiği, bakanlık paylaşımında ise pürüzler çıktığı iddia edilmektedir.

Haberin devamında ANAP'ın seçimlerden üçüncü parti olarak çıkmasına rağmen Meclis Başkanlığını kazandığı ve ANAREFAH koalisyonunda Yılmaz'ın 1 Mart'ta kurulması hedeflenen hükümette başbakan olacağı ifade edilmektedir. Haberin yanında verilen fotoğrafta ise ANAP ve RP kurmayları görülmekte, fotoğrafın altında alaycı bir

uslupla "Tv dizisi gibi oldu" alt başlığının yanısıra her iki liderin de sıkıntılı olduğu yorumuna yer verilmektedir.

İÇERİK	TÜRKİYE BAKANLIKLAR PAYLAŞILA- MIYOR	TÜRKİYE ÇİLLER: RP'YE TEKLİF YOK	CUMHURİYET BAKANLIK PAZARLIĞI	CUMHURİYET ÇİLLER: REFAHA TEKLİF YAPMADIK
HABERİN KONUMU	Manşet	Orta	Manşet	Orta
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı-Fotoğraf	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia-Eleştiri	Açıklama	İddia	Eleştiri
HABERİN KAYNAĞI	Yılmaz- Erbakan	Çiller	Belirsiz	Çiller
HABERDE TARAFLILIK	Var	Yok	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Yok	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Yok	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Var	Var

Tablo 16: 20 Şubat 1996 Salı, Türkiye ve Cumhuriyet Gazeteleri

İkinci haberde Tansu Çiller'in dün sürpriz bir açıklama yaparak RP'ye koalisyon teklif ettikleri yolundaki söylentileri yalanladığı, ANAP ve RP'ye eleştirilerde bulunduğu "iki parti de birbirinden daha fazla kırıntı koparmak için DYP'yi kullanıyor. Kimse bizi kullanmasın, kılıf bulmasın" şeklinde konuştuğu belirtilmektedir.

Cumhuriyet gazetesindeki "Başbakanlık Pazarlığı" şeklinde manşetten sunulan haberde Yılmaz'ın on ay başbakan olacağı, ardından iki yıl bu görevi Erbakan'ın üstleneceği ve Yılmaz liderliğindeki ilk kabinede RP Genel Başkan Yardımcısı Recai Kutun'ın başbakan yardımcılığını üstleneceği iddia edilmektedir. Bakanlıkların dağılımının da verildiği haberde onyedici icracı bakanlıktan dokuzunun RP'de, sekizinin ise ANAP'ta olacağı, Devlet Bakanlıklarının ise eşit paylaşılacağı belirtilmektedir.

Aynı gazetede ki ikinci haberde Çiller'in çark ederek "RP'ye teklif götürmedikleri yönünde açıklama yaptığı, Yılmaz'a seslenerek "birkaç aylık başbakanlık için kendini ve ülkeyi karanlığa gömme" dediği ifade edilmektedir.

İÇERİK	SABAH YILMAZ REFAH'A TESLİM	REFAH'IN HEDEFİ DEVLET KADROLARI	ECEVİT: UZLAŞMA YOZLAŞMA-YA DÖNÜŞME- MELİ	BAYKAL : MERKEZ SAĞ DİZ ÇÖKTÜ
HABERİN KONUMU	Manşet	Sol orta	Sol üst	Sol üst
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Fotoğraf
HABERİN NİTELİĞİ	İddia-Eleştiri	İddia	İddia-Açıklama	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	Mustafa Taşar Lütfullah Kayalar	Ecevit	Baykal
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Yok	Yok
HABERDE YORUM	Var	Var	Yok	Yok
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Yok	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok	Yok	Yok
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok	Yok	Yok

Tablo 17: 20 Şubat 1996 Salı, Sabah Gazetesi

Sabah gazetesi "Yılmaz Refah'a Teslim" başlığıyla verdiği haberinde, iki liderin tokalaşma esnasında gülümserken çekilmiş resminin yanında, "Refahla masaya bile oturmam" diye yola çıkan Yılmaz'ın sonunda Erbakan'ın istediği şartlarda hükümet kurmaya razı olduğu iddia edilmektedir. Haberin devamında ANAP başkanlık divanı toplantısında, Lütfullah Kayalar, Mustafa Taşar ve Şadan Tuzcu'nun RP ile hükümet kurulmasına karşı olduklarını açıkladıkları duyurulmaktadır.

Ecevit ve Baykal'ın açıklamalarına yer verilen diğer iki haberde Ecevit'in Yılmaz'ı uzlaşma bahanesiyle rejimi tehdit eden bir

yapılaşmaya gitmemesi konusunda uyardığı, Baykal'ın ise merkez sağ "RP karşısında diz çökerek teslim olmakla" suçladığı belirtilmektedir.

Bizim City'de ise Yılmaz, içerisinde laik oy yazılı bir tabağı Erbakan'a sunarken gösterilmekte, Yılmaz'ın bayram şekeri şeklinde Erbakan'a sunduğu bu oyların laik oylar olduğu ve Yılmaz'ın aldığı oylara ihanet ettiği vurgulanmaktadır.

Hürriyet gazetesi "Koltuk Pazarlığı" şeklinde manşetten verdiği haberde iki liderin başbakanlık konusunda anlaştığı ancak bakanlık paylaşımında sorun çıktığı iddia edilmektedir.

Çiller'in küçük bir portresinin yer aldığı diğer bir haberde ise, Çiller'in "sözlerinin farklı yorumlandığı ve RP'ye hiç bir teklif götürmediklerini" açıkladığı belirtilmektedir.

İÇERİK	HÜRRİYET KOLTUK PAZARLIĞI	ÇİLLER: SÖZLERİM FARKLI YORUMLANDI
HABERİN KONUMU	Manşet	Sol alt
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Fotoğraf
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	Çiller
HABERDE TARAFLILIK	Var	Yok
HABERDE YORUM	Var	Yok
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok
HABERDE SONUÇ	Yok	Var

Tablo 18: 20 Şubat 1996 Salı, Hürriyet Gazetesi

B- İKİNCİ HAFTA

1- 21 Şubat 1996 Çarşamba

Türkiye gazetesinde koalisyon görüşmeleriyle ilgili iki haber yer almakta, bu haberler içerisinde Yılmaz ve Erbakan'ın ayrı ayrı yaptıkları açıklamalar kamuoyuna sunulmaktadır.

Cumhuriyet gazetesi "Yılmaz RP'den güvence istedi" başlığıyla verilen haberinde, Yılmaz'ın RP ile vardıkları uzlaşmanın Türkiye'nin gerçeklerinden hareket eden, cumhuriyetin temel ilkelerine uygun olduğu yönündeki açıklamasına yer verilmektedir. Haberin devamında ise Yılmaz'ın DYP'ye de açık kapı bıraktığı vurgulanmakta, eğer RP ile anlaşamamaları halinde DYP ile yeniden görüşebileceklerini açıkladığı belirtilmektedir. "Refahın gözü kadrolaşmakta" alt başlığının yanında, RP'nin kadrolaşmak amacıyla içişleri bakanlığını istediği ve daha önce ANAP'a vermeyi kabul ettiği milli eğitim bakanlığını ise yeniden pazarlık masasına getireceği iddia edilmektedir.

İÇERİK	TÜRKİYE YILMAZ: RP'DEN GÜVENCE İSTEYECEĞİZ	TÜRKİYE RP LİDERİ: EN İYİ ÇÖZÜM BU	CUMHURİYET YILMAZ RP'DEN GÜVENCE İSTEDİ
HABERİN KONUMU	Sağ alt	Sağ orta	Sağ orta
HABERİN SUNUMU	Yazı	Yazı	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	Açıklama	Açıklama	İddia-Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Yılmaz	Erbakan	Yılmaz
HABERDE TARAFLILIK	Yok	Yok	Var
HABERDE YORUM	Yok	Yok	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Yok	Yok	Var
HABERDE ÖNYARGI	Yok	Yok	Var
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok	Yok

Tablo 19: 21 Şubat 1996 Çarşamba, Türkiye ve Cumhuriyet Gazeteleri

Sabah gazetesi manşetten verdiği haberinde "Batı Huzursuz" başlığını kullanmaktadır. Gazete Washington, Paris, Bonn ve Londra muhabirlerine dayanarak verdiği haberinde, ANAP- RP koalisyonunun batı başkentlerinde iyi karşılanmadığı, RP'li bir hükümetin izleyeceği farklı politikalarla bölge istikrarını bozacağı endişesi içerisinde oldukları iddia edilmektedir.

Sabah gazetesinde yer alan "Koalisyon Yankıları" başlıklı ikinci haberde bazı RP, DYP ve ANAP milletvekillerinin görüşlerine ve fotoğraflarına yer verilmektedir. RP Van Milletvekili Fethullah Erbaş'ın "İçişleri bakanlığının bize verilmesi için ağırlığımızı koyacağız" açıklamasının ardından DYP Kilis Milletvekili Doğan Güreş'in Mesut

Yılmaz'ı eleştirdiği ve Yılmaz'ın RP'yi iktidara taşımasının ülkeyi karanlığa götüreceğini söylediği belirtilmektedir. ANAP İzmir Milletvekili Süha Tanık'ın "ANAP-RP koalisyonuna karşı olduğu" açıklamaları ile devam eden haberde Karayolları, Orman, Devlet Su İşleri ve Sağlık gibi hizmet birimlerinin RP'ye bırakılması ihtimali olduğu fakat ANAP örgütünün bundan huzursuzluk duyduğu iddia edilmektedir.

İÇERİK	SABAH BATI HUZURSUZ	KOALİSYON YANKILARI	ÇİLLER: TÜRKİYE SİZE EMANET	ORDU MÜDA- HALE EDER	PAZARLIK BUGÜN BAŞLIYOR
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ üst	Sol orta	Sol üst	Sol orta
HABERİN SUNUMU	Yazı	Yazı-Fotoğraf	Yazı- Fotoğraf	Yazı	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	Açıklama	Açıklama	İddia	İddia
HABERİN KAYNAĞI	ABD ve AB	ANAP, DYP ve RP	Çiller	US News	Teknik Komisyon
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Var	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var	Var	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Yok	Var	Var

Tablo 20: 21 Şubat 1996 Çarşamba, Sabah Gazetesi

Diğer haber ise Çiller'in Ankara'da bir huzurevi ve kız yetiştirme yurdunu ziyareti sırasında çocuklara "Atatürk ilke ve inkılaplarından ayrılır mısınız" şeklinde soru sorduğu, çocukların da Çiller'e hep bir ağızdan "hayır" cevabı verdiği belirtilerek, üstü kapalı olarak Yılmaz eleştirilmektedir.

Gazetede bir diğer haberde Amerika'da yayınlanan US News-World Report dergisine atıfta bulunmaktadır. Sabah gazetesinde derginin Amerikan yönetimine yakınlığıyla bilindiği vurgusu yapılarak sözkonusu dergide "Refahın Atatürk'ün getirdiği laikliği tehdit etmesi

durumunda ordunun müdahale edeceği" doğrultusunda bir haber yer aldığı belirtilmektedir.

Koalisyon görüşmeleriyle ilgili olarak Sabah gazetesinde yer alan bir diğer haberde ise, bakanlıklar ve bağlı kuruluşları ANAP ve RP arasında paylaşılacak teknik komisyonun bugün çalışmalara başlayacağı duyurulmaktadır.

Bizim City köşesinde, Mesut Yılmaz "tabureci" levhası bulunan dükkandan tabure fiyatını sorunca "beş milyar" cevabını veren dükkan sahibi, "bir koltuk için herşeyini veren adamdan beş milyar istemişiz çok mu yani" diyerek Yılmaz'a kızgınlığını ifade ettiği görülmektedir.

İÇERİK	HÜRRİYET NEDEN KURUYORUM	RP'Lİ İKTİDARA ABD'DEN İLGİNÇ YORUM	ANAP DİYANETİ RP'YE VERMİYOR	ANAP'TA İSTİFA SESLERİ
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ üst	Sol üst	Alt orta
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	Röportaj	İddia	İddia	İddia
HABERİN KAYNAĞI	Yok	US News	Belirsiz	Kaya Erdem Süha Tanık
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var	Yok
HABERDE YORUM	Yok	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Yok	Var	Var	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Yok	Var	Var	Yok
HABERDE SONUÇ	Yok	Var	Var	Var

Tablo 21: 21 Şubat 1996 Çarşamba, Hürriyet Gazetesi

Hürriyet gazetesi manşette "Neden Kuruyorum" başlığı ile ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz ile yaptığı röportaja yer vermektedir. Yılmaz'ın bu röportaj esnasında Refah'ın denenmesine inandığını

söylediği, kendilerine göre RP ile kurma nedenlerini anlattığı, eğer laiklikten ve cumhuriyetten sapma olursa önce uyarır, sonra çekiliriz şeklinde konuştuğu, Yılmaz'ın röportaj esnasında çekilen fotoğrafıyla sunulmaktadır.

"RP'li İktidara ABD'den İlginç Yorum" başlığıyla verilen diğer haberde, Amerika'da yayınlanan US News Worl Report dergisinin RP'nin Atatürk'ün getirdiği durumunda ordunun müdahale edebileceğini yazdığı belirtilmektedir.

Aynı gazetede bir diğer haberde iki partinin bugün bakanlık koltuklarını paylaşmak üzere biraraya gelecekleri, "ANAP Diyanet'i RP'ye vermiyor" başlığı ile sunulmaktadır.

"ANAP'ta İstifa Sesleri" başlığıyla duyurulan gazetenin bir başka haberinde ANAP'ın liberal kanadına mensup milletvekillerinin, RP ile ortaklıktan vazgeçilmemesi halinde istifa edecekleri iddia edilmektedir.

2- 22 Şubat 1996 Perşembe

22 Şubat Perşembe günü Türkiye gazetesi manşetten verdiği haberinde "ANAREFAH'ın İşi Zor" başlığını kullanmıştır. Haberde karamsar bir tablo çizilerek yeni hükümeti bekleyen sorunlar anlatılmakta, özellikle RP'nin Güneydoğu için hazırladığı çözüm paketinin mevcut uygulamaları geçersiz kılacağı iddia edilmektedir.

Diğer haberde Erbakan'ın kurmaylarını Antalya'da topladığı ve burada kurmaylarına yaptığı konuşmada koalisyon ile ilgili çalışmaların Mart ayına kadar tamamlanacağını söylediği belirtilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde "Maliye ve Kültür Pazarlığı" şeklinde verilen haberde, iki parti kurmaylarının bakanlıkların ve müsteşarlıkların paylaşımı konusunda anlaşmaya varamadıkları belirtilmekte, ayrıca Yılmaz başbakanlığında kurulacak hükümette Erbakan'ın yer almayacağı, Başbakan Yardımcılığı görevini RP Genel Başkan Yardımcısı Oğuzhan Asiltürk'ün üstleneceği iddia edilmektedir.

Haberin devamında ise parti içi tepkileri yumuşatmaya çalışan Yılmaz'ın, RP ile koalisyon kurulması halinde istifa edeceğini açıklayan Kaya Erdem'i ikna etme çalıştığı ifade edilmektedir.

İÇERİK	TÜRKİYE ANAREFAH'IN İŞİ ZOR	TÜRKİYE HÜKÜMET AY SONU HAZIR	CUMHURİYET MALİYE VE KÜLTÜR PAZARLIĞI
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ üst	Orta
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı-Karikatür
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	Açıklama	İddia-Eleştiri
HABERİN KAYNAĞI	RP	Erbakan	ANAP ve RP Kurmayları
HABERDE TARAFLILIK	Var	Yok	Var
HABERDE YORUM	Var	Yok	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Yok	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok	Var
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok	Yok

Tablo 22: 22 Şubat 1996 Perşembe, Türkiye ve Cumhuriyet Gazeteleri

Haberin yanında verilen karikatürde Yılmaz, kadın ayakkabılarıyla koalisyon levhası yönünde yürürken gösterilmektedir. Aynı karikatürde ise Erbakan Yılmaz'ın kucagında yer almaktadır. Karikatürde ayrıca Yılmaz'ın tıpkı bir kadın gibi Erbakan'ı emzirdiği ve Erbakan'ın ise sağ elindeki biberonla Yılmaz'a süt verdiği görülmektedir. Söz konusu karikatürde Yılmaz seçim öncesi sözlerine sadık kalmamakla suçlanmakta ve bu nedenle kadın kılığında gösterilmektedir.

Sabah gazetesi manşette "Erdem'in İstifa Mektubu" başlığıyla duyurduğu haberinde Kaya Erdem'in RP ile koalisyon kurulması halinde işleme konulmak üzere bir istifa mektubu hazırlayarak arkadaşı Safa Giray'a verdiği iddia edilmekte, Kaya Erdem'in fotoğrafıyla birlikte bu mektubun içeriği de kamuoyuna duyurulmaktadır.

Gazete ikinci haberinde ANAP'ın liberal milletvekillerinden olan Güneş Taner, Rüştü Saracoğlu ve İlhan Kesici'nin bakanlık bekledikleri ve bu nedenle Yılmaz'a karşı aktif bir tutum sergilemedikleri ifade edilmektedir.

Çiller'in eşiyle birlikte Uludağ'da tatil yaparken gazetecilerin sorularını cevaplandığı ve bir soru üzerine Yılmaz'ın bir kaç aylık başbakanlık ve koltuk hırsı uğruna RP'yi iktidara taşıdığını söylediği belirtilmektedir.

İÇERİK	SABAH ERDEM'İN İSTİFA MEKTUBU	BAKANLIK BEKLEYEN LİBERALLER SUSKUN	ÇİLLER: TÜRKİYE'YE ÇOK YAZIK
HABERİN KONUMU	Manşet	Orta	Sağ alt
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Fotoğraf
HABERİN NİTELİĞİ	İddia-Açıklama	İddia	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Kaya Erdem	Belirsiz	Çiller
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Yok
HABERDE YORUM	Var	Var	Yok
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var	Yok
HABERDE SONUÇ	Yok	Var	Yok

Tablo 23: 22 Şubat 1996 Perşembe, Sabah Gazetesi

Bizim City köşesinde "Hoca bayramda kimseyi kırmaz" yazısı ile verilen karikatürde çocuğunu Erbakan'ın yanına getiren bir adamın Erbakan'a dönerek "amcası bizim küçüğü de şerif yapsanız, o da çok heves etti de" şeklinde konuştuğu görülmektedir.

Hürriyet gazetesinin manşetinde, Necmettin Erbakan ile yapılan röportaj yer almaktadır. "Ben Değişmedim" başlığıyla verilen haberde Erbakan'ın çeşitli konulardaki açıklamalarına yer verilmektedir. Haber ile birlikte röportaj esnasında çekilen fotoğrafın altında Erbakan'ın konuşurken ilginç hareketler yaptığı ve bir ara çizgi film kahramanı He-MAN gibi güç bende artık dercesine yumruklarını sıktığı yorumu yapılmaktadır.

"ANAYOL için Son Atak" başlığıyla sunulan ikinci haberde, ANAP ile DYP kurmayları arasında iki gündür gizli temaslar yapıldığı, iki parti kurmaylarının Yılmaz ve Çiller'i biraraya getirmek için yoğun çaba harcadığı vurgulanmaktadır. Haberde ayrıca ANAYOL için yeni bir

formül önerildiği, 1 Ekim'e kadar üçüncü kişinin başbakanlığında ANAP-DYP koalisyonu kurulacağı iddiaları yer almaktadır.

İÇERİK	HÜRRİYET BEN DEĞİŞMEDİM	ANAYOL İÇİN SON ATAĞ	DYP BİZE MESAJ GÖNDERİYOR
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ alt	Sol orta
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	Röportaj	İddia	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Erbakan	ANAP ve DYP	Erbakan
HABERDE TARAFLILIK	Yok	Var	Yok
HABERDE YORUM	Var	Var	Yok
HABERDE EKSİK YÖN	Yok	Var	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Yok	Var	Yok
HABERDE SONUÇ	Yok	Var	Var

Tablo 24: 22 Şubat 1996 Perşembe, Hürriyet Gazetesi

Hürriyet gazetesinin üçüncü haberinde ise Erbakan'ın DYP'den kendilerine mesaj geldiğini, eğer ANAP'la görüşmelerden sonuç alamazlarsa DYP ile koalisyon kuracaklarını açıkladığı belirtilmektedir.

3- 23 Şubat 1996 Cuma

Türkiye gazetesi, Yılmaz'ın yürürken çekilmiş fotoğrafıyla birlikte "Pürüz Azaldı" başlığıyla manşetten verdiği haberde, Yılmaz ile Erbakan arasında varılan mutabakatın ardından bakanlıkların dağılımı için kurulan komisyonun bugün toplanacağı belirtilerek, RP Genel Başkan Yardımcısı Şevket Kazan'ın "büyük mesafe katettik, inşallah neticeye varacağız, iki lider yarın yeniden bir araya gelerek son pürüzleri giderecek" şeklindeki açıklamasına yer verilmektedir. Haberin devamında Yılmaz ve Erbakan'ın yarın mutabakata varmaları durumunda Bakanlık dağılımı konusunda görüşecekleri belirtilmekte, bazı milletvekillerin isimleri sıralanarak bu kişilerin bakan olmasına kesin gözüyle bakıldığı gazete tarafından iddia edilmektedir.

Türkiye gazetesindeki ikinci haberde, ANAP Ankara il teşkilatı Kadınlar Komisyonu Başkanı Ayşe Şen'in, "Yılmaz ve genel merkezin

aldığı bütün kararları destekledikleri" şeklindeki açıklaması, "kadınlardan tam destek" başlığıyla genelleştirilerek verilmektedir.

İÇERİK	TÜRKİYE PÜRÜZ AZALDI	KADINLARDAN TAM DESTEK	MUHALEFETE HAZIRLANIYORUZ
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ üst	Sol alt
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	Açıklama	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Şevket Kazan	Muhabir	Yaşar Dedelek
HABERDE TARAFLILIK	Var	Yok	Yok
HABERDE YORUM	Var	Yok	Yok
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Yok	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok	Yok
HABERDE SONUÇ	Yok	Yok	Yok

Tablo 25: 23 Şubat 1996 Cuma, Türkiye Gazetesi

Gazetede üçüncü haberde ise DYP Genel Başkan Yardımcısı Yaşar Dedelek'in "Muhaletefe Hazırlanıyoruz" şeklindeki açıklamaları yer almakta, haberin devamında ANAP-RP görüşmelerinin bozulması durumunda üçüncü kişinin başbakanlığı dahil ANAYOL'u yeniden görüşebileceklerini ifade ettiği belirtilmektedir.

Cumhuriyet gazetesi "Görüşmeler Ekonomide Kilitlendi" başlığıyla verdiği haberde, gizli yapılan görüşmelere ait olduğu iddia edilen gelişmelere yer vermekte, RP'nin Maliye Bakanlığı ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlıklarını istediği, bu nedenle de görüşmelerin sonuçlanmadığı, konunun yarınki liderler toplantısında aşılmaya çalışılacağı belirtilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinin ikinci haberinde, ANAP içerisindeki liberal kanada mensup milletvekillerinin ANAP-RP koalisyonuna karşı olduğu ve bu koalisyonun kurulması halinde Kaya Erdem ve Safa Giray'ın istifa edeceklerini açıkladıkları, Işın Çelebi'nin de aralarında yer aldığı bazı milletvekillerinin istifa etme yada güvenoyu vermeme konularını tartıştıkları iddia edilmektedir.

İÇERİK	CUMHURİYET GÖRÜŞMELER EKONOMİDE KİLİTLENDİ	LIBERALLER İSTİFA YOLUNDA	ANLAMSIZ BİR KOALİSYON
HABERİN KONUMU	Sağ üst	Sağ orta	Sağ alt
HABERİN SUNUMU	Yazı	Yazı	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	İddia-Açıklama	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	S. Giray, K.Erdem	Çiller
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Yok
HABERDE YORUM	Var	Var	Yok
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var	Yok
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Yok

Tablo 26: 23 Şubat 1996 Cuma, Cumhuriyet Gazetesi

Diğer haberde, Bursa'da ailesiyle birlikte tatil yapan Çiller'in gazetecilerin sorularını cevapladığı "hiç merak etmeyin. Bu ülkenin geleceğinin parlak olmasını temin edeceğiz" dediği belirtilmektedir.

İÇERİK	SABAH SAFA BEY DE İSYAN ETTİ	ERDEM: REFAH ANAP'I YUTAR	BABA YAPMA	...VE SUSAN- LAR	ÇELEBİ: GANİMET PAYLAŞI- YORLAR
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ üst	Orta	Sol alt	Sol orta
HABERİN SUNUMU	Yazı- Fotoğraf	Yazı- Fotoğraf	Yazı- Fotoğraf	Yazı- Fotoğraf	Yazı- Fotoğraf
HABERİN NİTELİĞİ	Açıklama	Açıklama	İddia	Eleştiri	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Safa Giray	Kaya Erdem	Belirsiz	Belirsiz	Yok
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var	Var	Yok
HABERDE YORUM	Var	Var	Var	Var	Yok
HABERDE EKSİK YÖN	Yok	Var	Var	Var	Yok
HABERDE ÖN YARGI	Yok	Var	Var	Var	Yok
HABERDE SONUÇ	Var	Yok	Var	Var	Var

Tablo 27: 23 Şubat 1996 Cuma, Sabah Gazetesi

Sabah gazetesi manşetten verdiği "Safa Bey de İsyan Etti" başlıklı haberinde, Safa Giray'ın ANAP'ın "Safa Bey'i ve Özal'ın Gözbebeği" olduğu vurgusu yapılarak Giray'ın Kaya Erdem ile birlikte ANAP'tan ayrılacağını açıkladığı ve Yılmaz'ı ANAP'ı tanınmaz hale getirmekle suçladığı ifade edilmektedir.

Sabah gazetesindeki ikinci haberde Kaya Erdem'in açıklamalarına yer verilmekte, Erdem'in RP ile hükümet kurulması halinde RP'nin ANAP'ı yutacağı doğrultusundaki açıklamalarına değinilmektedir. Haberin yanında verilen fotoğrafta Kaya Erdem ile ANAP'ın kurucusu ve eski genel başkanı Turgut Özal'ın resmi verilmekte, resmin altında ise Erdem'in yıllarca Özal'la yanyana çalıştığı ve Özal'ın sağ kolu olduğu vurgusu yapılmaktadır.

ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ın ailesiyle çekilmiş fotoğrafıyla birlikte sunulan diğer haberde, RP ile koalisyon kurmaya hazırlanan Yılmaz'ın evinde de tepki gördüğü iddia edilmektedir. "Baba Yapma" başlığıyla verilen haberde Yılmaz'ın Almanya'da okuyan oğlu Yavuz'un babasını arayarak RP ile koalisyon kurmasını istediği, Yılmaz'ın eşi Berna Hanımın da oğlunun fikrine katıldığı iddiaları yer almaktadır.

Dünkü haberin ardından bugün de Sabah gazetesinde "Ve Susanlar" başlığıyla İlhan Kesici, Güneş Taner ve Rüştü Saracoğlu'nun resimleri gösterilmekte, bu kişilerin bakanlık bekledikleri için RP ile kurulacak koalisyona karşı tepki göstermedikleri iddia edilerek, bu kişiler hedef gösterilmektedir.

ANAP'ın liberal kanat milletvekili Işın Çelebi'nin resmi ile açıklamalarına yer verilen bir diğer haberde, Çelebi'nin Yılmaz'ı eleştirdiği ve Yılmaz ile Erbakan'ı "ganimet paylaşmakla" suçladığı açıklanmaktadır.

Bizim City'de ise şerif makamındaki Yılmaz resim çektirirken gösterilmekte, Erbakan'a "bir resim çektirmek için vaktim var di mi"

şeklinde seslendiği, buna karşılık Erbakan'ın "kısa olsun ama" dediği görülmektedir.

Hürriyet gazetesi "Çiller'e Baskı" başlığıyla verdiği manşet haberinde DYP'li bir yöneticinin ANAP'la görüşmelerin sürdüğü ve ülkeyi RP'ye bırakmaması için Çiller'i fedakarlığa zorladıklarını açıkladığı belirtilmektedir. Çiller'in tatilde çekilmiş fotoğrafının da sunulduğu, Çiller'in bu konuda bir yorum yapmadığı belirtilen haberde ayrıca DYP'de Necmettin Cevheri, Yalım Erez ve Saffet Arıkan Bedük ile ANAP'lı Ülkü Güney'in yürüttüğü temasların olumlu geçtiği ve üçüncü kişinin başbakanlığında sekiz aylık bir ANAP-DYP koalisyonunun kurulacağı iddia edilmektedir.

İkinci haberde ise ANAP ve RP arasında sürdürülen görüşmelerle ilgili olarak fotoğrafla birlikte bakanlık görüşmelerinin sürdüğü, bu doğrultuda ANAP'ın İçişleri Bakanlığı konusunda ısrarlı olduğu iddialarına yer verilmektedir.

Hürriyet gazetesindeki son haberde, Erbakan'ın açıklamalarına yer verilmekte, Erbakan'ın "zehir zemberek" açıklamalar yaptığı yorumu yapılmakta ve Erbakan'ın "RP en büyük parti olduğu için hükümet kurması doğaldır demeyenlerde bir hastalık olduğu" yönünde konuştuğu belirtilmektedir.

İÇERİK	HÜRRİYET ÇİLLER'E BASKI	ANAP İÇİŞLERİNDE ISRARLI	RP OLMASIN DİYEN HASTADIR
HABERİN KONUMU	Manşet	Sağ üst	Sağ alt
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Fotoğraf	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	İddia	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	Belirsiz	Erbakan
HABERDE TARAFLILIK	Var	Yok	Yok
HABERDE YORUM	Var	Var	Yok
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok	Yok
HABERDE SONUÇ	Var	Yok	Yok

Tablo 28: 23 Şubat 1996 Cuma, Hürriyet Gazetesi

4- 24 Şubat 1996 Cumartesi

Türkiye gazetesi "Uzatıyorlar" başlığıyla verdiği haberinde, bakanlıkların paylaşımı konusundaki pürüzlerin henüz giderilemediğini ve iki liderin "iki ileri bir geri" görüntüsü verdiğini belirtmektedir. Haberde ayrıca ANAP RP görüşmeleri sürerken ANAYOL için temaslar yapıldığı iddialarının ortaya atılmasının RP'lileri kızdırdığı ifade edilmektedir.

Aynı gazetede ki diğer haberde DYP'nin ANAP'a RP ile kuracağı şartlarda bir koalisyon teklif ettiği, DYP kurmaylarınca yapılan bu son teklifin siyasi kulislere bomba gibi düştüğü iddia edilmektedir.

Cumhuriyet gazetesi "Çerçeveyi Liderler Çizecek" başlığıyla verdiği haberinde üç gündür ANAP ve RP heyetlerince sürdürülen görüşmelerde Maliye Bakanlığı ve ekonomi yönetimi konularında anlaşma sağlanamadığı iddia edilmektedir. Yılmaz'ın "kimse bu iş bitti sanmasın" şeklinde açıklama yaptığı belirtilen haberin devamında ANAP Genel Başkan Yardımcısı İlker Tuncay'ın " iyi niyet ve gayretlerimize rağmen hükümet kurulmazsa bunun sorumlusu ANAP olmayacaktır" dediği ifade edilmektedir.

Haberin yanında çizilen karikatürde camiye andıran ve kapısında "şeriât düzeni" yazan bir kubbe üzerinde bulunan Erbakan'ın, aşağıda bulunan Mesut Yılmaz'a üzerinde "laik oy" yazılı tuğla verirken görülmektedir.

Cumhuriyet gazetesindeki ikinci haberde, ANAP milletvekilleri Safa Giray ile Kaya Erdem'in RP ile hükümet kurulması halinde istifa edeceklerini açıkladıkları ve ayrıca ANAP içerisinde bir çok milletvekilinin ANAP-RP hükümetine güvenoyu vermeyecekleri iddia edilmekte, ancak haberde belirtilen "birçok milletvekillerinin kimler olduğu" açıklanmamaktadır.

İÇERİK	TÜRKİYE UZATIYORLAR	TÜRKİYE ŞOK TEKLİF	CUMHURİYET ÇERÇEVEYİ LİDERLER ÇİZECEK	CUMHURİYET ANAP'TA RP TEDİRGİNLİĞİ
HABERİN KONUMU	Sol orta	Alt orta	Sol orta	Sol alt
HABERİN SUNUMU	Yazı	Yazı	Yazı	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia-Açıklama	İddia	İddia-Açıklama	İddia
HABERİN KAYNAĞI	Melih Gökçek	DYP	Yılmaz	Safa Giray Kaya Erdem
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Yok	Var	Yok	Var

Tablo 29: 24 Şubat 1996 Cumartesi, Türkiye ve Cumhuriyet Gazeteleri

Sabah gazetesi manşetten verdiği haberinde "Yılmaz Zorda" başlığını kullanmaktadır. Haberde bir yandan Erbakan'ın gittikçe ağırlaşan şartlarının, diğer yandan ise ANAP'ın liberal milletvekillerinin peşpeşe gelen istifa tehditlerinin Yılmaz'ı bunalttığı iddia edilmekte, bu iddia Yılmaz'ın eli altında sıkıntılı bir şekilde görüldüğü bir fotoğraf ile desteklenmektedir.

İkinci haberde Sabah muhabiri Seda Güler, Mesut Yılmaz'ın eşi Berna Yılmaz'dan ilk günlerde yaptığı "RP ile koalisyon kurması halinde onu boşarım" şeklindeki açıklamaları doğrultusunda hareket etmesini istemektedir. Berna Yılmaz'ın fotoğrafının altında ise Berna Hanımın çağdaş Türk kadınının son umudu olduğu vurgulanarak, ortada kadınlar aleyhine bir durum varmış izlenimi yaratılmak istenmekte ve bu sebeple Berna Yılmaz'ın "kadınlara sahip çıkması" istenmektedir.

Çiller'in fotoğrafıyla birlikte sunulan diğer haberde Çiller'in ANAP-RP görüşmelerinin bir ayda Türkiye'ye bir yıl kaybettirdiğini söylediği ifade edilmektedir.

ANAP'lı Süha Tanık'ın resmiyle verilen diğer haberde, Tanık'ın RP ile koalisyon kurulması halinde tıpkı Kaya Erdem ve Safa Giray gibi istifa edeceğini açıkladığı belirtilmektedir.

Sabah gazetesinde bu konudaki dördüncü haberde yine ANAP'lı liberal üç milletvekilinin resmiyle birlikte, İlhan Kesici, Güneş Taner ve Rüştü Saracoğlu koltuk uğruna suskun kalmakla suçlanmaktadır.

İÇERİK	SABAH YILMAZ ZORDA	BERNA HANIM'IN KUTSAL GÖREVİ	BİR AYDA BİN YIL KAYBETTİK	TANIK: BEN DE İSTİFA EDERİM	SUSKUN- LARDAN DÜN DE TİK YOK
HABERİN KONUMU	Manşet	Orta	Sağ üst	Sol üst	Sol orta
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı-Fotoğraf	Yazı - Fotoğraf	Yazı - Fotoğraf	Yazı - Fotoğraf
HABERİN NİTELİĞİ	İddia	Eleştiri	Açıklama	Açıklama	Eleştiri
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	Belirsiz	Çiller	Süha Tanık	Belirsiz
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Var	Var	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var	Var	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Var	Var	Var

Tablo 30: 24 Şubat 1996 Cumartesi, Sabah Gazetesi

Bizim City'de Erbakan'ın Yılmaz'ı elma şekeriyle kandırdığı esprisi yapılmaktadır. Elinde elma şekeriyle görülen Mesut Yılmaz'ın yanındaki arkadaşlarından birinin "şeriflik, bakanlıklar, KİT'ler filan tamam da, şu elma şekerini vermesi biraz midemi bulandırdı" şeklindeki sözleri karikatürde yer almaktadır.

Hürriyet gazetesi manşetten "Dönüşüm Komedi" başlığıyla verdiği haberinde ANAP ve RP'yi eleştirmekte, "ANAP ve RP tarafsız bürokratlarca yönetilmesi gereken TRT, Anadolu Ajansı ve Basın Yayın

Genel Müdürlüğü'nün de dönüşüme tabi tutulması için anlaştıkları" iddia edilmektedir. Haberin yanında verilen fotoğrafta ise Erbakan ile oğlu Fatih birlikte görülmekte, bu ise "baba oğulun örnek şıklığı" altbaşlığıyla sunulmaktadır.

İÇERİK	HÜRRİYET DÖNÜŞÜM KOMEDİSİ	CHP'Lİ KESKİN: YAĞMA ORTAKLIĞI
HABERİN KONUMU	Manşet	Orta
HABERİN SUNUMU	Yazı - Fotoğraf	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	İddia - Eleştiri	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	Adnan Keskin
HABERDETARAFLILIK	Var	Yok
HABERDE YORUM	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Var	Yok
HABERDE ÖNYARGI	Var	Yok
HABERDE SONUÇ	Var	Yok

Tablo 31: 24 Şubat 1996 Cumartesi, Hürriyet Gazetesi

Hürriyet gazetesi ikinci haberinde CHP Genel Sekreteri Adnan Keskin'in açıklamalarına yer vererek, Keskin'in "ANAREFAH bir yağma ortaklığıdır" şeklindeki sözleri yansıtılmaktadır.

5- 25 Şubat 1996 Pazar

Türkiye gazetesi manşetten verdiği haberinde "Anlaşamadılar" başlığını kullanmaktadırlar. Erbakan ve Yılmaz'ın fotoğraflarıyla birlikte sunulan haberde iki liderin ayrı ayrı düzenlediği basın toplantılarında kendilerine göre anlaşamama nedenlerini anlattıkları belirtilmektedir.

Haberin altında verilen bir diğer haberde, Çiller'in ANAREFAH koalisyonunun kurulmamasından memnunluk duyduğu belirtilmekte, ayrıca Çiller'in "DYP ile ANAP arasında bir koalisyon imkanı olduğu" şeklindeki açıklamaları da haberde yer almaktadır.

Gazetede üçüncü haberde ANAP-RP görüşmelerinin olumsuz bir şekilde sonuçlanmasının ANAYOL ümitlerini kuvvetlendirdiği iddia

edilerek, ANAP ve DYP kurmayları arasında üç formül üzerinde görüşmeler yapıldığı belirtilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinin bugünkü sayısında konuyla ilgili bir haber ve karikatür yer almaktadır. "Anlaşamadılar" şeklinde manşetten verilen haber ANAREFAH'ın sonuç vermediği şeklinde devam etmekte, haberin devamında ise iki liderin anlaşamama nedenlerini düzenledikleri basın toplantısıyla kamuoyuna açıkladıkları ifade edilmektedir. Haberde ayrıca DYP ile ANAP arasında ANAYOL temasları olduğu ve bu doğrultuda ANAP Başkanlık Divanının DYP ile işbirliği yapılabileceği yönünde karar aldığı Çiller'in de ANAP ile koalisyonla sıcak baktığı ileri sürülmektedir. Haberin yanında yer alan karikatürde ise, RP ve DYP yazılı kapılar arasında bir sandalyeye ayağından zincirle bağlanan Yılmaz'ın RP yazılı kapıdan çıkıp DYP yazılı kapıya doğru yürüdüğü görülmektedir.

İÇERİK	TÜRKİYE ANLAŞA- MADILAR	TÜRKİYE ÇİLLER MEMNUN: KAMUOYU DERİN BİR NEFES ALDI	CUMHURİYET ANLAŞAMA- DILAR	CUMHURİYET ANAYOL'A ÜÇ FORMÜL
HABERİN KONUMU	Manşet	Orta	Manşet	Sol orta
HABERİN SUNUMU	Yazı - Fotoğraf	Yazı	Yazı-Karikatür	Yazı
HABERİN NİTELİĞİ	Açıklama	Açıklama	İddia	İddia
HABERİN KAYNAĞI	Erbakan - Yılmaz	Çiller	Yılmaz-Çiller	Parti Kurmayları
HABERDE TARAFLILIK	Yok	Yok	Var	Var
HABERDE YORUM	Yok	Var	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Yok	Yok	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Yok	Yok	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Var	Var

Tablo 32: 25 Şubat 1996 Pazar, Türkiye ve Cumhuriyet Gazeteleri

Sabah gazetesi m n  ette "Yılmaz Pes Etti" ba lı ıyla kamuoyuna duyurdu u haberinde, ANAP-RP g r   melerinin tam sonuca ba lanırken kesildiği, Yılmaz'ın RP ile koalisyonu g    alamadığını belirtmektedir. Haberde Yılmaz'ın vatandaşlardan hatta e i ve oğlundan bile tepki gördüğü, aslında kurulmasını istemesine rağmen RP ile koalisyonun ger ekle medi i belirtilmektedir. Haberin yanında verilen fotoğrafın altında ise "zoraki nikah masada kaldı" altba lı ı atılarak iki liderin de çok istemelerine rağmen anla amadıkları yorumu yapılmaktadır.

Sabah gazetesinde yer alan diğer haberde DYP'li Yalım Erez ve ANAP'lı  lk  Güney ve Mustafa Ta ar'ın ANAYOL için bulu tukları iddiaları yer almaktadır. "Ya ANAYOL Ya Seçim"  eklinde sunulan haberde başka alternatif olmadığı vurgulanmaktadır.

��ERİK	SABAH YILMAZ PES ETTİ	YA ANAYOL YA SEÇİM	DYP ANAP �MKANI VAR	ECEVİT: BU SONUÇ SEVİNDİRİCİ
HABERİN KONUMU	Man�et	Sa� orta	Sol �st	Sol �st
HABERİN SUNUMU	Yazı - Fotoğraf	Yazı	Yazı - Fotoğraf	Yazı- Fotoğraf
HABERİN N�TELİ�İ	İddia - Eleştiri	İddia	Açıklama	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Belirsiz	Belirsiz	�iller	Ecevit
HABERDE TARAFLILIK	Var	Var	Var	Var
HABERDE YORUM	Var	Var	Var	Yok
HABERDE EKSİK Y�N	Var	Var	Yok	Var
HABERDE ÖNYARGI	Var	Var	Yok	Yok
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Var	Var

Tablo 33: 25 Şubat 1996 Pazar, Sabah Gazetesi

Çiller'in tatil esnasında çekilmiş foto rafıyla birlikte verilen bir başka haberde,  iller'in ANAP-DYP koalisyonunun kurulabilece ini açıkladığı belirtilmektedir.

Ecevit'in küçük bir fotoğrafıyla birlikte verilen haberde, Ecevit'in ANAREFAH'ın kurulmamasından memnun olduğunu açıkladığı ve bu sonucu sevindirici bulduğu ifade edilmektedir. Ecevit'in konuşmasının hemen altında ise CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın ANAREFAH pazarlığının kesilmesi konusunda yorum yapmadığı, "konuşmak için henüz erken" şeklinde değerlendirmede bulunduğu belirtilmektedir.

Sabah gazetesinde bu konudaki diğer haberde ANAP Genel Başkan Yardımcısı İmren Aykut'un DYP'ye yeşil ışık yaparak " şu andan sonra herşey olabilir" şeklinde açıklama yaptığı ifade edilmektedir.

İÇERİK	SABAH BAYKAL: KONUŞMAK İÇİN ERKEN	SABAH AYKUT: ARTIK HERŞEY OLABİLİR	SABAH ÇİLLER YILMAZ ZİRVESİ HAZIRLIĞI	HÜRRIYET ANAYOLA DÖNÜŞ
HABERİN KONUMU	Sol orta	Sol alt	Orta	Sürmanşet
HABERİN SUNUMU	Yazı-Fotoğraf	Yazı	Yazı	Yazı-Fotoğraf
HABERİN NİTELİĞİ	Açıklama	Açıklama	Yorum	Açıklama
HABERİN KAYNAĞI	Baykal	İmren Aykut	DYP-ANAP	Yılmaz
HABERDE TARAFLILIK	Yok	Yok	Var	Var
HABERDE YORUM	Yok	Yok	Var	Var
HABERDE EKSİK YÖN	Yok	Yok	Var	Var
HABERDE ÖNYARGI	Yok	Yok	Var	Var
HABERDE SONUÇ	Var	Var	Var	Var

Tablo 34: 25 Şubat 1996 Pazar, Sabah ve Hürriyet Gazeteleri

Sabah gazetesindeki son haberde ise Çiller ve Yılmaz'ın bugün yada engeç yarın bir araya gelmelerinin beklendiği iddia edilmektedir.

Bizim City köşesinde ise RP ile koalisyon görüşmelerinden çıkan Yılmaz'ın arkadaşlarına dönerek "maalesef anlaşılamadık" dediği, arkadaşlarının ise bu habere sırtarak "ya vah vah, oh be" şeklinde cevap

verdikleri görülmektedir. Bu karikatürle ANAREFAH'ın kurulmamasının ANAP'ta sevinçle karşılandığı vurgusu yapılmaktadır.

Hürriyet gazetesi, Yılmaz ve Erbakan'ın son anda anlaşamamasını "ANAYOL'a Dönüş" şeklinde sürmanşetten vermektedir. Haberde ANAP-RP hükümetinin kurulması için sürdürülen görüşmelerin sonuç vermediği, bu sebeple gözlerin artık ANAYOL'a çevrildiği iddia edilmektedir. Hürriyet gazetesi sözkonusu haberinde görüşmelerin sona ermesinde RP'nin daha önce ANAP'a bıraktığı kabul ettiği ekonomiyle ilgili bazı bakanlıkları ve Diyanet'i almak istemesinin rol oynadığı belirtilmektedir.

III. DEĞERLENDİRME

Bu çalışma kapsamında incelenen Türkiye, Cumhuriyet, Sabah ve Hürriyet gazetelerinin haberlerinde ANAP ve RP arasında yapılan koalisyon görüşmelerine öncelik verdikleri görülmektedir. ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz ile RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan arasındaki sözkonusu müzakerelerin başladığı 14 Şubat 1996 Çarşamba gününden, görüşmelerin sonuçlandığı 25 Şubat 1996 pazar gününe kadar incelenen dört gazetede konuyla ilgili toplam 116 haber yayınlandığı ve bu haberlerin büyük bölümünün de manşetten verildiği ortaya çıkmaktadır.

Haberlerin sunumunda dikkat çeken bir diğer nokta da büyük çoğunluğunun fotoğrafla birlikte verilmesi olmaktadır. İkna ve inandırıcılığı artırmak, ayrıca yazıdaki ifadeleri kuvvetlendirmek amacıyla haberlerin büyük çoğunluğunun yazı ve fotoğraftan oluştuğu görülmektedir.

Haberlerin niteliği incelendiğinde daha ziyade iddia nitelikleri taşıdıkları görülmektedir. Sözkonusu haberler içerisinde bir haberin bilgilendirme amacı taşıdığı, haberlerden ikisinin ropörtaj, sekizinin iddia açıklama, dokuzunun eleştiri ve iddia eleştiri, otuz altısının açıklama, ellisinin ise iddia niteliği taşıdığı ortaya çıkmaktadır.

Haber kaynakları açısından yapılan incelemede gazetelerin haberlerini sağlıklı kaynaklara dayandırmadıkları görülmektedir. Bu doğrultuda 5 haber yabancı kaynaklara dayandırılırken, 11 haber de kaynak olarak parti kurmayları, seçmenler ve parti yetkilileri gibi netlik arzetmeyen ifadeler kullanılmakta buna karşılık 29 haberde ise kaynak belirtilmemektedir.

Gazetelerin haber sunumunda yoruma kaçmamaları gerekmekte birlikte dört gazetede yer alan haberlerden seksen yedisinde yorum yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde gazetelerin büyük çoğunluğunun haber seçiminde ve yayınlanmasında taraflı davrandıkları olaylara önyargılı yaklaştıkları görülmektedir. Gazete haberlerinin yarısına yakınının doğruluk niteliğinden uzak olduğu, haberde yer alan olay ya da iddiaların gelişmelerle doğrulanmadığı ortaya çıkmaktadır.

Yapılan içerik analizi sonucunda Türkiye, Cumhuriyet, Sabah ve Hürriyet gazetelerinin ANAP ve RP arasında yapılan koalisyon görüşmeleri süresince koalisyon kurulmaması doğrultusunda yayın yaptıkları, böylece taraflı davrandıkları, haberler arasında yorum yaparak görüşmelere etki etmek istedikleri göze çarpmaktadır. Bu gazeteler içerisinde özellikle Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinin görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanması doğrultusunda açık ve net bir tavır aldıkları ortaya çıkmaktadır. Sabah gazetesinde görüşmeler süresince Mesut Yılmaz'ı suçlayıcı yayınlara başvurularak, Yılmaz'ın RP'ye teslim olduğu, kayıtsız şartsız her isteğine boyun eğdiği iddia edilmekte, RP'nin iktidara gelmesinin Türkiye'yi karanlığa götüreceği, ayrıca Batı ve ABD ile aramızın açılacağı gibi yorumlar yapıldığı görülmektedir.

Sabah gazetesinde ayrıca ANAP içerisinde RP ile koalisyon kurulmasından rahatsızlık duyan milletvekilleri olduğu, ancak bazı liberal milletvekillerinin bakanlık uğruna sessiz kaldığı iddia edilmektedir. Gazete bu iddialarını üç gün boyunca üstüste sözkonusu milletvekillerinin resimlerini kullanarak ortaya koyma yolunu seçmektedir.

Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinin ise haberlerinde ANAP ve RP arasında koalisyon kurulmasına karşı çıkan kesimlerin görüşlerine öncelikle yer vererek, bu doğrultuda bir kamuoyu oluşturma çabası taşıdıkları ortaya çıkmaktadır. Bu iki gazetenin de tıpkı sabah gazetesi gibi ANAP içerisinde RP ile koalisyon kurulmasına karşı çıkan milletvekillerinin olduğu, RP ile hükümet kurulması halinde bu kişilerin istifa edecekleri doğrultusunda yayın yapılmaktadır. Haberlerin yanı sıra Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan karikatürlerle, Sabah gazetesinde günlük olarak yer alan çizgi dizi Bizim City köşesinde Yılmaz ve Erbakan eleştirilmekte, hatta bu köşede bazı günlerde bu kişilere karşı aşağılayıcı ifadeler ve çizgiler kullandığı ortaya çıkmaktadır.

Türkiye gazetesinin ise görüşmeler süresince ANAP-RP koalisyonuna karşı çıkmakla birlikte diğer üç gazeteye nazaran daha ılımlı bir yayın politikası izlediği görülmektedir. Gazete görüşmelerin uzamasını "Zor Pazarlık", "Bitmeyen Pazarlık", "Uzatıyorlar" şeklinde sitemkar ve eleştirel bir üslupla değerlendirirken; zaman zaman "Arkası Yarın" şeklinde alaycı bir üslup da kullanmaktadır.

SONUÇ

Basın organları demokrasinin ve toplumsal yaşamın vazgeçilmez unsurlarından bir tanesidir. Bu vazgeçilmezlik unsuru basın organlarının önemini giderek artırmakta; yasama, yürütme ve yargının ardından dördüncü bir güç olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Basının bu gücü bütün demokratik ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de bu şekilde değerlendirilmektedir.

Basın organları toplumdaki çeşitli olayları okuyucu kitlelerine duyururken objektif olmalı, gerçekleri göz ardı etmemelidir. Basın organlarının yayınlarında, ne ölçüde objektif davrandıklarını tespit etmek çok güç olmaktadır. Yansız gibi görünen basın organları gerçek olmayan haber ve bilgileri sunabilmekte, böylece yanlış bilginin doğru olduğuna kamuoyunu inandırmaya çalışabilmektedir. Bu durumda hangi bilgilerin gerçek, hangilerinin gerçek dışı olduğunu anlamak güçleşmektedir. Bugün için basın organlarının yayınlarında objektif davranıp davranmadıkları tartışmalı bir konu olmakla birlikte, halkın basın organlarının güvenilirliğine olan inancını her geçen gün yitirdiği sıkça dile getirilmektedir. Bunun temel sebeplerinden bir tanesi ve en önemlisi; özellikle ülkemizdeki basın organlarının kullandığı çeşitli yönlerdirme teknikleriyle objektiflik ilkesinden uzaklaşması, kamuoyunu etkileme ve istediği doğrultuda biçimlendirme çabaları taşımasıdır. Böylece haber ve bilgi verme adı altında basın; belirli fikirlerin savunuculuğunu yapabilmekte, bunları toplum fertlerine empoze etme, bireylerin fikirlerini değiştirme, hatta bireyin siyasal karar alma sürecini etkileme gibi çalışmaları yürütebilmektedir.

Halbuki basının haber ve bilgi vermedeki asıl amacı, kendisine veya belirli bir zümreye çıkar sağlamak değil; topluma doğru enformasyon sunarak, kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkı sağlamak olmalıdır. Basının bu asli fonksiyonunu istenilen anlamda yerine getirmesi, demokratik toplumun oluşması, yaşaması ve denetlenmesine büyük katkılar sağlayacaktır. Demokratik ülkelerde yasama, yürütme ve yargı ile ilgili yasal düzenlemeleri yapacak kişileri seçim yoluyla belirli

bir süre için işbaşına getiren toplum, bu kurumların nasıl çalıştıklarını, görevlerini yerine getirip getirmediğini, varsa aksaklık ve eksikliklerinin neler olduğunu genellikle basın yoluyla takip etmektedir. Bu durumda basın organları; tüm bu görevleri toplum adına üstlenmekte, adeta toplumun ağzı, gözü ve kulağı olmaktadır.

Demokrasilerde basın kamuoyunun sadece sesi değil, aynı zamanda onun motorudur. Basın kamuoyu oluşturmak ve etkilemekten ziyade, kamuoyunun serbestçe oluşmasına katkı sağlamalıdır. Dolayısıyla basının kamuoyunun motoru olmasını bu doğrultuda ele almak gerekmektedir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, basın organları bu görevini yerine getirirken zaman zaman asıl amacından sapmakta ve çeşitli nedenlerle kamuoyunu istedikleri biçimde yönlendirme çabalarını gütmektedir. İşte bu çalışmada böyle bir noktadan hareket edilerek, ülkemizdeki bazı basın organları içerik analizine tabi tutulmuş ve araştırma varsayımı test edilmiştir.

Türkiye'de 1995 genel seçimleri sonrasında ortaya çıkan tablo hiç bir partinin tek başına iktidara gelmesine imkan tanımadığından, iki ya da daha fazla partinin bir araya gelerek bir koalisyon hükümeti kurması gündeme gelmiştir. Seçim sonuçlarına göre en çok oyu alan parti olan RP'nin Genel Başkanı Necmettin Erbakan'a Cumhurbaşkanınca hükümeti kurma görevi verilmiş, Erbakan diğer parti liderleriyle yaptığı görüşmelerden bir sonuç alamayınca, bu kez görevi alan DYP Genel Başkanı Tansu Çiller liderler turuna çıkmıştır. Çiller'in görüşmeleri de başarısızlıkla sonuçlanınca, en çok milletvekiline sahip üçüncü parti olan ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'a bu görev verilmiştir. Diğer tüm parti liderleriyle bir dizi temaslar yürüten Yılmaz'ın, basında en çok yankı bulan görüşmesi Erbakan ile yaptığı görüşmeler olmuştur. Bu çalışmayla ANAP ve RP arasındaki sözkonusu görüşmelerin başladığı 14 Şubat 1996 ile 25 Şubat 1996 tarihleri arasındaki dönemde; Türkiye, Cumhuriyet, Sabah ve Milliyet gazetelerinin ANAP- RP görüşmelerine yaklaşımları ele alınmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen 11 günlük dönemde, sözkonusu gazetelerde konuyla ilgili toplam 116 adet haber yer almıştır. Bu haberler

arasından, 2 haber sürmanşetten sunulurken 37 haber ise manşetten verilmiştir.

Haber sunumunda dikkati çeken bir diğer nokta ise haberlerin büyük bir bölümünün fotoğraf ile birlikte sunulması olarak göze çarpmaktadır. Zira toplam 116 haberden 60 tanesi fotoğraf ile birlikte verilirken; 5 haberde ise fotoğrafın yanısıra karikatürün de kullanıldığı görülmüştür.

Tüm bunların yanısıra gazetelerin haber sunumunda yoruma kaçmamaları gerekirken sözkonusu gazetelerin buna riayet etmedikleri ortaya çıkmıştır. İçerik analizi sonucunda toplam 87 habere yorum karıştırıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda son yıllarda kamuoyunun basın organlarına olan güveninin her geçen gün azalmasında, habere yorum katılmasının da rolü olduğu söylenebilir.

Araştırma sonucunda sözkonusu gazetelerin tamamının RP ile ANAP arasındaki görüşmelere olumsuz yaklaştıkları, bunlar içerisinde özellikle Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinin Türkiye ve Hürriyet'e nazaran daha açık ve karşı bir tavır aldıkları görülmüştür. RP'nin iktidara gelmesinin Türkiye'yi karanlığa götüreceği, Batı ve ABD ile ilişkilerinin bozulacağı, sözkonusu gazeteler tarafından gerek haber, gerek fotoğraf, gerekse çizilen karikatürlerle sık sık açığa vurulmuştur.

Hürriyet gazetesinin ise koalisyona karşı olmakla birlikte ANAP'ı eleştirmekten kaçındığı, ancak bu koalisyona karşı çıkan kişi ve kesimlerin görüşlerine sıkça yer vererek, bu doğrultuda bir kamuoyu oluşturma çabası taşıdığı tespit edilmiştir.

Seçilen gazeteler içerisinde yer alan Türkiye'nin, diğer üç gazeteye nazaran daha ılımlı bir yayın politikası izlediği görülmüştür. Gazete bu koalisyona karşı olduğunu açıkça ifade etmemekle birlikte, "Zor Pazarlık", "Bitmeyen Pazarlık", "Başbakanlık Paylaşılamıyor" ve "Uzatıyorlar" şeklinde ifadeler kullanarak, 16 Şubat Cuma günkü sayısında olduğu gibi "Arkası Yarın" şeklinde sitem ve alay ifade edebilen yayınlara başvurmuştu

İki lider arasındaki görüşmeler uzadıkça gazetelerin tutumlarını sertleştirdikleri, eleştiri dozajını gittikçe artırdıkları görülmüştür. Sabah gazetesi, Yılmaz'ı açıkça eleştirerek "koltuk uğruna laik cumhuriyeti satma" şeklinde manşet atmış, Cumhuriyet gazetesi ise özellikle karikatürler ile iki lider hakkında yer yer eleştiri sınırını aşarak hakaret sınırına varan tutum sergilemiştir.

ANAP ve RP arasındaki görüşmelerin başarısızlıkla sona erdiği 25 Şubat tarihli gazeteler incelendiğinde, sergiledikleri tutum açıkça görülebilmektedir. Sabah gazetesi bunu okuyucularına "Yılmaz Çark Etti" başlığıyla sunarken, Hürriyet Gazetesi "ANAYOL'a Dönüş" şeklinde sürmanşet atmış, Türkiye ve Cumhuriyet gazeteleri ise "Anlaşamadılar" başlıklı manşeti kullanmıştır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, basının kamuoyunu oluşturma fonksiyonuna yönelik olarak yapılan bu çalışmada; Türkiye, Cumhuriyet, Sabah ve Hürriyet gazetelerinin ANAP ile RP arasında sürdürülen koalisyon görüşmeleri süresince, sözkonusu iki partinin bir koalisyon hükümeti kurmaması yönünde yayın politikası izledikleri, haber sunumunda yoruma kaçarak taraflı davrandıkları ve bu şekilde görüşmelere etki ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Yalçın: Görsel İktidar, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995.
- ALEMDAR, Korkmaz ve ERDOĞAN, İrfan: İletişim ve Toplum, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.
- : Popüler Kültür ve İletişim, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994,
- ALEMDAR, Zeynep: Oyunun Kuralı, Basında Özdenetim, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.
- ALTINDAL, O. Şengül ve İNCEOĞLU, Yasemin: İletişimde Etkileme Süreci, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- AYTÜRK, Nihat: Yönetim Sanatı, Yalçın Emel Yayını, Ankara, 1990.
- BEKTAŞ, Arsev: Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- BOZDAĞ, İsmet: Dünyada ve Türkiye'de Basın İstibdadı, Emre Yayını, İstanbul, 1992.
- CARNEGIE, Dale: (Çev. Ö.Rıza Doğrul), Söz Söylemek ve İş Başarmak Sanatı, Kitsan Yayını, İstanbul, 1983.
- CUMHURİYET Gazetesi: 14-25 Şubat 1996 tarihleri arasındaki nüshalar.
- CÜCELOĞLU, Doğan: Yeniden İnsan İnsana, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- DAVER, Bülent: Siyaset Bilimine Giriş, S.B.F. Yayını, Ankara, 1968.
- DEMİRKENT, Nezih: Medya Medya, Dünya Yayını, İstanbul, 1995.

DÖKMEN, Üstün: İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1995.

DÖNMEZER, Sulhi: Sosyoloji, (yayınevi ve yeri belirtilmemiş), 1978.

DUVARGER, Maurice: (Çev. Şirin Tekeli), Siyaset Sosyolojisi, Varlık Yayınları, İstanbul, 1982.

-----: (Çev. Ünsal Oskay), Sosyal Bilimlere Giriş, Bilgi Yayını, Ankara, 1990.

ERKAL, E. Mustafa: Sosyoloji, Der Yayınları, İstanbul, 1991.

ERTEKİN, Yücel: Halkla İlişkiler, TODAİE Yayını, Ankara, 1983.

EVLİYAGİL, Şevket: Gazete Yayınlama Yöntemleri, Ankara Üniversitesi, S.B.F., Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını, Ankara, 1981.

FEJES, Fred: (Çev. Mehmet Küçük), "Eleştirel Kitle İletişim Araştırması ve Medya", *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yıllığı 1992*, Ankara, 1993.

FİSKE, John: (Çev. Süleyman İrvan), İletişim Çalışmalarına Giriş, Ark Yayınları, Ankara, 1996.

GÖKÇE, Orhan: İletişim Bilimine Giriş, Turhan Kitabevi, Ankara, 1993.

GÜNEŞ, Sadık: Medya ve Kültür, Vadi Yayınları, Ankara, 1996.

GÜZ, Nurettin: "Türk Basınında Kamuoyu Araştırmalarının Yönlendirme Aracı Olarak Kullanılması", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.1, S.1, Ankara, 1997

-----: "Türk Basınında Gündem Oluşturma", *Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı*, Yıl 2, Sayı 12, Ankara, 1996.

HÜRRİYET Gazetesi: 14-25 Şubat 1996 tarihleri arasındaki nüshaları.

İÇEL, Kayıhan: Kitle Haberleşme Hukuku, Beta Yayını, İstanbul, 1990.

İNCEOĞLU, Metin: Tutum Algı İletişim, Verso Yayını, Ankara, 1993.

İYENGAR, Sbanto: "Siyasette Erişim Yanlılığı", İRVAN, Süleyman (der.), *Medya, Kültür, Siyaset*, Ark Yayını, Ankara, 1997.

JANQUA, Daniel: (Çev. Oya Tatlıpınar), "Mesleği Gazeteci", CHARON, J. Marie (der.), *Medya Dünyası*, İletişim Yayınları, Ankara, 1992.

KAYA, A. Raşit: Kitle İletişim Sistemleri, Teori Yayınları, Ankara, 1985.

KAFESOĞLU, İbrahim: Türk Milli Kültürü, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1988.

KALAYCIOĞLU, Ersin: Çağdaş Siyasal Bilim, Beta Yayını, İstanbul, 1984.

KAPANI, Münci: Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1989.

KEANE, John: (Çev. Haluk Şahin), *Medya ve Demokrasi*, Ayrıntı Yayını, İstanbul, 1992.

KIŞLALI, A. Taner: Siyaset Bilimi, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını, Ankara, 1987.

KÜÇÜKKURT, Mehmet: "Halkla İlişkiler Açısından Halk Kavramı", *Kurgu*, Anadolu Üniversitesi A.Ö. F. Dergisi, Sayı 5, Eskişehir, 1988.

----- ve CAN, Baki: "İletişimde Kaynağın İknaya Katkısı", *Düşünceler*, Ege Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Dergisi, Yıl 2, Sayı 2, İzmir, 1988.

----- ve TANRIKULÜ, Yeter: "Folklorik İletişim: Folklorik Sembollerin İletişimde Kullanılması", *Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Dergisi*, Sayı 8-9, Ankara, 1986-87

McQUAIL, Denis ve WINDAHL, Sven: (Çev. Mehmet Küçük Kurt), İletişim Modelleri, İmaj Yayını, Ankara, 1993.

MERAY, L. Seha: Toplum Bilim Üzerine, Hil Yayını, İstanbul, 1982.

MUTLU, Erol: İletişim Sözlüğü, Ark Yayınevi, Ankara, 1994.

NEBİLER, Halil: Medyanın Ekonomi Politikası, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995.

NEUMAN, N. Elisabeth: "Suskunluk Sarmalı Kuramının Medyayı Anlamaya Katkısı", İRVAN, Süleyman (der.), *Medya Kültür Siyaset*, Ark Yayını, Ankara, 1997.

ONARAN, A. Şerif: Kamuoyu El Kitabı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1984.

OSKAY, Ünsal: İletişimin ABC'si, Ark Yayınları, İstanbul, 1992.

OZANKAYA, Özer: Toplumbilimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara, 1980.

----- : Toplumbilimine Giriş, Bilgi Yayınları, Ankara, 1989.

SABAH Gazetesi: 14-25 Şubat 1996 tarihleri arasındaki nüshaları.

SABUNCUOĞLU, Zeyyat: İşletmelerde Halkla İlişkiler, Rota Ofset, Bursa, 1992.

SCHLESINGER, Philip: (Çev. Mehmet Küçük), Medya Devlet Ulus, Ayrıntı Yayını, İstanbul, 1994.

SCHRAMM, Wilbur: "Haberleşme Nasıl İşler", OSKAY, Ünsal (der.), *Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş*, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını, Ankara, 1985.

SEMELİN, Jacques: (Çev. Oya Tatlıpınar), "Gerçek Dışı Bilgi Verme Ya da Yalanı Gerçek Gibi Gösterme Sanatı", SCHARON, J. Marie (der.) *Medya Dünyası*, İletişim Yayını, Ankara, 1992.

SEVERİN, J.Werner ve TANKART, W. James: (Çev. A. Atıf Bir ve Serdar Sever), *İletişim Kuramları*, Anadolu Üniversitesi Kibele Sanat Merkezi Yayını, Eskişehir, 1994.

SEZEN, Yumni: *Sosyoloji Açısından Din*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1988.

SEZER, Duygu: *Kamuoyu ve Dış Politika*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972.

TAŞ, K. Erol: "Gazete Medeni İnsanın Vazgeçilmez Bir Parçasıdır", *Gazete Nedir, Ne Değildir ve Basın Özgürlüğü*, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1987.

TOKGÖZ, Oya: *Temel Gazetecilik*, İmge Kitabevi, Ankara, 1994.

TORTOP, Nuri ve İSPİR, E. Günay: *Yönetim Bilimi*, Bilim Yayınları, Ankara, (tarih belirtilmemiş)

TÜRKİYE Gazetesi: 14-25 Şubat 1996 tarihleri arasındaki nüshaları.

UNAT, A. Nermin: *Kamuoyu Ders Notları*, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını, Ankara, 1987.

USLUATA, Ayseli: *İletişim*, İletişim Yayınları-Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İstanbul, (tarih belirtilmemiş).

VURAL, Sacide: Kitle İletişimde Denetim Sistemleri, Özışık Matbaacılık, Ankara, 1994.

WALDAHL, Ragnar: (Çev. Süleyman İrvan), "Siyasal Tutumlar ve Kamuoyu", *İletişim*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı 1-2, Ankara, 1994.

YUMLU, Konca: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları, Nam Basım, İzmir, 1994.

YÜKSEL, A. Haluk: "İletişim Süreci ve Sistem Yaklaşımı Açısından İletişim Sürecinin İncelenmesi" *Kurgu*, Anadolu Üniversitesi A.Ö.F. Dergisi, Sayı 6, Eskişehir , 1989

